

MILITAIRE SPECTATOR

Strategisch luchttransport

- De Comprehensive Approach
- Proliferatie massavernietigingswapens
- De Nederlandse COIN-aanpak

Aankondiging

Lezing over Afghanistan

door generaal-majoor Mart de Kruif
en schout-bij-nacht Matthieu Borsboom

12 november 2009

Prinses Juliana Kazerne, Thérèse Schwartzstraat 15, 2597 XK Den Haag

Nederland vervult op dit moment een sleutelrol als *lead nation* in één van de meest omvangrijke en complexe vredes- en opbouwmissies van dit decennium: Afghanistan.

De afgelopen tijd, met name rond de verkiezingen in Afghanistan, bekleedden Nederlandse militairen belangrijke posities. Onder hen waren generaal-majoor Mart de Kruif en schout-bij-nacht Matthieu Borsboom. Tijdens de lezing op 12 november gaan zij in op hun ervaringen met de 3-D benadering.

Schout-bij-nacht
Matthieu Borsboom

FOTO KONINKLIJKE MARINE, J. GRUIPSTRA

De Kruif voerde als Commandant Regional Command South het bevel over 40.000 NAVO-militairen in het zuidelijk deel van Afghanistan. Tijdens zijn commando leidde hij een aantal voor Nederland unieke militaire operaties. Borsboom fungeerde als Deputy Chief of Staff Stability direct onder COMISAF in Kabul. Hij was hiermee namens ISAF gedurende een jaar verantwoordelijk voor de wederopbouw en het verloop van de verkiezingen in Afghanistan.

FOTO AVDD, G. VAN ES

Generaal-majoor
Mart de Kruif

Programma

17.30-18.00	Ontvangst (Prins Bernhardzaal)
18.00-20.00	Lezing en mogelijkheid tot het stellen van vragen
20.00-20.30	Drankje

Indien u deze lezing wilt bijwonen kunt u een e-mail sturen naar: HC.Sonius.01@mindef.nl. Gezien de beperkte ruimte krijgen de eerste 150 inschrijvers een uitnodiging om de lezing bij te wonen. Legitimatie is verplicht.

De Militaire Spectator is sinds 1832 het militair-wetenschappelijk tijdschrift voor en over de Nederlandse krijgsmacht. Het maakt relevante kennis, wetenschappelijke inzichten, ontwikkelingen en praktijkervaringen toegankelijk en slaat zo een brug tussen theorie en praktijk.

De Militaire Spectator stimuleert de gedachtevorming over onderwerpen die de krijgsmacht raken en draagt zodoende bij aan de ontwikkeling van de krijgswetenschap in de breedste zin van het woord. Op deze wijze geeft het tijdschrift inhoud aan zijn missie: het bijdragen aan de professionalisering van het defensiepersoneel en het verhogen van het kennisniveau van overige geïnteresseerden. Daarmee bevordert de Militaire Spectator ook de dialoog tussen krijgsmacht, wetenschap en samenleving.

UITGAVE

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap
www.kvbk.nl
info@kvbk.nl

Secretaris en ledenadministratie

luitenant-kolonel Henk Sonius
T 070 -318 6930
E hc.sonius.01@mindef.nl

Nederlandse Defensieacademie (NLDA)
Sectie MOW
Ledenadministratie KVBK
Postbus 90002, 4800 PA Breda
ledenadministratie@kvbk.nl

De Militaire Spectator wordt ook verstuurd op basis van rang/schaal. Adreswijzigingen doorgeven bij de eigen personeelsdienst.

REDACTIE

brigade-generaal cav b.d. prof. em.
J.M.J. Bosch (hoofdredacteur)
T 071 - 542 18 30
E jmjbosch@xs4all.nl
kolonel cav drs. P.J.E.J. van den Aker
luitenant-kolonel KLu S.M. Babusch bc
kapitein ter zee P. van den Berg
drs. P. Donker
kolonel MJD dr. P.A.L. Duchaine
luitenant-kolonel MPSP drs. J. Duel
cdre KLu F. Groen
drs. P.H. Kamphuis
kolonel KMar dr. J.A.J. Leijtens
brigade-generaal TS ir. R.G. Tieskens
luitenant-kolonel Marns drs.
A.J.E. Wagemaker MA
kapitein-luitenant ter zee mr. N.A. Woudstra

BUREAU-REDACTIE

mw. drs. A. Kool
drs. F.J.C.M. van Nijnatten
NIMH
Postbus 90701
2509 LS Den Haag
T 070 - 316 51 20 of
070 - 316 51 95
F 070 - 316 51 99
E redactiemilitairespectator@mindef.nl

LIDMAATSCHAP

binnenland € 25,00
studenten € 17,50
buitenland € 30,00

OPMAAK EN DRUK

Drukkerij ten Brink

ISSN 0026-3869

Nadruk verboden

Coverfoto: Indienststelling van de C-17 'SAC 01' op de Hongaarse luchtmachtbasis Papa, juli 2009 (Foto: AVDD, M. van Rijen-Bos)

MILITAIRE SPECTATOR

578 Comprehensive Approach: de praktijk

J.R. Swillens

Succesvol militair optreden in een complexe COIN-omgeving vereist naast het delen van ervaringen een hoge kwaliteit van het leidinggevend kader.

590 Militair luchttransport in Europa

G.J.M. Boink

Lessons identified en studies wijzen uit dat er nog steeds een tekort bestaat aan voldoende, adequate en tijdig beschikbare militaire luchttransportcapaciteit.

600 Proliferatie van massavernietigingswapens

S.J. van der Meer

De ontwikkelingen rond de proliferatie van massavernietigingswapens kunnen ook gevolgen hebben voor de Nederlandse krijgsmacht.

613 De Nederlandse COIN-aanpak: drie jaar Uruzgan, 2006-2009

G.R. Dimitriu en B.A. de Graaf

Hoe heeft de Task Force Uruzgan, waarvan de inzet tot veel discussie heeft geleid, de strategie de afgelopen twee jaar tactisch en operationeel uitgewerkt en toegepast?

En verder:

Editoriaal	576
Meningen van anderen	636
Tegenwicht	638
Andere ogen	640
Boeken	641
Summaries	

Een Nassaublauwe bezuinigingsblues

Het is herfst. De wind giert langs de ramen. Regen teistert mens en dier. Bij Defensie klinkt opnieuw de vertrouwde bezuinigingsblues. Het refrein klinkt bekend in de oren. De operationele commando's zullen waar mogelijk worden ontzien, commandant CDC en directeur DMO zullen de belangrijkste 'afslank'-solo's voor hun rekening nemen. Een passend motto is: hoe groter de smart, hoe beter de blues!

De muziekeuze bij Defensie hoeft niet te verbazen. De financiële crisis geselt alle huishoudboekjes en de expeditieaire inzet, ver van huis onder moeilijke omstandigheden in Afghanistan, kost altijd meer dan planners vooraf ramen. In deze context vallen de falsetto's

dagbrief te lezen dat de Koninklijke Marechaussee drie pelotons militaire politie kwijtraakt. De belangrijkste taken van deze pelotons zijn de verkeersdiensten en de uitvoering van militaire politietaken zoals het bewaken van hoofdkwartieren, de controle op achterblijvers en het verzamelen, afvoeren en bewaken van krijgsgevangenen. De KMar bezuinigt dus op herkenbare 'groene' taken. Een keuze die past binnen de ontwikkelingslijn van het Wapen.

Het Wapen is in 1814 opgericht, vooral met het oogmerk om in de zuidelijke provincies van het Koninkrijk – lees het huidige België en Luxemburg – het gezag aan de nieuwe onderdanen op te leggen. Het civiele gezag in de grensprovincies ontdekte al snel dat waar de politiezorg nog in de kinderschoenen stond, de marechaussee nuttige diensten verrichtte bij de handhaving van de openbare orde en veiligheid. Jarenlang was de marechaussee het enige rijkspolitieorgaan. De opkomst van de sociaaldemocratie en de moderne vakbeweging leidde ertoe dat de marechaussee in de tweede helft van de negentiende eeuw ook brigades in het oosten en het noorden van het land vestigde. Het Wapen groeide uit tot een landelijk opererend rijkspolitiekorps, zeker toen na de grote spoorwegstaking van 1903 en Troelstra's mislukte revolutieopgave van 1918 de regering de aanwezigheid van marechausseebrigades rond de grote steden een geruststellende gedachte vond. Het beteugelen van 'woelingen' was bij het Wapen in goede handen.

Met de Duitse inval in mei 1940 brak een moeilijke periode voor het Wapen aan. In bezet

Het Wapen is de laatste twintig jaar van kleur verschoten

van de onvervalste smartlap die SPEER heet – 'je bent minder mooi dan voorspeld, je bent duurder dan verwacht en je komt later gereed dan gepland' – tot vreugde van veel beleidsverantwoordelijken weg.

Het vertrouwde refrein van het ontzien van de operationele commando's neemt niet weg dat ook bij de krijgsmacht delen het rode potlood weer moet worden gehanteerd. En dat betekent, na zoveel 'doelmatigheidsronden', steeds meer snijden in levend vlees en dus steeds meer pijn. Soms worden verrassende keuzes gemaakt. Zo viel in de recente Prinsjes-

Nederland werd de ‘marechaussee’ – door de bezetter ontdaan van het predikaat Koninklijk – een beladen begrip. De bezetter maakte de marechaussee namelijk tot de kern van een gecentraliseerd staatspolitieapparaat en de dagelijkse leiding kwam in handen van Duitsgezinde officieren.

De herinnering aan deze beladen periode maakte terugkeer in het civiele politiebestedel in de naoorlogse jaren onmogelijk. De Rijkspolitie nam de politiezorg in de landelijke gebieden over. De leiding van het Wapen koos voor een nieuw takenpakket bestaande uit grensbewaking, bewaking van het Koninklijk Huis, militaire bijstand en vooral de militaire politietaken.

In de beginjaren van de Koude Oorlog werd de marechaussee ‘groen’. Dat was overigens niet van harte. Het Nassaublauwe hart bleef kloppen. De leiding van de KMar zocht voortdurend naar mogelijkheden om in het politiebestedel terug te keren. In 1988 was het raak en kreeg de KMar weer een plaats in de Politiewet. Met de overname van alle politietaken op Schiphol in 1993 werd een hoofdprijs binnengehaald. De KMar neemt, als militair korps en werkend vanuit de Gendarmeriefilosofie, vanuit een centrale aansturing een belangrijk deel van de politiezorg in het Koninkrijk voor haar rekening.

Het Wapen is dus de laatste twintig jaar van kleur verschoten: Nassaublauw is thans de uitstraling en het takenpakket dienovereenkomstig. Het opheffen van de pelotons militaire politie versterkt deze ontwikkelingsgang.

Toch is een waarschuwing op zijn plaats. Het Wapen zal wel de operationele behoefte

aan verkeersdiensten en militaire politie in uitzendgebieden moeten blijven leveren; gebeurt dat niet, dan is niet uitgesloten dat de krijgsmachtdelen zelf weer gaan voorzien in ‘eigen

Bij de opheffing van drie pelotons militaire politie is een waarschuwing op zijn plaats

militaire politie’. Dat zou niet goed zijn. Niet goed voor de professionaliteit te velde. Niet goed ook voor het Wapen zelf, omdat in dat geval de oude discussie over de positie van de marechaussee weer wordt opgerakeld.

Nog belangrijker is echter dat de marechaussee de beroepsattitude houdt van een militaire professional die, ingebed in en onlosmakelijk verbonden met de cultuur van de krijgsmacht, zijn of haar taken uitvoert. Om een verlies van die attitude zit niemand te springen, zeker niet als op de achtergrond een tergende blues klinkt. ■

Comprehensive Approach: de praktijk

Het is lastig om je een beeld te vormen van operaties in Uruzgan, zeker vanuit Nederland. Anderzijds is er al veel gezegd en geschreven over 'counter-insurgency', vooral op het strategische en operationele niveau. De invalshoek van dit artikel is het tactisch- uitvoerende niveau, oftewel: de praktijk. De auteur deelt zijn ervaringen aan de hand van twee recente TFU-operaties in de Baluchi-vallei: Tura Ghar, een voor Nederland qua omvang en complexiteit unieke operatie, en Phoenix, die een extreem korte voorbereidingstijd had.

*drs. J.R. Swillens – kolonel der infanterie **

De Nederlanders hanteren sinds enige tijd een strategie waarbij kleine militaire bases worden gebouwd die het ingenomen terrein verbinden met het gebied waar zij al toegang tot hadden, om zo in elk geval een deel te behouden. Vervolgens komt zo snel mogelijk de gouverneur naar het gebied om met de lokale bevolking te praten en te overleggen over mogelijke ontwikkelingsprojecten. Zo moet het vertrouwen van de bevolking gewonnen worden. Een dergelijke aanpak moet nu worden toegepast in Helmand.
(NRC Handelsblad, 2 juli 2009)

Met enige regelmaat verschijnen er in dit tijdschrift lezenswaardige artikelen over counterinsurgency in het algemeen, en over de lopende operatie in Uruzgan in het bijzonder. Logischerwijs richten de artikelen zich op het operationele of strategische niveau. Zo beschrijft luitenant-kolonel Soldaat in de nummers van mei en juni een aantal observaties over de operaties in Afghanistan. In het zomer-

nummer gaan voormalig TFU-commandant Matthijssen en zijn civiele tegenhanger Mollema in op het belang van goede civiel-militaire samenwerking in complexe counterinsurgency operaties.

De vraag lijkt legitiem of er niet al genoeg wordt geschreven over Uruzgan en counter-insurgency, en of het gevaar van verzadiging dreigt. Echter, in de afgelopen periode is veel kennis en ervaring opgedaan met dit soort complexe operaties, en een professionele uitwisseling van deze kennis en ervaring is belangrijk. Bovendien wil ik in deze bijdrage complementair zijn door mij te richten op de uitvoering.

Beeldvorming

Na terugkeer van uitzending viel mij op hoe lastig het is om de lopende operatie in Uruzgan te blijven volgen. Extern maar ook intern de krijgsmacht is het moeilijk om je een beeld te vormen van het optreden, tenzij je zelf naar Uruzgan uitgezonden bent geweest. Ik beoog deze beeldvorming te verbeteren.

In dit artikel wil ik een beeld schetsen van het optreden in de praktijk omdat ik heb gemerkt

* De auteur was tot september 2009 commandant 12 Infanteriebataljon Air Assault Regiment van Heutsz. Hij is als commandant Battlegroup 8 uitgezonden naar Uruzgan van medio november 2008 tot begin april 2009.

dat die wereld buiten de muren van de compound niet overal bekend is. Daarbij wil ik ervaringen c.q. waarnemingen delen die mijns inziens relevant zijn voor toekomstige operaties en het opwerktraject ernaartoe.

Centraal staat de vraag hoe we de comprehensive approach van *Development, Diplomacy & Defence* vertalen in handelen buiten de poort. Dit artikel kent overigens geen bronverwijzingen en heeft geen wetenschappelijke onderbouwing. De invalshoek is het tactisch-uitvoerend niveau, anders gezegd: de praktijk.

Opzet artikel

Van november 2008 tot april 2009 hebben Task Force-eenheden rotatie 8 (TFE-8)¹ meer dan 25 operaties van compagniesgrootte of groter uitgevoerd. In dit artikel beschrijf ik er twee. Allereerst operatie *Tura Ghar*, uitgevoerd in januari 2009; een voor Nederland qua omvang en complexiteit unieke operatie. Het doel van deze operatie was de Baluchivallei te 'zuiveren', er een permanente patrouillebasis te vestigen en vervolgens de economische en bestuurlijke ontwikkeling te stimuleren.

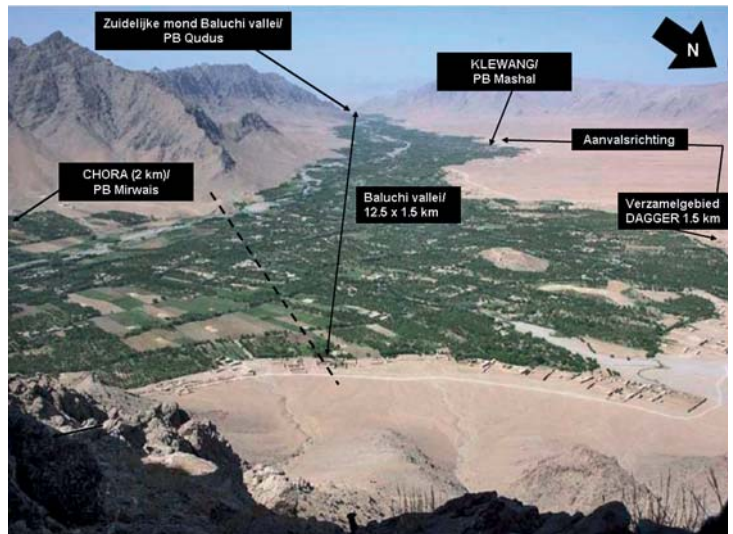
Daarna beschrijf ik operatie *Phoenix*. Een operatie met een extreem korte voorbereidingstijd, waarbij in Deh Rawod een 'zelfmoordterrorist' is opgepakt.

Ik sluit af met constatering en een kort woord. Uiteraard ben ik beperkt in de beschrijving van de operaties door operationele veiligheidsaspecten. De situatie die ik hierna schets, betreft de periode eind 2008, begin 2009.

Operatie Tura Ghar

De Baluchivallei

De Baluchivallei ligt tussen het district Chora en Tarin Kowt. De vallei is hemelsbreed 12,5 kilometer lang en gemiddeld 1 tot 1,5 kilometer breed. Door de vallei stroomt de rivier Dorafshan Rud en in de vallei bevinden zich boomgaarden, akkers, en quala's (Afghaanse woningen). De bevolking is arm, behoort tot verschillende stammen en leeft van landbouw, veeteelt en handel.

Overzichtsfoto Baluchivallei

De Baluchivallei is een belangrijke handelsroute, ook voor de Taliban. In de zuidelijke mond van de vallei ligt de patrouillebasis Qudus, bemand door de *Afghan National Army* (ANA), met steun van de Australische *Observer Mentoring & Liaison Teams* (AUS OMLT). In Chora bevindt zich de *White Compound*², waar Nederlandse eenheden zijn gelegerd, en patrouillebasis Mirwais, waar de ANA met AUS OMLT zijn gelegerd.

De Afgaanse, Australische en Nederlandse eenheden dragen zorg voor de veiligheid en ontwikkeling in en rondom Chora. Een groot deel van de Baluchivallei is echter niet onder controle, en in de afgelopen jaren komen ANA-, AUS OMLT- en Nederlandse eenheden daar slechts sporadisch.

- 1 Onder Task Force Eenheden 8 (TFE-8) vallen in dit verband alle eenheden die zijn uitgezonden naar Uruzgan/Afghanistan in de periode november 2008 tot april 2009. Naast de TFU-staf en Battle Group 8 betreft het onder meer eenheden van de Genie, ISTAR, PsyOps Elements (PSE), Provincial Reconstruction Team (PRT), Observer Mentoring & Liaison Teams (OMLT), Logistic Support Detachment (LSD), Air Task Force (ATF), en Base Command. Tijdens alle operaties is tot op pelotonsniveau geïntegreerd opgetreden. Hiermee bedoel ik dat de pelotons volledig gezamenlijk optraden met personeel uit voornoemde TFE-8 eenheden. Battlegroup 8 bestond uit twee air assault compagnieën en de bataljonsstaf van het 12^e Infanterie Bataljon, de A compagnie van 42 Painfbataljon Limburgse Jagers, een Fennek Verkenningpeloton van 42 Brigade Verkenningsskadron, en een Pantserhouwitzerpeloton van 14 Afdeling Veldartillerie.
- 2 In maart 2009 is de *White Compound* overgedragen aan de Afgaanse autoriteiten en sindsdien verblijven alle Nederlandse, Australische eenheden en de ANA op patrouillebasis Mirwais in Chora.

Zodra eenheden ten noorden van patrouillebasis Qudus komen, of meer dan twee kilometer ten westen van patrouillebasis Mirwais, dan betekent dat gegarandeerd vijandelijk contact in de vorm van direct en/of indirect vuur, al dan niet in combinatie met *Improvised Explosive Devices* (IED's). De Taliban heeft aldus in de Baluchivallei een *safe haven*, waar in alle rust acties kunnen worden voorbereid, IED's kunnen worden gefabriceerd, de bevolking kan worden onderdrukt, enzovoort. Het is duidelijk dat er iets moest gebeuren.

Doelstelling

Eind november 2008 start de TFU het integrale planproces voor operatie Tura Ghar (Klewangberg) om de Taliban deze *safe haven* voorgoed te ontzeggen. Het is nadrukkelijk de bedoeling om permanent aanwezig te blijven in het gebied, om de bevolking vooruit te helpen door economische ontwikkeling en vooral door goed lokaal bestuur op te zetten en te steunen, inclusief een functionerend politieapparaat.

Maar hoe vertaal je *shape-clear-hold-build* in concrete activiteiten? Van begin af aan is duidelijk dat het zogenoemde 'zuiveren van de vallei' slechts de eerste, noodzakelijke stap is, maar niet meer dan een *shaping operation*. Aanwezig blijven en ontwikkelen is de daaropvolgende *decisive operation*, die veel meer tijd in beslag zal nemen.

Inleidende acties

Voordat operatie Tura Ghar begint, worden in december 2008 twee inleidende, meerdaagse operaties (operatie *Tergh Ghar* en inlichtingenoperatie *Salakar*) uitgevoerd, op de randen van de Baluchivallei. De eenheden van TFE-8 zijn dan twee tot vier weken in het gebied.

De doelstelling van deze operaties is drievoudig. In de eerste plaats voeren we de operaties uit in nauwe samenwerking met de ANA en AUS OMLT, en is dit dus een eerste onderlinge kennismaking. Deelname van de ANA is belangrijk. Niet alleen omdat zij 'het vak' moeten leren, maar ook als signaal voor de bevolking. In de tweede plaats leren we het gebied ken-

nen, evenals de attitude van de bevolking ten opzichte van de ANA en de Nederlandse en Australische eenheden. En in de derde plaats lokken we reacties uit bij de tegenstander. Door deze reacties geeft de tegenstander zich bloot en kunnen we te weten komen hoe hij tactisch optreedt en wat het gebied hem waard is. Dit uitlokken van reacties vraagt veel van het personeel, vooral durf en discipline.

Tijdens de operaties *Tergh Ghar* en *Salakar* worden de doelstellingen ruimschoots gehaald. De samenwerking met de ANA, de Australische OMLT en de Special Forces is uitstekend. Ook leiden deze operaties ertoe dat in de week voorafgaande aan de uitvoering van *Tura Ghar* een belangrijke Talibanleider in de Baluchivallei kan worden uitgeschakeld. Duidelijk is dat de Taliban dit gebied wil houden en bereid en in staat is te vechten.

Helaas lijdten we ook aan eigen zijde verlies. Tijdens operatie *Tergh Ghar* raakt één van de eenheden in hevig gevechtscontact en sneuvelt sergeant Mark Weijdt als hij met zijn eenheid een vuurbasis betreft om de eenheid te steunen.

Ontplooiing

Twee weken na dit verlies start *Tura Ghar* en vertrekken de eerste eenheden vanaf Kamp Holland om voor de derde keer in korte tijd in het gebied op de randen te ontplooien. De opdracht voor deze verkenningseenheid A is om de tegenstander uit te lokken en zijn systeem van spotters/waarnemers (het zogeheten *early warning system*) uit te schakelen. Daartoe ontplooien zij in het (noord-)westelijke gebied van de Baluchivallei.

In de vallei bevinden zich naar schatting 60 tot 100 strijders die óf zullen vluchten, óf bereid zijn hard te vechten, óf zich zullen mengen onder de bevolking om vervolgens *hit & run*-acties te plegen. In ieder geval zijn ze in staat zeer nauwkeurig direct en indirect vuur af te geven en hebben ze een aantal sterke verdedigingslijnen ingericht. Bovendien beschikt de tegenstander over grote voorraden IED's en antipersoneelsmijnen, die zeer waarschijnlijk op naderingswegen en in de begroeide gebieden (*the green*) gebruikt gaan worden.

De tegenstander reageert voorspelbaar en op dezelfde manier als tijdens Tergh Ghar en Salakar. Nu slaan we hard, doelgericht en nauwkeurig terug. De *Rules of Engagement* bieden hiertoe voldoende mogelijkheden. Twee dagen later vertrekt de hoofdmacht.³ Het *Quick Reaction Force* (QRF) peloton blijft als reserve achter en beoefent de gesneuvelden ceremonie (*rampceremony*).

Operatieconcept

Het 'zuiveren van de vallei' kan op een aantal manieren. De meest voor de hand liggende is om een blok te zetten en vervolgens te zuiveren van het noorden naar het zuiden, of van het zuiden naar het noorden. Een andere mogelijkheid is naar elkaar toewerken. Op grond van de ervaringen tijdens de operaties Tergh Ghar en Salakar én om te misleiden, besluiten we om het nu anders te doen, en de tegenstander in het hart te raken.

We trekken om de vallei heen en vormen in het midden een bruggenhoofd, genaamd 'Klewang'. Eigenlijk is dit een *Air Assault Airhead* operatie uit het boekje, alleen zonder transport-helikopters, en met voertuigen. We willen de tegenstander zoveel mogelijk in het ongewisse laten en Apaches en grondgebonden vuursteun voeren misleidingsacties uit.

Via een vooruitgeschoven verzamelgebied (met de codenaam *Dagger*) voert de eenheid B de aanval uit op de rand van het oord in het aanvalsdoel Klewang. Tot aan het moment van de inbraak weten we niet of de tegenstander zal vechten, vluchten of zich zal mengen onder de lokale bevolking. In de voorste pelotons bevinden zich mensen van de wederopbouwteams van het PRT en psyops-teams van het PSE om direct met de bevolking de eerste contacten te leggen en uit leggen dat we *the best friend, or the worst enemy* zijn.

Het effect van deze boodschap moet zijn de bevolking ervan te overtuigen dat de *Coalition Forces* en de ANA de beste keuze is voor een vreedzame toekomst. Goed contact met de bevolking is vanaf het eerste moment een belangrijke doelstelling.

In Klewang bezetten we een aantal quala's en verzoeken we in nauwe samenwerking met de ANA een aantal Afghaanse families tijdelijk onderdak te vinden bij familie en/of burens. Uiteraard betalen we daarvoor huur. Rondom de quala's bouwen we een versterkt bruggenhoofd, met inbegrip van concertina's en een beveiligingswal met de dozertank.

De kans op een tegenoffensief is immers reëel. Tijdens de operaties Tergh Ghar en Salakar zijn de eigen eenheden vanuit deze quala's bevuurd, wat voor ons rechtvaardigt om juist daar ons bruggenhoofd te vormen. De bevolking begrijpt de situatie en na een aantal dagen kunnen we de eerste quala's weer teruggeven.

De bevolking

Ter plekke is de bevolking pragmatisch ingesteld: als de ANA en de Nederlandse eenheden blijven, dan is dat prima. Als we weggaan, dan doet de bevolking wat de Taliban wil. In de daaropvolgende twee weken 'zuiveren' de eenheden van B, C en de ANA de Baluchivallei. Dit komt er in de praktijk op neer dat meer dan 400 quala's grondig worden doorzocht.

We vinden grote hoeveelheden wapens, munitie, drugs, IED's en componenten van IED's, en een aantal mensen wordt gedetineerd. Gedurende de gehele operatie sluiten in het zuiden en in het noorden Afghaanse en Australische eenheden de toegang tot de Baluchivallei af.

Direct na de start van de operatie worden boven de Baluchivallei 125.000 pamfletten gedropt waarin de intentie van de operatie wordt uitgelegd, in plaatjes uiteraard (de bevolking is immers grotendeels analfabeet). In Tarin Kowt bespreekt de TFU-commandant vrijwel dagelijks de situatie met de Afghaanse *Provincial Security Council*.

3 In totaal nemen circa 800 personen en meer dan 130 voertuigen deel aan de operatie. Daarnaast steunt de Air Task Force de operatie met Apache-gevechtshelikopters en Cougar-transporthelikopters. De eerste fase van de operatie beslaat tweeënhalve week, en de tweede fase, te weten het bouwen van de patrouillebasis Mashal, nog eens twee weken. Aansluitend begint de derde en belangrijkste fase: het ontwikkelen van de vallei. Vooral in de eerste fasen vormt de logistieke ondersteuning een forse uitdaging, gelet op de hoeveelheid ontplooiden mensen en middelen, de beperkte routes en de vijandelijke dreiging.

Patrouillebasis Mashal in aanbouw

En in de Baluchivallei zelf organiseert het PRT na twee dagen de eerste *shura* (Afghaanse bijeenkomst van stamoudsten) waarbij de *maliks* (stamoudsten) van de belangrijkste leefgemeenschappen aanwezig zijn, inclusief zestig tot honderd bewoners. De politiek adviseur van de TFU heeft vrijwel dagelijks contact met een in ballingschap levende lokale leider uit Baluchi.

Na twee weken organiseren we middenin de Baluchivallei een grote *shura* en komt gouverneur Hamdam om met de bevolking over de toekomst te praten en zijn betrokkenheid te tonen. Die bevolking durft uit vrees voor de Taliban de eerste dagen slechts in de *qala's* met de ANA en de Nederlandse eenheden te spreken. Na twee weken durft ze dit ook buiten de *qala's* en zo ontwikkelt de situatie zich langzaam. Na 2,5 week beginnen de Australi-

sche constructiegenisten de nieuwe patrouillebasis Mashal te bouwen, vijfhonderd meter bij Klewang vandaan.

Patrouillebasis Mashal

Een belangrijke strategische maar ook tactische vraag is waar de basis te bouwen. De vier keuzemogelijkheden zijn:

- 1 midden tussen de andere *qala's*;
- 2 aan de rand van de bewoonde gebieden;
- 3 200 tot 300 meter in de vlakte tegen een heuvel op;
- 4 op 1000 meter afstand van de bevolking, op een dominant terreindeel.

Elke optie heeft zijn sterke en zwakke punten. Criteria zijn onder meer optimale vrijwaring van vlakbaan- en krombaanvuur, goede bereikbaarheid over de weg en per helikopter, toegankelijkheid voor de bevolking, goed te verdedigen, et cetera. Een belangrijk criterium is ook wat de uiteindelijke bewoner van de basis, lees: de Afghan National Army, vindt. Voor de ANA is directe toegang tot stromend water voor voedselbereiding en religieuze handelingen essentieel.

De keus is gemaakt en precies een maand na de start van de operatie is op 250 meter van the green (de bebouwing in de vruchtbare stroken land) de patrouillebasis Mashal van 150 x 150 meter gereed, inclusief beschermde legering voor meer dan 100 personen. Gedurende de maanden februari, maart en april patrouilleren we intensief met de ANA in de Baluchivallei vanaf de patrouillebases Mirwais, Mashal en Qudus. In deze periode inventariseren we hoe de vervolgstappen kunnen worden gezet. Eind maart dragen we patrouillebasis Mashal over aan eenheden van de ANA en AUS OMLT.

Operatie Phoenix

Aanleiding

Operatie Tura Ghar kende een gedegen voorbereiding, inclusief zogeheten *full dress rehearsals* op alle niveaus, waarbij de gehele operatie volledig is gerepeteerd. Een operatie met minimale voorbereidingstijd was operatie Phoenix.

Patrouillebasis Mashal gereed

Op de avond voor de TFU-commando-overdracht komt om 22.15 uur zeer betrouwbare informatie beschikbaar dat er een volledig geprepareerde ‘zelfmoordterrorist’ – lees: een man met een bomvest – was gelokaliseerd in de omgeving van Deh Rawod.

Waarschijnlijk zou de zelfmoordterrorist zich overdag opblazen in het centrum van Deh Rawod en trachten functionarissen van de *Afghan National Police* (ANP) te treffen. Uiteraard zouden ook burgers en/of *Coalition Forces* het slachtoffer kunnen worden. De ervaring leert dat volledig geprepareerde zelfmoordterroristen zich meestal binnen 24 tot 48 uur opblazen.

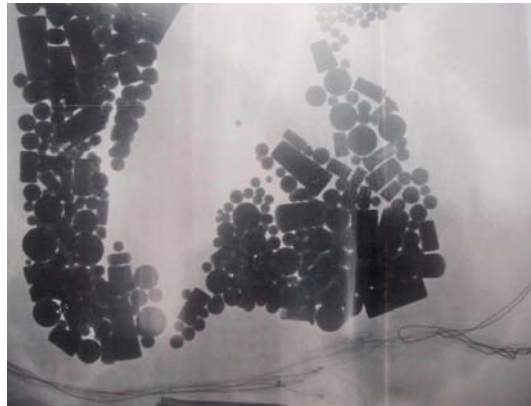
Na ontvangst van deze informatie starten de TFU/Battlegroup een gezamenlijk Operationeel Besluitvormingsproces. Ook de compagniesstaf van de Battlegroup in Deh Rawod begint te plannen, want zij heeft ter plekke het beste inzicht in de situatie en de mogelijkheden.⁴

Operatieconcept

Parallel ontwikkelen we in de nachtelijke uren het *concept of operations*. Hierbij beschouwen we niet alleen de gevechtsaspecten van de operatie, maar nadrukkelijk ook het aspect van *Information Operations*, en de Afghaanse inbreng in de operatie. Bovendien kent deze operatie een duidelijke internationale component, met de Franse OMLT's die de ANA in Deh Rawod begeleiden en de US Special Forces die een deel van de ANP in Deh Rawod begeleiden.

Vier uur voor de commando-overdracht geeft de scheidende commandant van TFU groen licht en om 07.00 uur leggen de ANA, ondersteund door de Franse OMLT's, een cordon, en gaan een combinatie van ANP, US Special Forces en Nederlandse infanterie, genie en de Explosieven Opruimingsdienst (EOD) de qualacomplexen in. De *Commander-on-Scene* is de Nederlandse infanterie compagniescommandant in Deh Rawod.

De zelfmoordterrorist wordt gelokaliseerd en geeft zich over, gelukkig zonder zich op te blazen. Anderhalf uur later doet een andere zelfmoordterrorist dat wel. Middenin een

Bomvest (röntgenfoto, gemaakt door de Nederlandse EOD)

Bomvest

Police Training Center in Tarin Kowt en vinden 22 Afghaanse politieagenten-in-opleiding de dood. Aangezien de aanslag in Tarin Kowt plaatsvindt tijdens de TFU commando-overdracht en naar alle waarschijnlijkheid is gesynchroniseerd met de aanslag in Deh Rawod, is mijn conclusie dat de tegenstander ook aan *Information Operations* doet.

Constateringen

Dit zijn slechts twee voorbeelden van operaties die zijn uitgevoerd in januari en februari van dit jaar. Elke Battlegroup en Taskforce-eenheid doet ervaringen op, waar we beter van moeten worden en waar we van kunnen leren. Mijn doelstelling is om hier een bescheiden bijdrage aan te leveren.

4 Deh Rawod ligt circa 65 kilometer van Tarin Kowt, en een verplaatsing over de weg kost minimaal 4-5 uur.

Zonder de wijsheid in pacht te hebben constateer ik enkele zaken die van belang zijn voor opleiding & training, doctrinevorming en voor toekomstige operaties. Misschien zijn het voor de hand liggende zaken, maar juist ogenschijnlijk eenvoudige zaken zijn vaak lastig te realiseren.

Lessen leren en ervaringen delen

(Bijna) alle lessen zijn al eens geleerd door een ander, vaak een voorganger. Kennis en ervaringen delen is kennis vermenigvuldigen, en goed luisteren naar collega's die ervaringen hebben opgedaan is een must. Ook ervaringsartikelen dragen bij aan een beter begrip.

De inwerktijd in het uitzendgebied is beperkt, en hoe sneller de situatie in het inzetgebied wordt doorgrond, hoe beter. Gesprekken met voorgangers zijn zinvol⁵, net als bijvoorbeeld het onlangs gepubliceerde artikel in de Militaire Spectator van kapitein R. Coenen over de Taliban.⁶ Na drie jaar ontplooiing in Afghanistan is duidelijk dat (ook?) de tegenstander voorspelbaar is, en het in de huid kruipen van de *insurgent* en te denken zoals hij denkt, is niet alleen een verantwoordelijkheid van een inlichtingenofficier.

Een andere les die niet nieuw is, is het belang van eenheidsbinding. Een uit te zenden eenheid wordt vrijwel altijd samengesteld uit meerdere eenheden. Idealiter gebeurt dit zo vroeg mogelijk, zodat optimaal gezamenlijk kan worden getraind. Maar ook bij beperkte voorbereidingstijd moet worden geïnvesteerd in eenheidsbinding en onderling vertrouwen. Commandanten moeten elkaar (leren) kennen. Een uitstekend hulpmiddel hiervoor is een Tactische Oefening Zonder Troepen (TOZT),

5 Een voorbeeld van het leren van voorgangers en leren van ervaringen is hoe om te gaan met 'ICOM- chat'. ICOM-chat zijn afgeluisterde radioberichten van de tegenstander. De tegenstander weet (soms) dat wij meeluisteren; vaak geeft hij dan aan met een overmacht aan te vallen, hinderlagen te leggen en/of IED's te plaatsen. Onervaren eenheden kunnen hierdoor worden beïnvloed. Op grond van gesprekken met voorgangers en onze eigen ervaringen konden we ons mentaal wapenen tegen deze vorm van psyops, en heeft dit geen enkel effect gehad.

6 R.E.H. Coenen, 'Op weg naar een nieuwe generatie manoeuvreofficieren', in: MS 178 (2009) (7-8), blz. 360-367.

7 Ter illustratie: de ontplooiende grondeenheden beschikten over circa 130 verschillende munitiesoorten.

FOTO AVDD

al dan niet ondersteund door historici van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie. In de tactische discussies leren commandanten op alle niveaus elkaar dan goed kennen. De parallelle planning van operatie Phoenix was alleen mogelijk omdat er volledig vertrouwen was, en commandanten aan een half woord genoeg hadden.

Logistiek bepaalt manoeuvreerimte

Graag wil ik het belang van de operationele logistiek benadrukken. In Tura Ghar vormde de operationele logistiek een forse uitdaging, vooral in de eerste fase, gelet op de grote hoeveelheden ontplooid personeel en materieel, de beperkte middelen, beperkte routes en de vijandelijke dreiging. Voeding, water, munitie, reser vedelen, geneeskundige capaciteit en herstelcapaciteit moesten nauwkeurig worden gepland.⁷ En dat zonder een voorschrift stafgegevens met verbruiks- en ervaringscijfers.

'Elke Battlegroup en Taskforce-eenheid doet ervaringen op, waar we beter van moeten worden en waar we van kunnen leren'

zij moeten het manoeuvreplan 'begrijpen'. Ten slotte moeten commandanten goed naar logistieke adviseurs luisteren.

De visie moet kloppen

Een van de belangrijkste afwegingen voor commandanten bij de planning en uitvoering van operaties waarbij personeel gewond kan raken of kan sneuvelen, is de risicoanalyse en de risicoafweging. Waarom doen we de operatie; is het écht noodzakelijk? Zo ja, wat zijn de risico's en hoe kunnen we die teniet doen, dan wel zo klein mogelijk maken?

Als de overkoepelende visie klopt, wordt dat een stuk eenvoudiger. Onze soldaten zijn bereid elk risico te lopen, maar ze hebben er recht op te weten dat het risico in een duidelijke visie past. In operatie Tura Ghar was het volslagen duidelijk waarom we de operatie uitvoerden, en waarom we de risico's namen. En iedereen wist bij aanvang dat we hier zeer waarschijnlijk slachtoffers aan eigen zijde zouden oplopen. Maar iedereen wist óók dat we er alles aan deden om dat te voorkómen.

Voor operatie Tura Ghar is in de commandantenlijn uitvoerig gesproken over hoe te handelen bij (grote aantallen) verliezen aan eigen zijde. Dat de risicoanalyse bij operatie Phoenix een belangrijke factor is geweest, moge eveneens duidelijk zijn.

Doctrinaire aspecten

De *Leidraad Doctrine Publicatie* vat het aangrijpen van de fysieke component van de tegenstander in het adagium vinden – binden – slaan. Ook in de Engelstalige doctrines spreekt men van *find, fix and strike the enemy, where it hurts most*. De ervaring in Uruzgan vandaag de dag leert dat het eerste deel, het vinden van de tegenstander, het moeilijkste deel is.

Uiteindelijk bepaalt de tegenstander of hij het gevecht wil aangaan en dus of hij gevonden wil

Daarnaast zijn niet alleen logistieke middelen schaars, maar ook bepaalde functionarissen, zoals specialistische monteurs en voertuigbergers. Belangrijk is te beseffen dat de mensen en de middelen dáár zijn waar ze worden ontplooid. Het is niet mogelijk om zomaar mensen en/of middelen van de ene locatie naar de andere locatie te rijden. Elke verplaatsing moet worden voorbereid en beveiligd. Het voert te ver om hier diep op in te gaan, maar zaken als *cross-loading*, verbruiksinschatting, gegarandeerde geneeskundige afvoer et cetera, bepalen de manoeuvreer ruimte.

Een belangrijke les is dat de logistieke functionarissen proactief parallel meeplannen en niet wachten tot het complete plan gereed is. Zij handelen en 'stuwen' voorraden vaak op basis van aannames. Dit betekent dat logistieke functionarissen niet alleen verstand moeten hebben van logistiek maar ook van manoeuvre;

Een voertuig dat is beschadigd door een IED

worden. Het is dus eigenlijk 'gevonden worden, binden, slaan'. En als je het niet goed doet: 'gevonden worden, gebonden worden, geslagen worden'. Het initiatief om te vechten ligt in de counterinsurgency-operatie in Afghanistan dus primair bij de tegenstander, en de kunst is om dat moment van initiatief zo kort mogelijk te houden.

De praktijk wijst uit dat we daar redelijk goed in slagen, getuige onder meer het geringe aantal gevechtscontacten (TIC's, *troops in contact*) ten opzichte van voorgaande jaren. Het aangaan van gevechtscontacten is voor de tegenstander meestal onvoordelig en daarom kiest hij steeds vaker voor IED's; een logische keuze.⁸

Een tweede doctrinaire overdenking betreft het aangrijpen van het (militair) vermogen van de tegenstander. De doctrine geeft aan dat de mentale component moet worden aangegrepen en alles erop gericht moet zijn de tegenstander de wil om verder te vechten, te ontnemen. Dit kan bijvoorbeeld door zijn fysieke middelen (wapens, strijders, et cetera) aan te grijpen, of, zoals in de Baluchivallei, door zijn IED-voorraden te vinden en te vernietigen.

Dit kan ook door de tegenstander zo te beïnvloeden dat hij niet verder wil vechten omdat de situatie voor hem uitzichtloos is of omdat

hij geen vertrouwen meer heeft in zijn leiding. De derde, conceptuele, component van militair vermogen blijft in dit kader vaak buiten beschouwing. Ik zou ervoor willen pleiten om ook te proberen de conceptuele component van militair vermogen van de tegenstander aan te grijpen. Anders gezegd, door zelf andere concepten te gebruiken, kun je de tegenstander misleiden en mentaal beïnvloeden.

Zo traden we tijdens operatie Tura Ghar anders op dan in de voorafgaande operaties, bijvoorbeeld door offensiever om te gaan met de Rules Of Engagement en ook 's nachts intensief te patrouilleren en in de onoverzichtelijke, bebouwde omgeving (the green) te blijven. Anders in ons optreden was ook dat we gebruik hebben gemaakt van door Afghaanse families bewoonde quala's, die in het verleden door de Taliban werden gebruikt als versterkte opstelling.

Dit had ook een psychologisch effect op de tegenstander om precies daar te gaan zitten. Daarbij hees de ANA direct na aankomst de Afghaanse vlag. Anders was ook dat we na de zuiveringsfase in de Baluchivallei, direct begonnen met de bouw van de patrouillebasis en dat de gehele operatie samen met de ANA is uitgevoerd.

Nieuw was ook dat een aantal *mullah's* (legerpredikanten en/of aalmoezeniers) met de ANA meeging om Afghaanse shura's te beleggen. In ons optreden hebben we ook concepten van de tegenstander overgenomen. De Taliban verspreidt 's nachts zogeheten *night letters*. Dit zijn brieven die 's nachts op moskeeën en woningen worden geplakt, waarin de bevolking wordt bedreigd en gedwongen wordt om niet mee te werken met de Afghaanse autoriteiten en de Coalition Forces. Dergelijke *night letters* – uiteraard met een andere inhoud – kunnen wij ook maken, en verspreiden... Al deze activiteiten waren erop gericht de tegenstander de wil tot verzet te ontnemen en de bevolking ervan te overtuigen onze kant te kiezen.

Trainen van niveaus

Vond in het verleden het gevecht van verbonden wapens plaats op brigadeniveau, in Afghanistan

8. In totaal hebben zich gedurende het verblijf van TFE-8 eenheden in Uruzgan meer dan 120 IED en Rocket incidenten voorgedaan (finds, strikes, turn-in's); dit is ongeveer 1 per dag.

ligt dat niveau veel lager in de organisatie. Als commandant van de Battlegroup kreeg ik van commandant TFU en commandant RC-South plaatselijk en tijdelijk een ongekend aantal middelen ter beschikking.⁹ Deconflictie en *Air-space Management* op het niveau van de Battlegroup en de TFU-staf zijn daardoor essentieel.

Verder is het van groot belang dat de comprehensive approach op alle niveaus, zelfs tot op soldatenniveau, wordt begrepen. Het continu integreren van PRT- en PSE-personeel in de infanteriepelotons is noodzakelijk. De discussie of bij een operatie een PRT of een BG Supported dan wel Supporting Commander is, is niet relevant. Immers, van de eerste tot de laatste seconde moet kinetisch en non-kinetisch optreden hand-in-hand gaan.

De individuele soldaat moet begrijpen dat de missie draait om het creëren van een betere situatie voor de bevolking en dat als hij vandaag een deur intrapt terwijl hij ook kan kloppen, dit gevolgen heeft voor de perceptie (en dus het handelen) van de bevolking. Ten slotte is een goede band met de bevolking de beste *force protection* die je je kunt wensen.

Een constatering is ook dat het buitengewoon moeilijk is om hetzelfde beeld te hebben buiten de compound, in de opsroom in Kamp Holland en in Nederland. Daarom is het belangrijk dat staffunctionarissen af en toe het kamp uit gaan en een goed beeld hebben van de realiteit 'buiten'; anders wordt het heel moeilijk goede plannen te maken. Eigenlijk zijn er drie werkelijkheden, en het kost inspanning en training om via een radioverbinding dit beeld goed te houden.

Vertrouwen in elkaar is ook hier het sleutelwoord. Dat vertrouwen moet groeien in het opwerktraject. Bepaalde besluiten zijn 'buiten' volledig logisch maar roepen soms vraagtekens op in de opsroom of in Nederland. Zorgvuldig communiceren en evalueren maar ook werkbezoeken dragen bij tot een beter beeld en een goede verstandhouding.

Parallel plannen

Veel van de operaties, waaronder Tura Ghar en Phoenix, werden parallel gepland, dat wil

zeggen dat meerdere niveaus tegelijk de operatie voorbereidden. Dit in tegenstelling tot lineair plannen. Bij lineair plannen voert de hogere staf zijn besluitvormingsproces uit, komt tot een plan en geeft dit uit aan de ondercommandanten middels waarschuwingsbevelen en een operatieorder.

Parallel plannen komt veel vaker voor in Uruzgan, maar parallel plannen hebben we in de afgelopen jaren relatief weinig beoefend. Zo beginnen staftrainingen meestal met een bevel van het hogere niveau. Parallel plannen vergt vooral van ondercommandanten een flexibele *mind-set*, omdat veel meer met aandnames moet worden gewerkt. Het naasthogere niveau heeft immers tijd nodig om bepaalde randvoorwaarden en middelen te regelen.

Parallel plannen betekent ook dat de hoogste commandant vroegtijdig een duidelijk *commander's intent* moet formuleren, om te voorkomen dat elke ondercommandant zijn eigen plan maakt. Natuurlijk blijft ook lineair plannen belangrijk, bijvoorbeeld voor vervolgoopdrachten. Met het oog op de toekomstige operaties en uitzendingen is het van belang dat zowel compagnies-, bataljons- als brigadestaven regelmatig worden getraind, zowel in lineaire als in parallelle besluitvorming.

Belangrijk onderdeel van beide planprocessen is het grondig repeteren van de operatie, liefst op alle niveaus. Voorziene situaties kunnen worden besproken, maar ook het handelen tijdens de uitvoering bij onvoorziene situaties gaat makkelijker.

Tijdens operatie Tura Ghar viel de Battlegroup-staf terug op beoefende routines bij onvoorziene situaties. Zo viel er met één eenheid in het aanvalsdoel Klewang en één eenheid, inclusief de commandopost, in *Dagger* in anderhalf uur tien centimeter sneeuw. Het gevolg was dat

⁹ Voor het verzamelen van inlichtingen was er de beschikking over U2 en Global Hawk-verkenningsvluchten. Ook waren verschillende *Unmanned Aerial Vehicles* ter beschikking, zoals Predator, Reaper, Scan Eagle, Sperwer en Aladin. Voor de misleidingsoperaties zijn zowel de pantserhouwitzer als Apaches ingezet om *dummy drops* te simuleren. Ook waren diverse *Electronic Warfare*-teams, tactische ondervragingsteams, humint en psyops-middelen ontplooid.

het vinden van IED's onmogelijk was geworden; daags ervoor was een voertuig nog op een IED gereden.

Snelle uitvoering van het OBP leidde tot vier opties:

- 1 gehele operatie staken (een reële mogelijkheid, zeker als het zou blijven sneeuwen);
- 2 operatie gewoon doorzetten en risico's accepteren;
- 3 operatie vertragen met één dag
- 4 operatie een uur uitstellen, en na een uur beslissen.¹⁰

De moraal van het verhaal is dat staftrainingen en grondig repeteren vruchten afwerpt.

Onverwachte sneeuw in het verzamelgebied Daggar

Opleiding en training van het kader

De opleiding en training van het leidinggevend kader, veelal jonge, subalterne officieren, verdient apart aandacht. Ook met het oog op toekomstige operaties is het onvoldoende om zich alleen te concentreren op gevechtsoperaties. Het is relatief eenvoudig het leidinggevend kader hierop te focussen en gereed te stomen.

Leidinggeven in een *three-block warfare* omgeving is complexer, zeker als dat gebeurt samen met internationale partners en bijvoorbeeld de ANA. Vechten, onderhandelen, vrede bewaren,

vriendelijk doorzoeken van quala's et cetera, kunnen binnen een uur plaatsvinden. En de mate waarin het leidinggevend kader in staat is om hier flexibel mee om te gaan is doorslaggevend voor het succes. Ze moeten in staat (en getraind) zijn om snel informatie te verzamelen en te analyseren, en te begrijpen wat er gebeurt.

Daarna moeten ze – vaak onder tijdsdruk – een plan maken, een besluit nemen, het plan communiceren en handelen. Tijdens de actie moet worden bijgestuurd en na afloop worden geëvalueerd. De omstandigheden kunnen razendsnel wijzigen en in het denken en handelen is een offensieve mind-set van groot belang. Daarmee bedoel ik niet 'aanvallen ten koste van alles', maar wel dat commandanten op alle niveaus continu bezig moeten zijn om het initiatief te zoeken, te nemen en te houden.

Twee voorbeelden ter illustratie. Nadat in een direct vuurcontact ten zuiden van patrouillebasis Qudus een Australische korporaal was gesneuveld, zijn dezelfde dag twee Nederlandse pelotons intensief gaan patrouilleren in het gebied, met als oogmerk de tegenstander te binden en te slaan, en om een signaal af te geven naar de bevolking. Opnieuw ontstond een vuurcontact, nu echter in ons voordeel. Daags erna is een derde peloton en een C2-element ontplooid in het gebied.

Een ander voorbeeld betreft de eigen actie nadat een voertuig op een IED is gereden. Deze situatie heeft zich meerdere keren voorgedaan. In de meeste gevallen is direct in de omgeving van de *IED strike*, intensief contact gemaakt met de bevolking. De bevolking is vaak onschuldig, maar ze is wel op de hoogte van geplaatste IED's. In een vriendelijk maar indringend gesprek met de lokale stamoudste werd zijn verantwoordelijkheid besproken en maakten we duidelijk dat we in het vervolg gewaarschuwd wilden worden.

Fysieke en mentale fitheid

Tijdens operatie Tura Ghar zijn eenheden meer dan zes weken aan één stuk onder primitieve omstandigheden in de Baluchivallei ontplooid geweest. Gedurende de uitzending waren de

10. We wisten dat het die dag 5 tot 7 graden Celsius boven het vriespunt zou worden en optie 4 bleek achteraf een gelukkige keuze.

Links: mentale belasting,
 onder: fysieke belasting

pelotons, maar ook het personeel van het PRT, het PSE en niet te vergeten de genie, meer dan 20 dagen per maand buiten de poort.

Met een scherfwerend vest van 12 kilo, een opsjas van 4 kilo, een opsvest van 4 kilo, een camelbag met 3 liter water, een helm en wapen (6 kilo) en een rugzak met radio en reserve batterijen (8 kilo) is het duidelijk dat fysieke fitheid essentieel is. Dat geldt ook voor de oudere (onder)officier van het PRT, die dezelfde uitrusting draagt, of een vrouwelijke PSE-kapitein van bijvoorbeeld 1.60 meter.

Voeg daarbij ook de zwaarte van het terrein, de hitte in de zomermaanden, en de koude in de wintermaanden. Dit alles heeft ook een directe relatie met mentale fitheid. Voor degenen die veel buiten de compound optreden is er de continue dreiging van IED's of een vuurgevecht. Onnodig te zeggen dat het gewond raken en sneuvelen van collega's een forse impact heeft.

Het belangrijkste antwoord op de vraag hoe mentaal fit te zijn en te blijven is mijns inziens: eenheidsbinding en zorg voor elkaar. Dit geldt zowel vóór, tijdens als na de uitzending. Duidelijk is dat er niet genoeg kan worden geïnvesteerd in fysieke en mentale fitheid. Ook in de komende jaren.

Tot besluit

In het begin van dit artikel heb ik de vraag gesteld of er niet al genoeg wordt geschreven over Urzugan en counterinsurgency. Met dit artikel geef ik impliciet antwoord. Optreden in een complexe counterinsurgency omgeving vereist een grondige voorbereiding. Het delen van ervaringen maakt daar deel van uit.

Als er één aspect belangrijk is voor succesvol militair optreden in de toekomst in een complexe COIN-omgeving, dan is het de kwaliteit van het leidinggevend kader. Ik ben optimistisch gestemd. ■

Militair luchttransport in Europa

Tijd voor meer centrale regie?

Lessons identified en studies wijzen uit dat er nog steeds een tekort bestaat aan voldoende, adequate en tijdig beschikbare militaire luchttransportcapaciteit. Hoewel het tekort in de nabije toekomst terug zal lopen met de komst van nieuwe en betere capaciteiten, zullen veel landen nog steeds aangewezen zijn op de civiele inhuurmarkt om te voorzien in hun operationele (piek)behoefte. Dit kan vooralsnog alleen worden beperkt door optimalisatie van het gebruik van de beschikbare capaciteit. Het middel hiervoor is adequate gecoördineerde planning van militaire luchttransportcapaciteiten, bij voorkeur in een multimodale setting. Coördinatiecentra spelen een cruciale rol bij het bewerkstelligen van dit doel, maar de huidige opzet en uitvoering kan en moet aanzienlijk worden verbeterd.

Ing. G.J.M. Boink – luitenant-kolonel van de Koninklijke Luchtmacht*

Tijdens de Koude Oorlog gingen de Europese NAVO-landen er van uit dat hun eenheden in geval van een militair conflict dicht bij huis zouden opereren. Defensiebegrotingen werden aangewend voor massieve legers, terwijl het budget voor luchtmachten voornamelijk bestemd was voor jachtvliegtuigen die vooral geschikt waren voor *close air-support*, *air-to-air*-gevechten en incidentele korte bombardementen. Voor de hedendaagse situatie beschikken deze landen over onvoldoende strategische en tactische luchttransportmiddelen om operaties adequaat te kunnen ondersteunen. De ervaring van hui-

dige en recente (NAVO- en EU-)operaties zoals ISAF en EUFOR Tsjaad/RCA, evenals de evaluatie van de uitkomsten van NAVO *Defence & Force Planning* leert ons dat de alliantie en EU-landen nog steeds een tekort hebben aan voldoende en adequate transportmiddelen. Dit manco is al langer erkend en in het verleden zijn vele initiatieven gelanceerd om de tekorten weg te werken,¹ maar het gebrek aan voldoende luchttransportcapaciteit is blijven bestaan. Hoewel de schaarste aan tijdig beschikbare zeetransportcapaciteit nog ernstiger is dan luchttransport, worden planners nog steeds geconfronteerd met een aanzienlijk tekort aan voldoende, adequate en tijdig beschikbare luchttransportmiddelen.² Dit wringt des te meer omdat planners er in hun modellen van uitgaan dat alle transportcapaciteit altijd maximaal wordt benut. Helaas laat een evaluatie van de huidige praktijk – en in het bijzonder van de huidige operaties – zien dat deze aanname niet altijd correct is. Ondanks de nodige inspanningen van nationale en multinationale vervoerscoördinatiecentra komen inefficiënte vluchten, waarbij overcapaciteit is of waarop een (groot) deel van het traject leeg wordt gevlogen, nog steeds voor.

* De auteur is werkzaam bij de Directie Aansturen Operationele Gereedstelling van de Defensiestaf. Als Deputy Director van de European Airlift Coordination Cell was hij vanaf 2001 nauw betrokken bij de start en de verdere ontwikkeling van deze EACC en van het Sealift Coordination Centre en de Strategic Airlift Interim Solution/Strategic Airlift Coordination Cell. Dit artikel bouwt voort op een bijdrage van de auteur in het *Journal of the JAPCC* (Joint Air Power Competence Centre) en op een presentatie die hij eerder dit jaar gaf voor de KVVK.

1 Voorbeelden zijn de achtereenvolgende NAVO-topbijeenkomsten waar meerdere initiatieven werden gestart, vele hiervan mikkend op een verbetering van de uitzendbaarheid en mobiliteit van operationele eenheden. Ook de EU lanceerde vergelijkbare initiatieven zoals de *European Headline Goal* en het *Air Rapid Response Concept*.

2 Het blijkt erg moeilijk om het daadwerkelijke tekort exact te becijferen. De beperkte getallen die bekend zijn, zijn vaak niet actueel en mede daardoor niet altijd even betrouwbaar. Bovendien zijn ze over het algemeen geclassificeerd. Voor Nederland is het tekort in de studie 'Strategische Transportcapaciteit' becijferd op het equivalent van 1700 C-17 vliegtuigen.

Dit artikel poogt allereerst gedegen informatie te verschaffen over de situatie op het gebied van militair luchttransport met een beschrijving van de relevante lopende en toekomstige projecten en programma's. Het tweede deel van het artikel bestaat uit een beschrijving en appreciatie van de in gang gezette initiatieven ter verbetering van de benutting van de huidige luchttransportcapaciteit. Ter afsluiting volgen enkele suggesties voor een verdere verbetering van luchttransportcoördinatie.

Luchttransportcapaciteiten in de NAVO

Volgens het NAVO-beleid zijn de individuele lidstaten uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor het genereren van voldoende strategische vervoerscapaciteit voor de verplaatsing van hun eenheden naar en van het operatiegebied. Daarnaast zijn lidstaten tevens verantwoordelijk voor het vervoer van NAVO-materieel en personeel naar en van een operatiegebied. Vanwege deze individuele verantwoordelijkheid van de lidstaten zijn planning en inzet van luchttransportcapaciteit nog steeds een nationale aangelegenheid. In EU-verband is de situatie niet veel anders. Pas de laatste jaren zijn multinationale programma's en multinationale planning en coördinatie van luchttransport meer gebruikelijk geworden. Desondanks is het grootste deel van luchttransportmissies nog steeds niet onderhevig aan multinationale coördinatie.

Nationale capaciteiten

Een aanzienlijk deel van de Europese NAVO-landen is nog steeds afhankelijk van verouderde en verouderende systemen die hun oorsprong vinden in de Koude Oorlog. Transportvliegtuigen als de C-160 Transall en oudere versies van de C-130 Hercules worden vaak ingezet voor een mix aan strategische missies en tactische vluchten naar en in het Midden-Oosten en Afrika. Oorspronkelijk waren deze vliegtuigen echter ontwikkeld voor met name tactische missies, vooral in het Europese theater. Het vrachtaanbod is inmiddels veranderd van klein en licht naar veel groter en zwaarder materieel (zware lasten, vaak buitenprofiel), terwijl ook de vlieg-

FOTO AVDD, M. VAN RIJEN-BOS

De C-17, een transporttoestel van een nieuwe generatie

afstand drastisch is toegenomen. Bovenop deze behoefte aan strategisch luchttransport moet een aanzienlijk deel van de beschikbare capaciteit worden gereserveerd om de behoefte aan tactische missies zoals instandhouding van een *Intra Theatre Airlift System* (ITAS)³, tactische *airdrop* en dergelijke te vervullen. Bovendien

Het grootste deel van luchttransportmissies is nog steeds niet onderhevig aan multinationale coördinatie

wordt tactisch luchttransport steeds meer gebruikt als een veiliger alternatief voor risicovol wegvervoer op gevaarlijke truckroutes. Tegenover deze toegenomen behoefte is de actuele beschikbaarheid van deze schaarse luchttransportmiddelen als gevolg van technische veroudering (hoge onderhoudsbehoefte, problematische voorziening reserveonderdelen et cetera) in veel gevallen gedaald tot soms minder dan 50 procent. Hierdoor blijft er weinig capaciteit over om mee te plannen. Het huidige operationele optreden dicteert het gebruik van transportvliegtuigen die beschikken over zelfbeschermingsmiddelen en die geschikt zijn om te opereren van korte en vaak onverharde banen. Ofschoon een aantal landen momenteel

3 Een ITAS-systeem is een vorm van *hub and spoke* waarbij grote (strategische) transportvliegtuigen een centrale luchthaven (hub) aandoen, waarna kleinere (tactische) toestellen de vracht en passagiers verder distribueren (via de spokes) naar kleinere vliegvelden.

bezig is met de aanschaf van transporttoestellen van een nieuwe generatie die aan deze voorwaarden voldoen (zoals de C-17 en de A400M)⁴ laat de realiteit zien dat deze nieuwe capaciteit pas op zijn vroegst in 2020 volledig beschikbaar zal zijn. Om het aldus ontstane hiaat te vullen zijn landen naarstig op zoek naar alternatieve oplossingen voor de korte termijn, zoals civiele charter (via langdurige contracten dan wel de incidentele spotmarkt) en multinationale programma's. Buiten deze oplossingen is er een groeiende belangstelling bij verschillende landen om zich aan te sluiten bij internationale vervoerscoördinatiecentra om door actieve coördinatie het gebruik van de aanwezige middelen te optimaliseren en zo de effectiviteit van de totale capaciteit te vergroten.

Multinationale samenwerking

Gereduceerde nationale defensiebudgetten leiden ertoe dat minder transportvliegtuigen kunnen worden aangeschaft dan eigenlijk noodzakelijk is. Het gaat dan zowel om aantal als capaciteit. Dit dwingt landen tot internationale samenwerking bij de aanschaf en later ook bij de instandhouding van nieuwe luchttransportcapaciteiten. Ook het gegeven dat operaties en oefeningen meer en meer *joint* en multinationaal van karakter zijn, vereist gelijksoortige of in ieder geval interoperabele luchttransportmiddelen. De aanschaf van nieuwe moderne transportvliegtuigen zoals de A400M gebeurt al multinationaal, maar intensieve samenwerking bij planning en zelfs inzet van luchttransport is een logische verdere stap in het proces van een steeds verdergaande internationale samenwerking. Op dit moment zijn er al verscheidene multinationale vervoersorganisaties actief, terwijl er meer in oprichting zijn. Sommige beperken zich louter tot lucht-

transport of een andere enkele vervoersmodaliteit, terwijl andere organisaties zich richten op meerdere vervoersmodaliteiten of daadwerkelijk multimodaal werken. Deze multinationale vervoersorganisaties verschillen daarnaast in de aard en mate van coöperatie, die reikt van passieve coördinatie tot een integrale proactieve planning. Hoewel al deze individuele organisaties streven naar optimalisatie van het gebruik van beschikbare transportcapaciteit binnen hun eigen bereik, heeft dit tot gevolg dat inefficiëntie (als gevolg van suboptimalisatie) blijft bestaan omdat er geen organisatie is die een compleet overzicht heeft.

Allied Movement Coordination Centre

Tot voor kort speelde alleen het *Allied Movement Coordination Centre* (AMCC, onderdeel van de J4 *branch* bij het *Allied Command for Operations* van de NAVO in Mons) een rol bij de internationale vervoerscoördinatie binnen het bondgenootschap. De taak van het AMCC was – en is nog steeds – het initiëren, plannen, prioriteit bepalen, coördineren en deconflicteren van strategisch transport voor NAVO-operaties en oefeningen. Het belangrijkste onderdeel van deze taak is de deconflictering en prioriteitsbepaling van strategisch transport en zodoende zorgdragen dat in te zetten eenheden met hun materieel op het juiste tijdstip en in de goede volgorde arriveren in het operatiegebied.⁵ Het AMCC richt zich hierbij meer op effectiviteit dan op efficiency en speelt geen rol in de optimalisatie van het gebruik van (lucht)transportcapaciteit.

Movement Coordination Centre Europe

Als direct resultaat van de in 2000 door de *European Air Group* (EAG)⁶ verrichte *European Airlift Study* is in 2001 op de vliegbasis Eindhoven de *European Airlift Coordination Cell* (EACC) opgericht. Aanvankelijk was de deelname aan de EACC beperkt tot de zeven aan de EAG deelnemende landen, maar al spoedig volgden na Noorwegen ook andere naties. Taak van de EACC was het coördineren en daarmee optimaliseren van het gebruik van de tanker en luchttransportcapaciteit van alle deelnemende

4 Andere programma's vinden we in de VS bij de modificatie van hun C-5's en het Verenigd Koninkrijk met hun *Future Strategic Tanker Airlift* (FSTA) programma en – specifiek voor tactisch luchttransport – de C-27J.

5 Een vooruitgeschoven post van het AMCC (AMCC/ISAF) bevindt zich in Bunker 500 op de vliegbasis Eindhoven, waar alle vluchten naar en van het Afghaanse theater worden gedeconflicteerd.

6 De *European Air Group* is een samenwerkingsverband tussen de luchtmachten van zeven Europese NAVO-landen, gericht op tactische samenwerking en het verbeteren van de interoperabiliteit van de luchtwapens. Deelnemers zijn België, Frankrijk, Duitsland, Italië, Nederland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk.

De belangrijkste bestaande entiteiten op een rij

AMCC: Allied Movement Coordination Centre. Gevestigd in Mons (België). Belast met het initiëren, plannen, coördineren, deconflicteren en bepalen van prioriteit van strategisch transport ten behoeve van NAVO-operaties en oefeningen. Maakt deel uit van het Allied Command for Operations (ACO) onder leiding van SACEUR (Supreme Allied Commander Europe)

AMCC/ISAF: Gevestigd in Bunker 500 op de vliegbasis Eindhoven. Vooruitgeschoven post van het AMCC dat zich uitsluitend bezighoudt met de coördinatie van vluchten voor de ISAF-operatie

MCCE: Movement Coordination Centre Europe. Gevestigd op de vliegbasis Eindhoven. Doelstelling van het MCCE is het optimaliseren van het militaire gebruik van alle (militaire en civiel gecharterde) vervoersmodaliteiten voor de 22 deelnemende landen

EATC: European Air Transport Command. In 2010 op de vliegbasis Eindhoven nabij het MCCE op te richten luchttransportcommando. Doel is alle nationale taken en verantwoordelijkheden op het gebied van militair tanker- en luchttransport van vier deelnemende landen over te dragen en te integreren in één multinationaal organiek commando

SALIS/SALCC: Strategic Airlift Interim Solution. Tijdelijk (lopend tot 31 december 2011) multinationaal charterprogramma waarbij achttien landen een pool van civiele Antonov 124-100 vliegtuigen gegarandeerd tot hun beschikking hebben. De op de vliegbasis Eindhoven met het MCCE geassocieerde Strategic Airlift Coordination Cell is belast met het plannen en managen van de SALIS-capaciteit

SAC C-17: Strategic Airlift Capability C-17. Gevestigd op Papa Airforce Base in Hongarije. Samenwerkingsverband van twaalf landen die samen met drie Boeing C-17 Globemaster transportvliegtuigen opereren

landen. Met een uitbreiding van de taakstelling (toevoeging van taken op het gebied van logistiek, training en planning) transformeerde de EACC in 2004 tot het *European Airlift Centre* (EAC).⁷ Op 1 juli 2007 volgde ten slotte de fusie met het eveneens op de vliegbasis Eindhoven gesitueerde *Sealift Coordination Centre* (SCC, in navolging van het EACC in 2002 opgericht) tot wat we nu kennen als het *Movement Coordination Centre Europe* (MCCE).

FOTO MCCE

In de ops-room van het MCCE vindt de coördinatie van schaarse transportmiddelen plaats

Aan het MCCE nemen inmiddels 22 landen deel, waarbij niet alle gebruik maken van de coördinatie-activiteiten van alle vervoersmodaliteiten. Doel van het MCCE is het coördineren van de planning van de bij de deelnemende landen aanwezige tankercapaciteit en capaciteit aan militaire lucht-, zee- en wegtransportmiddelen en zo het gebruik van deze schaarse en dure middelen te optimaliseren. Maar ook wordt het MCCE benaderd wanneer er tijdelijk geen of onvoldoende eigen militaire capaciteit voorhanden is. Op deze manier kan tegen minimale kosten de effectiviteit en efficiëntie van transportcapaciteit substantieel worden vergroot. Niet alleen nationale belangen worden hierbij behartigd: de service wordt eveneens aangeboden ter ondersteuning van NAVO- en EU-operaties.

Om een flexibele en onbureaucratische uitwisseling van vliegreun te faciliteren, maken twaalf MCCE-leden die samenwerken op het gebied van luchttransport en tankeroperaties

7 Zie ook G.J.M. Boink, 'Het 'European Airlift Centre' in Eindhoven' in: *Militaire Spectator* 174 (2005) (1) blz. 30-39.

gebruik van de ATARES *Technical Arrangement* (ATARES TA) zodat betaling in geld achterwege kan blijven.⁸ Het MCCE (evenals de voorgangers EACC/EAC en SCC) heeft bewezen uiterst succesvol te zijn bij de optimalisatie van het gebruik van de beschikbare tanker- en transportcapaciteit (meer uitgevoerde transportopdrachten) onder gelijktijdige substantiële verlaging van de kosten voor de deelnemende landen. Helaas wordt de effectiviteit van het MCCE nogal beperkt doordat de aanlevering van planninggegevens en overige relevante informatie vanuit de deelnemende landen op vrijwillige basis plaats heeft. De informatie is daardoor niet altijd volledig en *up to date*.

A400M en het European Air Transport Command

Zeven (merendeels Europese) NAVO-landen schaffen gezamenlijk de Airbus A400M aan, die geschikt is om troepen en buitenprofiel-vracht te vervoeren.⁹ Na diverse vertragingen in het programma – vooral het gevolg van de ontwikkeling en integratie van de nieuw te ontwikkelen TP 400-D6 motoren – wordt de aflevering van het eerste operationele toestel nu verwacht in 2013. Dat is dan wel het optimistische scenario. In 2020 (maar dat valt met alle vertragingen nog te bezien) zullen deze zeven landen dan met 180 A400M-transportvliegtuigen opereren. Hoewel de planning en inzet van deze capaciteit aanvankelijk nog een nationale verantwoordelijkheid voor de deelnemende landen

FOTO ANP

leek, zijn er inmiddels initiatieven ontwikkeld om zoveel mogelijk samen te werken, ook op het terrein van training, onderhoud en overige ondersteunende activiteiten.

Het A400M-programma heeft vier Europese NAVO-landen (België, Frankrijk, Duitsland en Nederland, alle overigens behorend tot de oprichters van EACC/EAC) geïnspireerd om naast het MCCE een *European Air Transport Command* (EATC) op te richten.¹⁰ Waar het MCCE zich richt op (vrijwillige en dus vrijblijvende) voorstellen voor optimalisatie van het militaire gebruik van alle vervoersmodaliteiten (lucht, zee, rail en weg, militair en civiel gecharterd) voor de 22 deelnemende landen, richt het EATC zich op een volledige integratie van de planning en uitvoering van militair luchttransport. Uiteindelijk doel van het EATC is geleidelijk alle nationale taken en verantwoordelijkheden op het gebied van militair luchttransport van de deelnemende landen over te dragen en te integreren in één enkel multinationaal organiek commando. Omdat het belangrijkste doel van het EATC in eerste instantie is om de plan-

8 ATARES TA: Air Transport and Air-to-Air Refuelling and other Exchange of Services Technical Arrangement. Deze TA biedt een systeem van uitwisseling van vliegers (en andere onderlinge prestaties) binnen een onderlinge balans (vergelijkbaar met een bancaire rekening courant systeem) tussen de deelnemende landen waarbij betaling of elke andere vorm van financiële compensatie zo veel mogelijk wordt vermeden. Het systeem faciliteert de uitwisseling van vliegers uitgaande van het C-130 vliegtuig (de 'gezamenlijke munteenheid') waarbij ieder vliegtuig van een ander vliegtuigtype naar een C-130 vliegtuig wordt geconverteerd tegen een vooraf overeengekomen koers. Overigens worden naast ATARES ook andere separate binationale overeenkomsten gebruikt om uitwisseling van vliegers zonder betaling in geld mogelijk te maken.

9 België, Frankrijk, Duitsland, Luxemburg, Spanje, Turkije en het Verenigd Koninkrijk. Dit initiatief is vooral ook gedreven door de wens tot Europese industriële militaire samenwerking.

10 De eerste aanzet voor het EATC was al gegeven in de *European Airlift Study* als een geschetst verder evolutionair vervolg op EACC/EAC, maar niet alle EACC/EAC deelnemers konden het eens worden over de verdere doorontwikkeling. Het EATC is nog niet operationeel, maar het *Implementation Team* is momenteel belast met de voorbereidingen.

Volgens het optimistische scenario vliegen de zeven deelnemende landen in 2020 met 180 toestellen van het type Airbus A400M

locatie van het EATC wordt.¹¹ De planning voorziet in *Initial Operational Capability* (IOC) eind 2010, wat betekent dat Nederland medio 2010 onder meer moet hebben voorzien in (tijdelijke) infrastructuur. Hierdoor zal het *Implementation Team* van het EATC voorlopig nog wel even vanuit Beauvechain blijven opereren. Andere belangrijke mijlpalen zijn: *Full Operational Capability* (FOC) voorzien voor midden 2011 en definitieve huisvesting met nieuwbouw, gereed in 2013. Hoewel met Eindhoven als vestigingsplaats in ieder geval een collocatie van EATC en MCCE zeker is gesteld, noopt de noodzakelijke interactie rond coöperatie en informatieuitwisseling tussen de beide organisaties tot een *one roof* oplossing. In ieder geval zal moeten worden voorzien in een (virtueel) netwerk tussen EATC en MCCE en het gebruik van één centrale database, zodat beide organisaties doorlopend inzicht hebben in elkaars plannen.

Strategic Airlift Interim Solution en de Strategic Airlift Coordination Cell

Het merendeel van de zeven NAVO-landen die betrokken zijn bij de A400M participeert momenteel in de *Strategic Airlift Interim Solution* (SALIS) om, tot de Airbus inzetbaar is, hun tekort aan luchttransportcapaciteit te vullen. Binnen SALIS hebben achttien naties¹² een pool gevormd aan gecharterde Antonov AN-124-100 transportvliegtuigen voor het vervoer van hun zware en grote materieel en andere buitenprofiel-lading over grote afstanden. SALIS biedt tegen een vooraf vastgestelde vaste prijs snelle en gegarandeerde toegang tot zes Russische en Oekraïense AN-124-100 transport-

ning en inzet van de gezamenlijke vloot (met initieel meer dan tweehonderd toestellen) te managen, zullen de deelnemende landen een aanzienlijk deel van hun nationale taken en verantwoordelijkheden moeten overdragen aan dit multinationale commando. Aan het eind van dit proces zullen de nationale planningsstaven (voor Nederland is dit het *Planning & Control* deel van het Onderdeels Coördinatie Centrum/OCC op de vliegbasis Eindhoven) dan ook voor het grootste deel in het EATC zijn opgegaan en als nationale entiteit nagenoeg geheel verdwijnen.

Voor het MCCE zal het EATC worden beschouwd als *de* representant van de vier aan het EATC deelnemende landen op het gebied van luchttransport en tankeroperaties. Met de Defensie Verkeers en Vervoers Organisatie (DVVO) behoudt Nederland zich overigens wel het recht voor ook buiten het EATC separaat met het MCCE zaken te doen. Inmiddels hebben de deelnemende landen er na lang touwtrekken mee ingestemd dat de vliegbasis Eindhoven en niet het Belgische Beauvechain de vestigings-

11 De voorkeur voor Eindhoven werd naast Nederland gedragen door Duitsland. Beide landen wezen met name op het nut van collocatie met het MCCE.

12 België, Canada, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Hongarije, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Polen, Portugal, Slowakije, Slovenië, Tsjechische Republiek, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.

vliegtuigen. Twee toestellen zijn beschikbaar op basis van *full time charter* in Leipzig-Halle, terwijl de overige op zeer korte termijn inzetbaar zijn in Kiev en Oeljanovsk door middel van gegarandeerde beschikbaarheid. De eveneens op de vliegbasis Eindhoven gevestigde *Strategic Airlift Coordination Cell* (SALCC) is belast met de planning, evenals het managen, alloceren en inzetten van de beschikbare capaciteit aan SALIS-vliegtuigen.¹³ Deze planning en inzet zijn in beginsel gebaseerd op een vooraf overeen-

Strategic Airlift Capability C-17 en NATO Airlift Management Organisation

Om te voorzien in de toenemende behoefte aan militair luchttransport dat geschikt is voor buitenprofiel-lading, kan landen op korte en onverharde strips en beschikt over zelfbeschermingsmiddelen, hebben twaalf landen¹⁴ die niet deelnemen aan het A400M-programma het initiatief genomen om te gaan opereren met (aanvankelijk) drie Boeing C-17 transportvlieg-

FOTO ANP

Een Antonov An-124-100 doet de luchtmachtbasis Gilze-Rijen aan

gekomen stelsel van prioriteiten. Hoewel de SALCC met het MCCE is gecollocerd om een maximale coördinatie en optimalisatie van het gebruik van de betreffende luchttransportcapaciteiten mogelijk te maken, is er (nog) geen volledige integratie van coördinatie-inspanningen van SALCC en MCCE.

tuigen. Nadat ook Nederland op 7 september 2008 al een *Letter of Intent* voor deelname tekende, is op 23 september 2008 een *Memo-randum of Understanding* onderschreven waarin de aanschaf, het management en het opereren met deze vliegtuigen gedurende dertig jaar is geregeld. Deze drie C-17 *Globemaster III* toestellen (die een capaciteit van 3.000-4.000 vliegtuigen representeren) moeten vooral bijdragen in de behoefte aan buitenprofiel-luchttransportcapaciteit van de deelnemende landen. Omdat het toestel beschikt over zelfbeschermingsmiddelen, vanaf korte onverharde banen

13 Beschikbaar zijn ruim 2.000 uren waarvoor vooraf wordt betaald, plus daarnaast nog 2.800 uren die gegarandeerd beschikbaar zijn, maar die bij daadwerkelijke activering tegen een vooraf overeengekomen tarief na geleverde prestatie in rekening worden gebracht.

14 Bulgarije, Estland, Finland, Hongarije, Litouwen, Nederland, Noorwegen, Polen, Roemenië, Slovenië, Zweden en de VS.

kan opereren en in de lucht kan worden bijgetankt, is het een uiterst veelzijdig vliegtuig met een strategisch bereik, dat tegelijkertijd ook tactisch kan opereren. Met een aandeel van 500 vliegreuren per jaar is Nederland na de VS (1.000 vliegreuren) en Zweden (550 uren) in grootte de derde deelnemer in het project.

Namens de deelnemende landen is, op basis van een NAVO-*Weapon System Partnership*, de *Airlift Management Organisation* van de NAVO belast met de aanschaf, het onderhoud en de ondersteuning van de vliegtuigen, waarbij de deelnemers alle kosten en risico-aansprakelijkheid delen. De uitvoering van de hieraan verbonden (management)taken is neergelegd bij het NATO *Airlift Management Agency* (NAMA) dat daartoe ondersteund wordt door het in het Luxemburgse Capellen gevestigde *NATO Maintenance and Supply Agency* (NAMSA). De daadwerkelijke inzet, gereedstelling en het opereren met de vliegtuigen is een zaak van de *Heavy Airlift Wing* (HAW). Thuisbasis van de transportvliegtuigen en de multinationale HAW is de Hongaarse vliegbasis Papa en de vliegtuigen zijn dan ook door Hongarije geregistreerd en gecertificeerd.¹⁵

Belangrijke mijlpalen in het programma:

- 27 juli 2009: HAW formeel opgericht en eerste toestel officieel overgedragen (dit eerste toestel is geleverd door de VS als nationale contributie aan SAC C-17);
- 21 september 2009: levering tweede toestel;
- 7 oktober 2009: levering derde C-17 *Globe-master* (de tweede en derde C-17 zijn aangeschaft onder een *Foreign Military Sales*-contract met de VS)
- Begin 2010: de eenheid bereikt *Initial Operational Capability*;
- Eind 2011: SAC C-17 *Full Operational Capability*.

Op dit moment is de coördinatie en de optimalisatie van het gebruik van de nationale contingenten vliegreuren nog een nationale verantwoordelijkheid, waarbij een eventuele coördinerende rol van HAW of NAMA nog niet is vastgelegd. Ook de relatie en samenwerking

van SAC C-17 met andere multinationale organisaties voor luchttransportplanning en coördinatie is nog niet helemaal duidelijk. Het is evident dat een adequate multinationale SAC C-17 planning en coördinatie en een goede afstemming van deze planning en coördinatie met andere organisaties voor luchttransportcoördinatie (MCCE, EATC en SALCC) voorwaarde is voor een effectief en efficiënt gebruik van deze schaarse capaciteit. Het MCCE heeft al aangegeven een rol te willen spelen in de optimalisatie van het gebruik van deze capaciteit; met een totaaloverzicht van vraag en aanbod van luchttransportcapaciteit is deze organisatie het best in staat om deze rol te spelen. Daartoe dient dan wel een adequate (*real time*) informatie-uitwisseling en liaison tussen de betrokken organisaties te zijn gewaarborgd.

Civiele charter

Ondanks alle nationale en multinationale materieelverwervingsprogramma's en de vele initiatieven tot multinationale samenwerking, zijn de meeste NAVO- en EU-landen nog steeds sterk afhankelijk van de civiele chartermarkt (*spot market*) om te voorzien in hun behoefte aan luchttransport. Tenzij er contracten zijn die voorzien in een gedegen gegarandeerde beschikbaarheid van deze capaciteit, kleven er twee grote risico's aan deze oplossing:

- De civiele markt kan eventueel beschikbare capaciteit niet snel genoeg genereren, wat nog wordt verergerd doordat alle landen (evenals humanitaire en internationale organisaties) in dezelfde vijver vissen zonder enige vorm van coördinatie of prioriteitstelling;
- De transportvliegtuigen die de civiele markt eventueel op korte termijn beschikbaar kan maken zijn niet erg geschikt voor militaire taken (bijvoorbeeld geen belading via een laadklep en geen zelfbeschermingsmiddelen) en daardoor uiterst inefficiënt en niet effectief in het gebruik.

15 Hongarije was het enige land dat in staat en bereid was alle verantwoordelijkheden van een *host nation* te vervullen.

Een multinationale militaire (coördinatie)organisatie belast met een coördinerende taak (*chartering clearing house*) zou een deel van deze risico's kunnen beperken. Ook het beoordelen van de luchtwaardigheid van deze in te huren toestellen zou hierdoor gecentraliseerd (efficiënter) en daarmee geharmoniseerd (effectiever) kunnen worden.

European Air Transport Fleet

Als reactie op de *Headline Goal 2003 & 2010* en de taken die voortvloeien uit het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid heeft ook de EU aanzienlijke tekorten op het gebied van luchttransport vastgesteld. Om deze tekorten aan

(financiële) bijdragen aan multinationaal te verwerven transportvliegtuigen die in een multinationale pool worden samengebracht. Eind 2008 hebben de Defensie ministers van twaalf EU-lidstaten¹⁶ een Declaration of Intent voor een EATF ondertekend die de wil en bereidheid van deze landen moet onderstrepen om serieus iets aan deze kritieke tekorten te doen. In de verklaring wordt de intentie uitgesproken om met concrete maatregelen en oplossingen te komen om het gebruik van luchttransportmiddelen te optimaliseren voor operationele behoeften op zowel het nationale vlak als in EU- en NAVO-verband. Het gaat dan om de huidige en om in de toekomst te verwerven luchttransportmiddelen. Doel is de huidige capaciteit en structuur van luchttransport en luchttransportplanning en inzet kritisch tegen het licht te houden.

Gevalideerde (huidige en toekomstige) luchttransportbehoeften van de EU-lidstaten zouden moeten uitwijzen of de momenteel beoogde luchttransportvloot in kwalitatieve en kwantitatieve zin voldoende is om deze behoefte af te dekken, of dat aanvullende middelen en initiatieven nodig zijn. Als additionele capaciteit verworven moet worden, dient de studie een antwoord, inclusief eventuele modellen, te verschaffen hoe deze nieuwe capaciteiten moeten worden georganiseerd, mogelijk door pooling in een multinationale luchttransportentiteit. In ieder geval moet de studie ook een model opleveren voor een optimale organisatie voor planning en inzet, evenals voorstellen voor

logistieke ondersteuning, training en hiermee samenhangende juridische en financiële aspecten. Ten slotte moet de studie EATC, MCCE, SAC C-17 en andere parallelle ontwikkelingen in ogenschouw nemen en aangeven hoe deze en andere luchttransportentiteiten moeten worden gestructureerd en georganiseerd om optimaal gebruik te kunnen maken van alle nieuwe en bestaande capaciteiten.

FOTO MCCE

Het MCCE heeft overtuigend aangetoond dat actieve coördinatie de effectiviteit en efficiency van luchttransportoperaties significant kan bevorderen

te pakken is opdracht gegeven aan het *European Defence Agency* om een projectteam een studie te laten uitvoeren naar realistische modellen voor een *European Air Transport Fleet* (EATF). Zo'n EATF zou kunnen worden gevormd uit bestaande militaire transportvliegtuigen en

¹⁶ België, Tsjechische Republiek, Frankrijk, Duitsland, Griekenland, Italië, Luxemburg, Nederland, Portugal, Roemenië, Slovenië and Spanje.

Optimaal gebruik door verbeterde coördinatie

Het MCCE heeft overtuigend aangetoond dat actieve (lucht)transportcoördinatie met toepassing van doorlopende en actuele informatie-uitwisseling van planningsgegevens (inclusief doorlopend inzicht in de actuele behoefte aan luchttransportcapaciteit en beschikbaarheid van luchttransportmiddelen) de effectiviteit en efficiency van luchttransportoperaties significant kan bevorderen. Dat leidt tot een aantoonbaar beter gebruik van deze schaarse en dure capaciteit. Adequate planning en coördinatie zorgen ervoor dat de juiste, meest optimale, mix aan luchttransportmiddelen wordt ingezet voor een missie, zodat leeg vliegen (*empty legs, spare capacity*) zoveel mogelijk wordt vermeden. Op dit moment hebben de verschillende planningscentra, coördinatie-organisaties en andere luchttransportentiteiten slechts zicht op een deel van de opdrachten, de missies en de daarvoor ingezette of in te zetten middelen, wat de effectiviteit van hun planningsactiviteiten ernstig beperkt. Voor de SAC C-17 capaciteit is er momenteel zelfs nog geen enkele optimalisatie-inspanning voorzien. Dit leidt ontegenzeggelijk tot hooguit suboptimalisatie van slechts een gedeelte van luchttransportoperaties en uiteindelijk tot een inefficiënte uitvoering van luchttransport als geheel. Daarom is het absoluut essentieel dat er één planningsautoriteit komt die een compleet overzicht heeft van alle luchttransportopdrachten die moeten worden uitgevoerd en alle daarvoor beschikbaar staande luchttransportmiddelen. Idealiter zou een dergelijke planningsautoriteit over rechtspersoonlijkheid moeten beschikken om ook te kunnen dienen als chartering clearing house voor civiel in te huren luchttransport in opdracht van deelnemende landen. Een totaaloverzicht van behoeften en middelen, adequate (en up to date) informatie-uitwisseling (*network enabled!*) en voldoende autoriteit zijn onmisbaar om dit te kunnen realiseren.

Gelet op de excellente reputatie en het grote aantal landen dat reeds deelneemt, zou het MCCE de meest voor de hand liggende organisatie zijn om een dergelijke capaciteit te ontwik-

kelen. Een MCCE *Enhanced* zou alle sterke punten en voordelen van de bestaande coördinatiecentra kunnen bundelen en zou zelfs het verlies aan luchttransportexpertise als gevolg van de inkrimping van NAVO-staven kunnen compenseren. Hoewel minder effectief, zou ook het aan elkaar knopen van bestaande planningsstaven en coördinatiecentra in een virtueel netwerk rond het MCCE en het gebruik van één centrale database al een geweldige stap voorwaarts zijn. Uiteindelijk zal het internationaal poolen van bestaande en nieuwe luchttransportcapaciteiten de beste oplossing zijn om de operationele *output* te maximaliseren en zo de groeiende operationele behoefte aan schaars luchttransport af te dekken.

Conclusie

Hoewel te verwachten valt dat het kwalitatieve en kwantitatieve tekort aan luchttransportcapaciteit binnen NAVO en EU in de nabije toekomst grotendeels zal worden weggewerkt met de komst van nieuwe en betere capaciteiten als de A400M en C-17, zullen landen nog steeds aangewezen zijn op de civiele spotmarkt om te voorzien in hun operationele piekbehoeftes. Civiele inhuur kan alleen worden beperkt door optimalisatie van het gebruik van de beschikbare capaciteit door adequate gecoördineerde planning van bestaande luchttransportcapaciteiten, bij voorkeur in een multimodale setting. Coördinatiecentra spelen een beslissende rol bij het bewerkstelligen van dit doel, maar de huidige opzet en uitvoering kan en moet aanzienlijk worden verbeterd. Integratie dan wel collocatie of op zijn minst de vorming van een virtueel netwerk van coördinatiecentra met gebruikmaking van een centrale database zijn voorwaarden om te garanderen dat het juiste toestel met afgemeten capaciteit op het juiste tijdstip beschikbaar is voor een specifieke taak. Inefficiënt gebruik van dure en schaarse middelen (lege of gedeeltelijk lege vliegtuigen over het gehele dan wel een gedeelte van het te vliegen traject) kunnen we ons niet veroorloven en is ook niet meer uit te leggen aan de belastingbetaler. ■

Proliferatie van massavernietigingswapens

Vooruitzichten en betekenis voor de Nederlandse krijgsmacht

Na het einde van de Koude Oorlog is het onderwerp massavernietigingswapens enigszins in de vergetelheid geraakt. De afgelopen tijd doen landen als Iran en Noord-Korea de aandacht echter weer oplaaien, wat versterkt wordt door de nucleaire ontwapeningsplannen van de Amerikaanse president Obama. Wat zijn de vooruitzichten rond de proliferatie van massavernietigingswapens? En wat is de betekenis hiervan voor Nederland en de Nederlandse krijgsmacht?

Drs. S.J. van der Meer*

In dit artikel is de term massavernietigingswapens gedefinieerd als: chemische, biologische, radiologische en nucleaire wapens.¹ Omdat de proliferatie van nucleaire wapens echter een andere dynamiek kent dan die van chemische, biologische en radiologische wapens, zijn de vooruitzichten daarvoor in tweeën gedeeld. Eerst wordt de proliferatie van nucleaire wapens behandeld, vervolgens de proliferatie van de andere drie categorieën massavernietigingswapens. Daarna gaat het artikel in op de directe, dan wel indirecte gevolgen van de geschetste ontwikkelingen voor Nederland. Ten slotte wordt beschreven wat de betekenis hiervan kan zijn voor de Nederlandse krijgsmacht.

Omdat toekomstvoorspellingen over de proliferatie van massavernietigingswapens ingewik-

keld zijn en er ook onder deskundigen grote meningsverschillen bestaan, claimt dit artikel geenszins de waarheid in pacht te hebben. Binnen de omvang van dit artikel is bovendien het tot in detail schetsen van alle mogelijke scenario's niet haalbaar. Desalniettemin is het onderwerp belangwekkend genoeg om een algemeen beeld te geven.

Proliferatie nucleaire wapens

De proliferatie van nucleaire wapens heeft een andere dynamiek dan die van chemische, biologische of radiologische wapens. Veel meer dan de laatstgenoemde drie categorieën hebben kernwapens niet alleen een militair nut, maar heeft het bezit ervan ook een belangrijke politieke uitwerking. Een staat die beschikt over nucleaire wapens verkrijgt automatisch meer internationaal aanzien en wordt sneller tot de (regionale) grootmachten gerekend. Sommige experts spreken dan ook van een 'mythische status' die het bezit van nucleaire wapens op statelijk niveau heeft.² Omdat de militaire inzetmogelijkheden van nucleaire wapens over het algemeen ondergeschikt zijn aan de politieke waarde ervan, zijn de achtergronden

* De auteur is onderzoeker bij het Nederlands Instituut voor Internationale Betrekkingen Clingendael. Dit artikel is gebaseerd op een notitie die hij eerder in opdracht van het ministerie van Defensie schreef voor het project 'Verkenningen: Houvast voor de krijgsmacht van 2020'.

1 W. Seth Carus, *Defining 'Weapons of Mass Destruction'*. Occasional Paper 4; Center for the Study of Weapons of Mass Destruction (Washington, D.C., National Defense University, 2006).

2 Peter R. Lavoy, 'Nuclear Proliferation over the Next Decade. Causes, Warning Signs, and Policy Responses' in: *Nonproliferation Review*, Vol. 13, No. 3, 2006. Blz. 433-454.

en motivaties van proliferatieactiviteiten rond nucleaire wapens niet één-op-één te vergelijken met die van chemische, biologische of radiologische wapens.

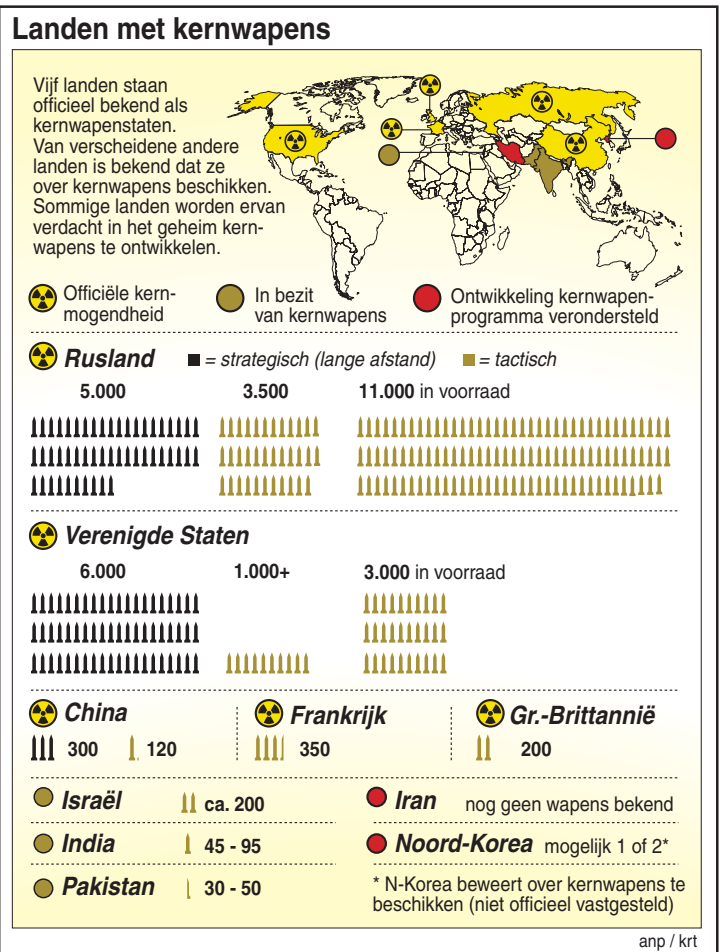
Voortschrijdende proliferatie

Deze andere dynamiek leidt ook tot andere prognoses voor toekomstige ontwikkelingen rond proliferatie en inzet van nucleaire wapens. De proliferatie van kernwapens op statelijk niveau lijkt de afgelopen jaren een versnelling te vertonen. Nadat de eerste vijf kernwapenmachtes (Verenigde Staten, Sovjet-Unie, Groot-Brittannië, Frankrijk en China) in de jaren veertig, vijftig en zestig hun nucleaire wapens hadden ontwikkeld, brak een periode aan waarin nauwelijks tot geen verdere proliferatie plaatsvond. Dit was in grote mate te danken aan het internationaal zeer breed gedragen Nucleair Non-Proliferatie Verdrag (NPV), dat slechts door drie landen niet werd ondertekend: Israël, India en Pakistan. Hoewel verschillende landen toch heimelijk hebben getracht nucleaire wapens te ontwikkelen, bleek dit bijzonder lastig. Alleen Israël en Zuid-Afrika zijn hier waarschijnlijk in geslaagd, al hebben deze landen dat nooit openlijk erkend. Voor zover bekend heeft Zuid-Afrika de geproduceerde kernwapens ook weer vernietigd.³ Pas eind jaren negentig begon het non-proliferatieregime ernstige scheuren te vertonen, toen zowel India als Pakistan in 1998 geslaagde kernproeven uitvoerden. In 2006 en 2009 volgden kernproeven van Noord-Korea, nadat het land zich kort daarvoor had teruggetrokken uit het NPV. Inmiddels staat ook Iran onder zware internationale verdenking dat het heimelijk kernwapens ontwikkelt.

De verwachting is dat in de komende decennia nog meer staten kernwapens zullen (proberen te) bemachtigen. Deze prognose kan worden onderbouwd met vier argumenten:

1. Een zogenoemde ketenreactie, waarbij ieder land dat kernwapens ontwikkelt eenzelfde ambitie stimuleert bij andere landen (al dan niet in dezelfde regio);
2. Het groter wordende probleem van zogenoemde *dual use*-goederen die exportregimes bemoeilijken;

ILLUSTRATIE ANP INFOGRAPHICS

3. De sterkere rol van niet-statelijke actoren bij de verspreiding van nucleaire kennis en benodigdheden;
4. Het steeds verder afbladderen van het internationale draagvlak voor het non-proliferatieregime van het NPV.

Ketenreactie

De zogenoemde keten- of dominoreactie bij nucleaire wapenproliferatie treedt vooral in werking wanneer het land dat kernwapens verwerft op min of meer vijandelijke voet met andere staten verkeert. Deze vijandelijke staten zullen over het algemeen alles op alles zetten om ook nucleaire wapens te verwerven, om op deze wijze het verschoven machtsevenwicht (op militair én internationaal-politiek niveau)

3 Roy E. Horton, *Out of (South) Africa. Pretoria's Nuclear Weapons Experience*. INSS Occasional Paper 27, USAF Institute for National Security Studies; z.p. 1999.

te herstellen. In het verleden deed dit mechanisme zich gelden bij bijvoorbeeld de Verenigde Staten en India: kort nadat deze landen over kernwapens beschikten, zetten hun rivalen, respectievelijk de Sovjet-Unie en Pakistan, dezelfde stap. De verwachting is dat hetzelfde mechanisme zich voordoet bij verdere proliferatie. Als, bijvoorbeeld, Iran nucleaire wapens ter beschikking krijgt, is de kans groot dat ook andere landen in het Midden-Oosten zullen trachten dergelijke wapens te verwerven. Een opvallende indicatie hiervoor is dat sinds het serieuzer worden van de berichten over Irans nucleaire wapenprogramma, plotseling overal in het Midden-Oosten nucleaire programma's zijn gestart met als doel energieopwekking.⁴ Een dergelijk civiel nucleair programma wordt vaak gezien als de ideale eerste stap naar een (geheim) militair nucleair programma. Uiteindelijk kan een dergelijke ketenreactie ertoe leiden dat steeds meer staten proberen nucleaire wapens te verwerven.

Dual use-goederen

Tegelijkertijd blijkt het steeds moeilijker te zijn om de export naar 'risicolanden' te controleren op benodigdheden voor nucleaire wapenprogramma's. Met de toename van de technologische kennis zijn er gedurende de afgelopen decennia steeds meer civiele toepassingen van nucleaire technologie ontdekt, bijvoorbeeld op medisch vlak.

Ook veel benodigdheden voor nucleaire energieopwekking, een proces dat onder een aantal voorwaarden volstrekt legaal is, kunnen worden gebruikt voor illegale nucleaire wapenprogramma's. Het stijgende aantal zogenoemde dual use-goederen, producten die zowel voor civiele als militaire doeleinden kunnen worden gebruikt, maakt non-proliferatiebeleid moeilijker. Export van dergelijke goederen is immers moeilijk tegen te houden als bijvoorbeeld wordt geclaimd dat ze noodzakelijk zijn voor medisch gebruik.⁵

FOTO: HOLLANDESE HOOGTE

President Obama heeft de ambitie uitgesproken om het internationale non-proliferatieregime te versterken

Niet-statelijke actoren

Bij deze moeilijker geworden controle op de export van benodigdheden voor nucleaire wapenprogramma's naar 'risicolanden' speelt bovendien het probleem dat niet-statelijke actoren actiever zijn geworden. In de afgelopen decennia zijn diverse criminele netwerken en bedrijven ontdekt die illegaal nucleaire kennis en benodigdheden verhandelden. Het bekendste netwerk is dat van de in Nederland opgeleide Pakistaanse kernfysicus Abdul Qadeer Khan, dat via allerlei dekmantelbedrijfjes aan de wieg stond van Pakistans kernarsenaal en heeft bijgedragen aan de (al dan niet beëindigde) nucleaire programma's van Libië en Noord-Korea. In de hedendaagse 'geglobaliseerde' wereld blijkt het bijzonder lastig om dergelijke schimmige netwerken en hun activiteiten volledig te controleren.

⁴ International Institute for Strategic Studies, *Nuclear Programmes in the Middle East. In the Shadow of Iran* (Londen, International Institute for Strategic Studies, 2008).

⁵ Zie bijvoorbeeld: Henry D. Sokolski (ed.), *Falling Behind. International Scrutiny of the Peaceful Atom* (Carlisle, Strategic Studies Institute, U.S. War College, 2008).

Wankelende verdragen

Een eveneens zorgwekkende ontwikkeling die een indicatie vormt voor toenemende nucleaire proliferatie is het wankelende internationale draagvlak voor het Non-Proliferatie Verdrag. Door de vele technologische en politieke ontwikkelingen sinds de opstelling van het verdrag begint het inmiddels verouderd te raken. Modernisering van de verdragstekst is ondanks verwoede pogingen in de afgelopen jaren echter op teveel diplomatieke problemen en meningsverschillen gestuit. De vooruitzichten dat modernisering op enigszins korte termijn als nog kan slagen zijn niet bijzonder hoopgevend. De voornaamste bezwaren tegen het NPV in huidige vorm zijn het als discriminerend ervaren verschil tussen kernwapenmachten en niet-kernwapenmachten en het ontbreken van ernstige consequenties bij het niet ondertekenen van of het zich terugtrekken uit het verdrag. Wat dit eerste punt betreft gaat het vooral om het uitblijven van ontwapening van bestaande kernwapenmachten. Hoewel het NPV hen voorschrijft aan reductie en uiteindelijk eliminatie van hun kernwapenarsenaal te werken, zijn zij de afgelopen decennia slechts bezig geweest hun nucleaire wapens te verbeteren. Dit wordt ook wel verticale proliferatie genoemd, in tegenstelling tot horizontale proliferatie naar andere landen. Veel (niet-westerse) niet-kernwapenmachten menen dat zij decennialang het braafste jongetje van de klas zijn geweest, terwijl de kernwapenstaten zich intussen niets van het verdrag hebben aangetrokken. Dit gevoel wordt nog versterkt doordat landen die het NPV niet hebben ondertekend daar nauwelijks gevolgen van hebben ondervonden. Alle drie deze landen hebben inmiddels ook de kernwapenstatus bereikt (alle vier als het uitgetreden Noord-Korea en de Noord-Koreaanse kernproeven van 2006 en 2009 meetellen). Zeker sinds India in 2008 een voor dat land gunstig nucleair verdrag sloot met de Verenigde Staten en de (voornamelijk uit westerse landen bestaande) Nuclear Suppliers Group, groeit in veel niet-westerse landen de overtuiging dat het NPV weinig meer waard is.⁶ Ook een ondersteunend verdrag als het Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (CTBT) kwijnt weg omdat juist de grootste kernwapenstaten het niet willen

ratificeren, wat eveneens wrevel wekt bij de niet-kernmachten.⁷ Als dit gevoel doorzet, komt er langzamerhand een einde aan een non-proliferatieregime dat decennialang zeer effectief is geweest. De deur naar verdere proliferatie van nucleaire wapens zou daarmee verder geopend kunnen worden. De Amerikaanse president Barack Obama heeft weliswaar de ambitie uitgesproken om het internationale non-proliferatieregime te versterken, maar of hem dat zal lukken is nog niet goed te voorzien.

Nucleair taboe

Toenemende proliferatie van nucleaire wapens kan eveneens leiden tot meer inzet van deze wapens. Sinds het gebruik door de VS tegen Japan in 1945 heerst er een wereldwijd 'nucleair

Terwijl verdragen wankelen worden niet-statelijke actoren actiever op het gebied van proliferatie

taboe',⁸ in de zin dat de (morele) drempel voor het gebruik van kernwapens zo hoog is geworden dat ze sindsdien niet meer zijn ingezet. Deze drempel zal vermoedelijk lager worden als meer staten de beschikking krijgen over deze wapens. De mogelijkheid dat staten nucleaire wapens zullen gebruiken in regionale conflicten neemt volgens sommige analisten toe naarmate er meer van deze wapens voorhanden zijn.⁹ Bovendien stijgt de kans op ongelukken en misverstanden met nucleaire wapens.¹⁰

6 Zie bijvoorbeeld: Kishore Mahbubani, 'The Case against the West. America and Europe in the Asian Century' in: *Foreign Affairs*, Vol. 87, No. 3 (mei/juni 2008), blz. 111-124, m.n. blz. 115-118.

7 International Group on Global Security (IGGS), *A New Look at the Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty (CTBT)*, Clingendael Security Paper No. 6. (Den Haag, Netherlands Institute of International Relations Clingendael, 2008).

8 Nina Tannenwald, 'Stigmatizing the Bomb. Origins of the Nuclear Taboo' in: *International Security*, Vol. 29, No. 4, 2005, blz. 5-49.

9 Paul I. Bernstein, John P. Caves, Jr. & John F. Reichart, *The Future Nuclear Landscape*. Occasional Paper 5; (Washington, D.C., Center for the Study of Weapons of Mass Destruction, National Defense University, 2007) bijvoorbeeld blz. 12.

10 Adviesraad Internationale Vraagstukken, *Het nucleaire non-proliferatieregime. Het belang van een geïntegreerde aanpak*. Advies no. 47 (Den Haag, Adviesraad Internationale Vraagstukken, 2006) blz. 24.

Criminelen en terroristen

Terwijl het gevaar van verdere proliferatie op statelijk niveau toegenomen lijkt te zijn, geldt dat in mindere mate voor de proliferatie van nucleaire wapens op niet-staatelijk niveau. Hoewel scenario's met criminelen en terroristen in het bezit van nucleaire wapens al zo oud zijn als de wapens zelf en er tot nu toe nog nooit overtuigend bewijs is gevonden dat het ooit zover is gekomen (zelfs niet in de chaotische periode kort na het ineenstorten van de Sovjet-Unie), dient dit gevaar niet te worden onderschat. Gezien het zeer ingewikkelde en kostbare productieproces lijkt het volstrekt onwaarschijnlijk dat niet-staatelijke actoren zelf ongemerkt nucleaire wapens kunnen produceren. Diefstal, aankoop of het 'cadeau krijgen' van deze wapens is echter wel een reëel scenario.¹¹ Ook dit gevaar neemt toe naarmate meer staten over nucleaire wapens beschikken.¹² Het risico van inzet en/of verspreiding van nucleaire wapens groeit des te meer wanneer de staten die deze wapens bezitten minder stabiel zijn. Zo is Pakistan momenteel niet de meest stabiele staat ter wereld en bestaan er binnen de veiligheidsdiensten van het land banden met extremistische terreurorganisaties. Of de Pakistaanse wapens, ondanks Amerikaanse steun hierbij, in instabiele situaties voldoende bewaakt worden tegen diefstal (al dan niet met hulp van binnenuit) is moeilijk te beoordelen.¹³ Ook als Iran kernwapens zou verwerven, is dat gezien de Iraanse banden met extremistische organisaties als Hezbollah en Hamas niet zonder risico. Er bestaan scenario's waarin landen als Iran niet zelf een nucleair wapen inzetten, gezien de tegenactie die onmiddellijk zal

FOTO HOLLANDSE HOOGTE

volgen, maar terroristen voorzien van zo'n wapen – uiteraard zonder dat dat eenvoudig te herleiden valt. Tegen een niet-staatgebonden organisatie, die ook niet duidelijk geografisch te traceren valt, is het voor de internationale gemeenschap lastig optreden.

Overbrengingsmiddelen

Overigens is het belangrijk om bij de proliferatie van nucleaire wapens ook de ontwikkelingen op het terrein van overbrengingsmiddelen te beschouwen. Hoewel nucleaire wapens ook door vliegtuigen kunnen worden afgeworpen, zijn (ballistische) raketten het meest geëigende overbrengingsmiddel. Diverse landen hebben op dit moment een ambitieus raketontwikkelingsprogramma. Het produceren van (betrouwbare) intercontinentale raketten is echter niet eenvoudig. Deskundigen menen bijvoorbeeld dat Iran op zijn vroegst in 2015 over bruikbare intercontinentale raketten zou kunnen beschikken, mits het Iraanse rakettechnologieprogramma zich met de huidige snelheid kan blijven ontwikkelen. Gezien de toenemende economische malaise in het land is dat niet

- 11 Bob Graham e.a., *World at Risk. The Report of the Commission on the Prevention of Weapons of Mass Destruction Proliferation and Terrorism* (New York, Vintage Books, 2008). Opvallend is overigens dat deze commissie chemische en radiologische wapens geheel buiten beschouwing laat omdat hiervan beduidend minder gevaar zou uitgaan dan van nucleaire en biologische wapens.
- 12 National Intelligence Council, *Global Trends 2025. A Transformed World* (National Intelligence Council, Washington, D.C., 2008) blz. 63.
- 13 Voor een pessimistische blik, zie: Thomas Donnelly, 'Bad options. How I Stopped Worrying and Learned to Live with Loose Nukes', in: Henry D. Sokolski, *Pakistan's Nuclear Future. Worries Beyond War* (Carlisle, Strategic Studies Institute, U.S. War College, 2008) blz. 347-368. Zie ook: David E. Sanger, 'Obama's Worst Pakistan Nightmare' in: *International Herald Tribune*, 9 januari 2009.
- 14 Zie bijvoorbeeld: Richard L. Garwin, 'Evaluating Iran's Missile Threat' in: *Bulletin of the Atomic Scientists*, mei/juni 2008. Blz. 40-42.

Het instabiele Pakistan toont graag zijn status als kernwapenmacht

‘kernwapens voor armoedzaaiers’ genoemd. Waar een land zich met een kernwapenstatus als (regionale) grootmacht kan doen gelden, is dat met deze categorieën wapens minder het geval. Dat heeft er mede mee te maken dat deze wapens uit militair oogpunt minder effectief zijn. Een raketkop met chemische of biologische lading kan in theorie veel leed aanrichten en angst zaaien, maar een nucleair wapen kan dat in veel grotere omvang (ook psychologisch). Bovendien blijkt de effectiviteit

Hoewel conventionele wapens militair gezien effectiever zijn, geven kernwapens een land een hoge politieke ‘status’

van deze wapens zeer afhankelijk van weersomstandigheden zoals windrichting en luchtvochtigheid. Militair gezien worden conventionele wapens over het algemeen als effectiever beschouwd dan deze categorieën massavernietigingswapens, omdat ze betrouwbaarder, beter controleerbaar en vaak ook krachtiger zijn; het enige dat conventionele wapens minder hebben is het psychologische angsteffect dat van massavernietigingswapens uitgaat. Conventionele wapens zijn inmiddels niet alleen veel preciezer, krachtiger en effectiever, maar veroorzaken bovendien minder afschuw in de politieke en publieke opinie (in eigen land en internationaal) dan de inzet van massavernietigingswapens zou doen. De inzet van chemische en biologische wapens op statelijk niveau zal volgens veel militaire experts in de toekomst op zijn hoogst nog plaatsvinden in minder ontwikkelde landen die in geval van een militaire inval de vijand willen vertragen. Meer dan zo’n vertragend effect hebben deze wapens in feite niet, vanuit militair standpunt bezien.¹⁶

vanzelfsprekend.¹⁴ Ook kernwapenstaten als India, Pakistan en Israël beschikken voor zover bekend niet over raketten die bijvoorbeeld West-Europa of de Verenigde Staten zouden kunnen bereiken – wat dat betreft blijft de aard van massavernietigingswapens vaak beperkt tot regionale wapens.¹⁵ Weliswaar hoeven raketten niet automatisch vanuit het land zelf te worden afgevuurd, omdat lanceerinstallaties op schepen en onderzeeboten mogelijk zijn, maar grootschalige aanvallen op deze wijze lijken minder realistisch.

Proliferatie biologische, chemische en radiologische wapens

De proliferatie van biologische, chemische en radiologische wapens kent een andere dynamiek dan die van nucleaire wapens. Het proliferatiegevaar op statelijk niveau is relatief kleiner, maar op niet-staatelijk niveau is het juist groter.

In tegenstelling tot nucleaire wapens hebben deze wapens minder politieke ‘status’. Chemische en biologische wapens worden ook wel

15 Zie voor een overzichtskaat met het bereik van ballistische raketten in het Midden-Oosten en Azië: Bharat Karnad, James Foley & Abbas William Samii, ‘Nukes in the Balance. The Effects of Proliferation on Regional Security’ in: *Jane’s Intelligence Review*, juli 2007, blz. 6-15, aldaar blz. 10-11.
16 Albert J. Mauroni, ‘The New Threat of Unconventional Warfare’ in: *Joint Force Quarterly*, Vol. 51, No. 4, 2008. Blz. 21-26.

Chemische wapens

Met name chemische wapens worden veelal als ouderwets betiteld, wat ook blijkt uit het succes van de Chemische Wapen Conventie (CWC), de chemische tegenhanger van het NPV. Ook dit verdrag is door vrijwel alle landen ter wereld ondertekend en in tegenstelling tot bij het NPV zijn de bezitterstaten ook daadwerkelijk alle bezig met vernietiging van de voorraden chemische wapens. Een klein aantal landen dat zich aan dit verdrag onttrekt beschikt echter ook over chemische wapens, zoals Syrië, Egypte en Noord-Korea.¹⁷ Van de meeste van deze landen is bekend dat ze de chemische wapens vooral als defensief middel achter de hand houden om eventueel invallende troepen met een gifgas-

ingezet (afgezien van Japanse experimenten in de Tweede Wereldoorlog). In hoeverre er op dit moment staten zijn met arsenalen en productieprogramma's is niet duidelijk. Er bestaat weliswaar een Biologische en Toxische Wapen Conventie (BTWC) die door de meeste staten is ondertekend, maar in tegenstelling tot de Chemische Wapen Conventie ontbeert dit verdrag een verificatie- en uitvoeringsregime. Ook voor biologische wapens geldt echter dat hun kracht vooral psychologisch lijkt te zijn en dat hun militaire nut als minder effectief wordt ingeschat. Een groot probleem van biologische wapens is dat de effecten niet goed in de hand te houden zijn: de kans bestaat dat een op de vijand losgelaten virus zich ook verspreidt naar de eigen troepen of bevolking. De proliferatierisico's op statelijk niveau lijken ook voor dit type wapen niet hoog.

Radiologische wapens

Radiologische wapens, ten slotte, zijn voor zover bekend nooit militair ingezet. In feite zijn dergelijke 'vuile bommen' een terreurmiddel bij uitstek, dat meer psychologisch dan militair effect heeft. Voor zover bekend bestaan er geen staten met radiologische wapenprogramma's. Dat sommige staten terreurbewegingen steunen is echter wel een feit en het is niet uit te sluiten dat er staatssteun kan worden gegeven bij het ontwikkelen van radiologische wapens. Het proliferatierisico van dit wapentype op statelijk niveau lijkt in elk geval vrijwel nihil.

Overigens gelden de opmerkingen over ballistische raketten die eerder werden gemaakt rond nucleaire wapens ook voor biologische en chemische wapens. Wanneer staten raketten zouden willen inzetten als overbrengingsmiddel van deze wapens, blijft de actieradius van deze wapens over het algemeen regionaal beperkt.

Terreurorganisaties

Terwijl de proliferatierisico's van biologische, chemische en radiologische wapens op statelijk niveau geringer lijken dan die van nucleaire wapens, is het op niet-staatelijk niveau omgekeerd. Waar kernwapens bijzonder moeilijk te produceren zijn, geldt dit voor chemische, biologische en radiologische wapens minder.

FOTO HOLLANDESE HOOGTE

Aanslagen met massavernietigingswapens, zoals hier in Tokio, zijn uitzonderlijk omdat conventionele wapens gemakkelijker te verkrijgen zijn

gordijn te vertragen. De proliferatierisico's op statelijk niveau, in de zin dat staten die nu geen chemische wapens bezitten ze alsnog zouden wensen te verwerven, lijken momenteel niet groot.¹⁸

Biologische wapens

Biologische wapens zijn, in tegenstelling tot nucleaire en chemische wapens, nooit grootschalig als militair massavernietigingswapen

¹⁷ J.P. Perry Robinson, 'Difficulties Facing the Chemical Weapons Convention' in: *International Affairs*, Vol. 84, Nr. 2, 2008. Blz. 223-239.

¹⁸ Mauroni, 'The new threat of unconventional warfare'.

Daarmee liggen deze wapens meer binnen bereik van niet-statelijke actoren, met name terreurorganisaties. Veel basisingrediënten die nodig zijn voor de productie zijn gemakkelijk verkrijgbaar omdat het dual use-goederen betreft: naast de mogelijkheid om er massavernietigingswapens mee te produceren worden ze ook veelvuldig gebruikt voor civiele toepassingen. Het risico dat terroristen dit soort wapens kunnen produceren en inzetten is hierdoor relatief groot.¹⁹ Overigens betitelen sommige onderzoekers aanslagen op bijvoorbeeld kerncentrales, chemische fabrieken en chemische transporten ook als aanvallen met massavernietigingswapens. Hoewel, om een voorbeeld te noemen, een opzettelijk veroorzaakte explosie van een chloortrein verschrikkelijke gevolgen kan hebben, is het de vraag of de trein in dit geval een massavernietigingswapen mag heten. Dat dergelijke terroristische aanslagen een reëel gevaar vormen is niettemin evident.

Het produceren en effectief inzetten van chemische, biologische en radiologische wapens is overigens nog altijd veel ingewikkelder dan het verwerven van conventionele wapens, die relatief gemakkelijk via criminele circuits zijn te verkrijgen. Bovendien is de inzet van conventionele wapens over het algemeen eenvoudiger en effectiever, want de dader hoeft geen rekening te houden met bijvoorbeeld weersomstandigheden. Vergelijk de moeite die de Japanse sekte Aum Shinrikyo moest doen om het zenuwgas sarin te produceren waarmee in 1995 een aanslag op de metro in Tokio werd gepleegd met het relatieve gemak waarmee de islamistische terroristen aan de conventionele explosieven konden komen voor de aanslag op treinen in Madrid (2004). Bekijk vervolgens het directe effect van deze aanslagen: in Tokio twaalf dodelijke slachtoffers, in Madrid 190. Aan de andere kant moet worden onderkend dat een terreuraanslag met een massavernietigingswapen grotere psychologische gevolgen kan hebben. De voorspellingen over de proliferatie en het gebruik van biologische en chemische wapens door niet-statelijke actoren lopen ver uiteen,²⁰ maar dat deze vorm van proliferatie nog altijd meer voor de hand ligt dan proliferatie op statelijk niveau lijkt duidelijk.

Betekenis voor Nederland

De hierboven geschetste ontwikkelingen zullen zonder twijfel invloed hebben op Nederland. De verdere proliferatie van massavernietigingswapens op statelijk niveau (waarschijnlijk vooral kernwapens) zal de internationale veiligheidssituatie niet ten goede komen. De toenemende proliferatie zal mogelijk leiden tot instabielere internationale verhoudingen, vooral in relatie tot landen die de status van kernwepensstaat weten te bereiken. Ook zal verdergaande proliferatie tot kostbare wapenwedlopen kunnen leiden, niet alleen qua wapens maar ook qua verdedigingsmiddelen. Een voorbeeld zijn de *missile defense* projecten van de VS en China, die steeds meer beginnen te lijken op een 'wapenwedloop in de ruimte'.²¹ Verder zou de inzet van massavernietigingswapens bij (regionale) conflicten uit de taboesfeer kunnen geraken en vaker gaan plaatsvinden.

Aanval en interventies

De kans dat Nederland en (NAVO-)bondgenoten worden aangevallen door staten met massavernietigingswapens lijkt zeer gering. Als er al sprake zou zijn van inzet van deze wapens, dan zal dat vooral op regionaal niveau gebeuren. Met name de spanningen tussen India en Pakistan worden in dit opzicht als potentieel gevaarlijk gezien, al neemt het risico van militaire inzet van massavernietigingswapens in het Midden-Oosten ook toe als Iran nucleaire wapens (of de productiecapaciteit daarvoor) zou verwerven.²² Het morele taboe dat rust op het gebruik van massavernietigingswapens en de kans op internationale vergeldingsacties zijn echter zo groot dat ook in geval van regionaal militair conflict staten hun massavernietigings-

19 E. Bakker, 'CBRN-terrorisme', in: E.R. Muller, U. Rosenthal & R. de Wijk (red.), *Terrorisme* (Deventer, Kluwer, 2008) blz. 125-148. Zie ook: National Intelligence Council, *Global Trends 2025*, blz. 70.

20 Zie bijvoorbeeld twee tegenstrijdige voorspellingen over het gebruik van biologische wapens: Barry Kellman, *Bioviolence. Preventing Biological Terror and Crime* (Cambridge, Cambridge University Press, 2007) m.n. blz. 55-83, en: Christopher R. Way & Maria N. Zaitseva, 'The Logics of Deadly Cultures. Why Do States Pursue and Renounce Biological Weapons?', Paper prepared for the Annual Meeting of the International Studies Association, 26-29 maart 2008.

21 Zie bijvoorbeeld: Theresa Hitchens, 'Security in Space. Moving toward a New Paradigm for Cooperation' in: *Quaderni di Relazioni Internazionali*, oktober 2008. Blz. 15-29.

22 National Intelligence Council, *Global Trends 2025*, blz. 61-62 en 67.

Als Iran kernwapens verwerft valt een preventieve aanval van bondgenoten van Nederland niet bij voorbaat uit te sluiten

wapens als laatste redmiddel zullen bewaren. Militaire conflicten zullen ook in de nabije toekomst hoogstwaarschijnlijk vooral met conventionele wapens worden uitgevochten.

Het is echter niet uitgesloten dat Nederlandse bondgenoten betrokken raken bij conflicten die ontstaan vanwege de (mogelijke) proliferatie van massavernietigingswapens. Een preventieve aanval door bondgenoten van Nederland op bijvoorbeeld nucleaire installaties in Iran valt niet bij voorbaat uit te sluiten. Ook internationale interventies om een regime omver te werpen wegens bezit, gebruik of proliferatie van massavernietigingswapens zijn niet ondenkbaar. De Amerikaans-Britse invasie in Irak (2003) had bijvoorbeeld mede als aanleiding het vermeende bezit van massavernietigingswapens van Saddam Hoessein. Momenteel ligt een dergelijke militaire interventie elders weliswaar niet direct voor de hand, maar op de iets langere termijn zouden zich vergelijkbare kwesties kunnen voordoen. Nederlandse deelname aan een dergelijke interventie is in principe zeker mogelijk, maar niet zeer waarschijnlijk gezien eerdere politieke afwegingen rond de interventies in Irak en Afghanistan, waarbij

de Nederlandse regering besloot om pas na de werkelijke interventiefase militaire bijdragen aan de internationale coalitie te leveren.

Conflictgebieden

Directe aanvallen op Nederlands grondgebied door staten met massavernietigingswapens lijken hoe dan ook onwaarschijnlijk. De kans dat Nederland direct betrokken raakt bij een conflict waarin dergelijke wapens worden ingezet, lijkt nihil. Wel kunnen Nederlandse burgers, ambassades en bedrijven in het buitenland een verhoogd risico lopen als deze zich in conflictgebieden bevinden waar de spanning zodanig kan oplopen dat er massavernietigingswapens worden ingezet. Ditzelfde geldt voor eventuele Nederlandse militairen die daar actief zijn, bijvoorbeeld in het kader van internationale (humanitaire) missies.

Terreuraanslagen

Aanvallen met massavernietigingswapens op Nederlandse of bondgenootschappelijke doelen vallen niet uit te sluiten als het gaat om terreuraanslagen door niet-statelijke actoren. Zoals hierboven gesteld is het verwerven van massavernietigingswapens door niet-statelijke groe-

peringen niet eenvoudig, maar ook niet onmogelijk. Met name aanslagen met biologische, chemische en radiologische wapens zijn daarom niet uit te sluiten. Niettemin is het risico op terreuraanslagen met conventionele middelen nog altijd veel hoger. Omdat naast het verwerven ook het effectief inzetten van massavernietigingswapens voor terroristen niet eenvoudig is, menen experts dat bij terreuraanslagen met deze wapens over het algemeen relatief kleine aantallen slachtoffers zullen vallen. In plaats van *Weapons of Mass Destruction*, wordt daarom ook wel de term *Weapons of Mass Disturbance* gebruikt.²³ Het psychologische schokeffect, de maatschappelijke ontwrichting en de economische schade van dergelijke aanslagen zijn waarschijnlijk groter – en voor terroristen belangrijker – dan het directe aantal slachtoffers.

Behalve een verslechtering van de internationale veiligheid en stabiliteit kunnen de beschreven proliferatie-ontwikkelingen ook sterke negatieve gevolgen hebben voor de wereld-economie. Dit geldt evenzeer voor het internationale politieke vertrouwen, niet alleen tussen landen en machtsblokken onderling, maar ook in het functioneren van internationale organisaties zoals de Verenigde Naties. Omdat Nederland juist een bijzonder internationaal gericht land is, zowel economisch als politiek, zullen dergelijke ontwikkelingen directe invloed hebben op het binnenlandse economische, sociale en politieke klimaat. Afbrokkeling van vertrouwen in multilaterale organisaties doet bovendien de internationale invloed c.q. machtspositie van Nederland geen goed, omdat het Nederlandse buitenlandbeleid sterk gestoeld is op interactie via deze organisaties.²⁴

Betekenis voor de Nederlandse krijgsmacht

Hoewel Nederland zonder twijfel negatieve invloeden zal ondervinden van voortgaande proliferatie van massavernietigingswapens en er daarom alle belang bij heeft om deze ontwikkeling tegen te gaan, lijkt de betekenis van de hierboven beschreven ontwikkelingen voor de Nederlandse krijgsmacht relatief gering.

Verantwoordelijkheid

In principe is het ministerie van Defensie niet het eerst verantwoordelijke departement als het gaat om proliferatievraagstukken. Non-proliferatiebeleid op statelijk niveau ligt primair in het taakveld van het ministerie van

De Nederlandse krijgsmacht zou kunnen worden ingezet in gebieden waar proliferatie leidt tot internationaal militair ingrijpen

Buitenlandse Zaken, terwijl dit beleid op niet-staatelijk niveau vooral bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Justitie ligt. Het ministerie van Economische Zaken heeft daarnaast een verantwoordelijkheid bij het naleven van internationale exportcontroleregimes, terwijl de Douane onder het ministerie van Financiën valt.

De belangrijkste instrumenten om proliferatie van massavernietigingswapens tegen te gaan lijken voorlopig de internationale verdragen, afspraken en onderhandelingen op dit gebied. Met name het ministerie van Buitenlandse Zaken kan een belangrijke internationale rol vervullen bij het bevorderen van draagvlak voor en naleving van internationale verdragen en afspraken.²⁵ Het tegengaan van proliferatie op niet-staatelijk niveau ligt vooral in handen van politie, justitie en inlichtingendiensten. Hierbij dient overigens wel de gezamenlijke Unit Contraproliferatie van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) genoemd te worden wanneer het gaat om specifieke betrokkenheid van Defensie.

Contraproliferatie en hulpverlening

Afgezien van de inlichtingenrol van de MIVD ligt de taak van de Nederlandse krijgsmacht

23 Bakker, 'CBRN-terrorisme', blz. 126. Zie ook: Mauroni, 'The New Threat of Unconventional Warfare'.

24 Ko Colijn, 'Between False Promises and Fair Practice: Institutions and Deinstitutionalization in the Field of International Security', in: Jaap de Zwaan, Edwin Bakker & Sico van der Meer (eds.), *Challenges in a Changing World. Clingendael Views on Global and Regional Issues* (Den Haag, T.M.C. Asser Press, 2008) blz. 25-42.

25 Zie ook: Adviesraad Internationale Vraagstukken, *Het nucleaire non-proliferatieregime*, blz. 39-41.

FOTO AVDD, H. KEERIS

In de contraproliferatie van massavernietigingswapens heeft ook de marine een rol

niet zozeer op het gebied van non-proliferatie, maar vooral op het terrein van contraproliferatie en beperking van de gevolgen van aanvallen met massavernietigingswapens (hulpverlening). Ook defensieve maatregelen ter bescherming van het (bondgenootschappelijk) grondgebied en van eigen troepen op uitzending behoren tot de taken van de krijgsmacht.

Bij contraproliferatie gaat het vooral om het onderscheppen van transporten van massavernietigingswapens en onderdelen of beno-

digdheden voor de productie daarvan. In eerste instantie ligt hier ook een taak voor inlichtingen- en justitiële diensten. Aangezien dergelijke transporten vaak over zee verlopen, kan met name de Koninklijke Marine ook een belangrijke rol vervullen bij onderscheppingsoperaties. Nauwe samenwerking met nationale en internationale inlichtingendiensten is hierbij noodzakelijk. Dit soort 'onderscheppende' operaties, waar ook ter wereld, kan onder meer plaatsvinden binnen het kader van VN-Veiligheidsraad Resolutie 1540 en het door de VS geïnitieerde Proliferation Security Initiative (PSI), waaraan Nederland reeds deelneemt. Bij het onderscheppen van illegale doorvoer via Nederland zou de Koninklijke Marechaussee een rol kunnen spelen.

Daarnaast zou de Nederlandse krijgsmacht kunnen worden ingezet om bijdragen te leveren aan militaire missies naar landen of gebieden waar proliferatie of daaraan gerelateerde terreursteun aanleiding zijn voor internationaal militair ingrijpen – een tamelijk rigoureuze, maar niet ondenkbare variant van contraproliferatie. In principe zou Nederlandse militaire inzet zowel in de interventiefase, de stabilisatiefase als de post-conflictfase van dergelijke internationale operaties mogelijk kunnen zijn.

Naast activiteiten op het gebied van contraproliferatie heeft het ministerie van Defensie ook een taak bij de hulpverlening direct na een eventuele aanval met massavernietigingswapens. Weliswaar ligt de eerste verantwoordelijkheid op dit vlak bij civiele hulpverleningsdiensten, maar de kans is groot dat in dergelijke gevallen ook een beroep op de krijgsmacht zal worden gedaan. Over dit soort civiele bijstand bestaan reeds afspraken tussen het ministerie van Defensie en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.²⁶ Speciale NBCR-eenheden van de krijgsmacht kunnen worden ingezet voor bijvoorbeeld determinatie van het gebruikte wapen en voor het binnengaan van het besmette gebied met beschermende voertuigen en kledij. Ook kunnen militairen worden ingezet bij het desgewenst afsluiten van het getroffen gebied om verdere verspreiding van de besmetting tegen te gaan en om te

²⁶ 'Rapportage Intensivering Civiel-Militaire Samenwerking', Rapportage van de ministers van BZK en Defensie aan de Tweede Kamer, 24 mei 2006.

assisteren bij eventuele evacuatie- en ontsmettingsacties.

Defensieve maatregelen

De Nederlandse krijgsmacht kan eveneens een rol vervullen bij de bescherming van het (bondgenootschappelijke) grondgebied tegen de inzet van massavernietigingswapens. Defensieve maatregelen tegen deze wapens in de vorm van systemen die inkomende projectielen traceren en vernietigen zitten reeds in het pakket van Defensie. In hoeverre (verdere) investeringen in dergelijke verdedigingsmiddelen nodig zijn is vooral een politieke afweging, omdat hierbij

troepen meereizen reeds tot de mogelijkheden. Niettemin zal de inzet van raketten geladen met massavernietigingswapens waarschijnlijk niet snel primair tegen Nederlandse troepen gericht zijn. Wanneer Nederlandse troepen primair doelwit zijn, zal een aanval met massavernietigingswapens vermoedelijk eerder plaatsvinden op kleinere schaal, bijvoorbeeld met gifgasgranaten of aanslagen met vrachtwagens met chemische lading. Wat dat betreft blijft inlichtingenvergaring hoe dan ook het belangrijkste instrument voor een goede troepenbescherming, omdat daarmee aanslagen met massavernietigingswapens op voorhand

FOTO AVDD, H. KEERIS

Speciale NBCR-eenheden van de krijgsmacht kunnen worden ingezet voor determinatie van gebruikte wapens en het binnegaan van besmette gebieden

kosten en risico's tegen elkaar afgewogen dienen te worden. Duidelijk is dat een dergelijke kosten-batenanalyse rekening zal moeten houden met de relatief kleine kans dat het Nederlandse of bondgenootschappelijke grondgebied zal worden getroffen door inkomende projectielen met nucleaire, chemische of biologische lading.

Zoals hierboven is beschreven leidt voortgaande proliferatie van massavernietigingswapens tot een grotere kans dat Nederlandse militairen worden uitgezonden naar gebieden waar strijdende partijen mogelijk over deze wapens beschikken. Beschermingsmiddelen voor de Nederlandse militairen zijn in zulke gevallen vereist. Zo behoren mobiele raketverdedigingssystemen die met uitgezonden

voorkomen kunnen worden. Mochten Nederlandse troepen ondanks de genomen beschermingsmaatregelen met een dergelijke aanval worden geconfronteerd, dan kunnen de speciale NBCR-eenheden van de krijgsmacht een belangrijke rol vervullen bij het beperken van de gevolgen.

Grootschalige beschermingsprojecten tegen massavernietigingswapens, zoals participatie in het door de VS geïnitieerde raketschild tegen inkomende projectielen, lijken voorlopig meer kosten dan baten op te leveren. Aan de ene kant lijkt een dergelijk raketschild zoveel politieke spanningen te veroorzaken met landen als Rusland en China dat het de internationale veiligheid en stabiliteit niet ten goede komt. Aan de andere kant is de technische haalbaar-

heid van het systeem nog volledig onzeker.²⁷ Voor de verdere ontwikkeling van het systeem zijn niet alleen nog vele jaren, maar ook enorme hoeveelheden geld benodigd, zonder dat enig succes uiteindelijk verzekerd is.²⁸ De kans dat er werkelijk ballistische raketten op West-Europa en/of de VS worden afgeschoten is relatief zo gering dat men zich kan afvragen of een kosten-batenanalyse van investeringen in dit raketschild wel positief uitvalt. Eventuele Nederlandse deelname aan dit soort grootschalige projecten, al dan niet in NAVO-verband, is echter afhankelijk van afwegingen op politiek niveau die buiten de reikwijdte van dit artikel liggen.

Conclusie

De proliferatie van massavernietigingswapens zal de komende jaren waarschijnlijk toenemen. Wat betreft nucleaire wapens zal dit met name plaatsvinden op statelijk niveau, terwijl de verspreiding van biologische, chemische en radiologische wapens vooral op niet-staatelijk niveau waarschijnlijk wordt geacht.

De kans dat Nederland als primair doel zal worden aangemerkt voor aanvallen met massavernietigingswapens lijkt klein. Een terreuraanslag waarbij een massavernietigingswapen wordt ingezet is weliswaar niet uit te sluiten, maar het risico op een dergelijke aanslag is aanzienlijk kleiner dan het risico van aanslagen met conventionele wapens. De gevolgen van voortgaande proliferatie voor Nederland lijken daarom vooral indirect: proliferatie en het eventuele gebruik van massavernietigingswapens zullen hun weerslag hebben op de internationale veiligheidssituatie en de wereld-economie, waarmee de Nederlandse veiligheid en economie nauw verweven zijn.

De betekenis van deze ontwikkelingen voor de Nederlandse krijgsmacht lijkt relatief gering.

Non-proliferatiebeleid op statelijk niveau ligt primair in het taakveld van het ministerie van Buitenlandse Zaken, terwijl dit beleid op niet-staatelijk niveau vooral bij het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Justitie ligt. Wel vervullen inlichtingendiensten een zeer belangrijke rol bij het tegengaan van proliferatie en voor Defensie dient hierbij de gezamenlijke Unit Contraproliferatie van AIVD en MIVD genoemd te worden.

De taak van de Nederlandse krijgsmacht ligt niet zozeer op het gebied van non-proliferatie, maar vooral op het terrein van contraproliferatie en beperking van de gevolgen van aanvallen met deze wapens (hulpverlening). Bij contraproliferatie valt te denken aan het onderscheppen van wapens en benodigdheden (bijvoorbeeld binnen het kader van VN-Veiligheidsraad Resolutie 1540 en het Proliferation Security Initiative) en aan het bijdragen aan militaire missies naar landen waar proliferatie of daarmee verbonden terreursteun aanleiding zijn voor internationaal militair ingrijpen. Daarbij zou Nederlandse militaire inzet zowel in de interventiefase, de stabilisatiefase als de post-conflictfase van dergelijke operaties mogelijk zijn.

Het ministerie van Defensie heeft ook een taak bij de hulpverlening direct na een eventuele aanval met massavernietigingswapens. Speciale NBCR-eenheden van de krijgsmacht kunnen worden ingezet voor bijvoorbeeld determinatie van het gebruikte wapen, voor het binnengaan van het 'besmette gebied' met beschermende voertuigen en kledij, alsmede voor het desgewenst afsluiten van dit gebied om verdere verspreiding van de besmetting tegen te gaan. Ook bescherming van het (bondgenootschappelijk) grondgebied en uitgezonden troepen tegen aanvallen met massavernietigingswapens is een taak van Defensie. Hierbij valt met name te denken aan raketverdedigingssystemen. Bij de investeringen in dergelijke systemen of projecten is een deugdelijke kosten-batenanalyse gewenst, omdat de politieke en financiële kosten van dergelijke projecten moeten worden afgewogen tegen de kans dat ze werkelijk nodig zullen zijn. ■

27 Zie voor een negatieve kijk op de technische haalbaarheid van het project: George N. Lewis & Theodore A. Postol, 'The European Missile Defense Folly', *Bulletin of the Atomic Scientists*, mei/juni 2008, blz. 33-39. Een interessante invalshoek biedt ook Frans Kleijheeg, 'Onderschepte raket valt wél op Europa' in: *NRC Handelsblad*, 2 februari 2007.

28 Zie voor een positieve kijk op het project en de voorlopig geraamde kosten: United States Department of Defense, Missile Defense Agency, 'Missile Defense Agency, Fiscal Year 2009 Budget Estimates: Overview' (Washington, D.C., Missile Defense Agency, 2008).

De Nederlandse COIN-aanpak: drie jaar Uruzgan, 2006-2009

Zelden leidde militaire inzet tot zo veel discussie als de missie *Task Force Uruzgan* (TFU) in Afghanistan. Wat doen de Nederlandse troepen precies in Uruzgan? En hoe hebben ze de strategie de afgelopen twee jaar op het tactische en operationele niveau uitgewerkt en toegepast? Dit artikel behandelt de moeizame discussie over de missie van TFU. Vervolgens nemen de auteurs drie ISAF-operaties onder de loep. De meest complexe en cruciale fase van dergelijke operaties – de fase van consolidatie (*hold*) – komt uitvoerig aan de orde. De auteurs bieden een kader om deze schakel in de uitvoering beter te begrijpen. Ze geven zo nadere invulling aan de Nederlandse *counter-insurgency* benadering in Uruzgan.

G.R. Dimitriu – kapitein der infanterie*
dr. B.A. de Graaf*

Op 1 augustus 2009 was Nederland drie jaar als *lead nation* actief in de Afghaanse provincie Uruzgan. In die periode heeft Nederland met duizenden militairen en tientallen civiele medewerkers een grote bijdrage geleverd aan *International Security Assistance Force* (ISAF). Aanvankelijk zouden 1200 tot 1400 militairen naar het zuiden van Afghanistan worden uitgezonden, een aantal dat inmiddels is opgelopen tot bijna 2000.¹ De eerste periode die afliep in 2008 is verlengd tot 2010, en de Nederlandse bijdrage na 2010 staat momenteel ter discussie.²

Inleiding

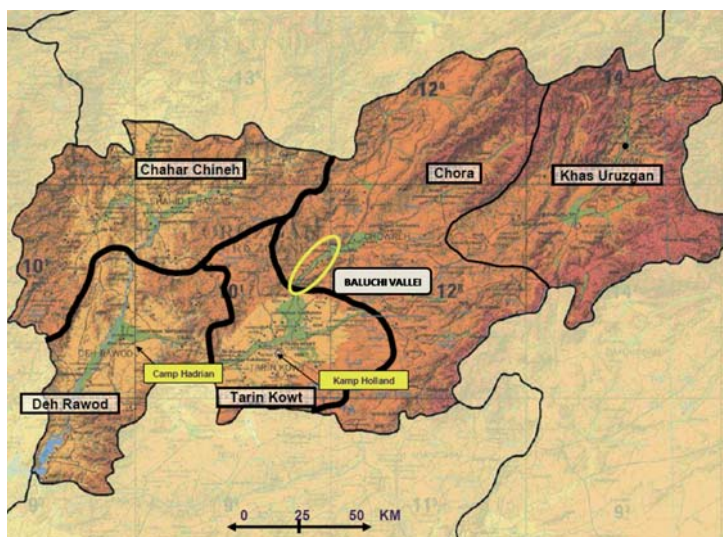
Hoe werd de missie eigenlijk voorgesteld en welke discussies werden er gevoerd over de definiëring en de terminologie? En wat is er feitelijk gebeurd gedurende de afgelopen drie jaar? De missie *Task Force Uruzgan* heeft geleid

tot veel discussie, zowel in de media als in de politiek. Nederland heeft dan ook fors in deze militaire operatie geïnvesteerd. Er zijn veel meer militairen uitgezonden dan in de jaren daarvoor, en Nederlandse militairen hebben sinds de Korea-oorlog niet meer zo hard gevochten.³

In dit artikel staan we stil bij de zeer recente geschiedenis van de Nederlandse missie in Uruzgan. Zowel de politiek-strategische als de operationele en tactische aspecten ervan komen aan de orde. Daarvoor is het natuurlijk eigenlijk nog te vroeg. Bij een complexe missie zoals de huidige in Afghanistan is het pas jaren erna mogelijk om de balans op te maken. Gedurende de missie is het niet gemakkelijk om op concrete wijze de voortgang te benoemen; parameters zijn moeilijk aan te geven. Immers, veroverd terrein of geneutraliseerde tegenstanders zijn geen betrouwbare indicatoren voor succes.

Bovendien zal het conflict in Afghanistan niet eindigen zoals de klassieke conventionele oorlogsvoering dat voorschrijft. De missie zal niet worden afgesloten met:

* G.R. Dimitriu is werkzaam bij het Korps Commandotroepen; B.A. de Graaf is universitair hoofddocent-onderzoeker bij het *Centre for Terrorism and Counterterrorism* van de Campus Den Haag/Universiteit Leiden. De auteurs bedanken Joop van Reijn, Thijs Brocades Zaalberg, Martijn Kitzen en Dennis Hennequin voor hun kritische opmerkingen en aanvullingen.

De Baluchi-vallei in de provincie Uruzgan

een parade van de overwinnaars door de hoofdstad waarna iedere partij weer terug naar huis gaat.⁴

We zullen hier dan ook voorzichtig zijn met uitspraken over de resultaten van de missie. We staan vooral stil bij het proces – de besluitvorming en de leermomenten tijdens operaties. Eerst gaan we in op de politieke discussie en de opdracht voor de missie. Daarna richten we ons op enkele TFU-operaties. We kijken daarbij naar drie militaire ISAF-operaties: operatie *Perth* (juli 2006), *Spin Ghar* ('Witte Berg', oktober 2007) en *Tura Ghar* ('Sabelberg', januari 2009). Alledrie de operaties werden uitgevoerd in de Baluchi-vallei in Uruzgan.

We hebben ons de vraag gesteld wat er tijdens die operaties is geleerd en leggen de nadruk op een kritieke schakel in de uitvoering: het consolideren van gebied dat is ontnomen aan de *insurgents*. De nadruk op deze fase van consolidatie betekent overigens niet dat we het belang van wederopbouw miskennen; stabiliteit en veiligheid zijn immers de voorwaarden voor een geslaagde wederopbouw.

De missie: het politieke debat

The first thing that must be apparent when contemplating the sort of action which a government facing insurgency should take,

is that there can be no such thing as a purely military solution because insurgency is not primarily a military activity.

(Generaal Sir Frank Kitson⁵)

Op 22 december 2005 informeerden de ministers Henk Kamp (Defensie), Ben Bot (Buitenlandse Zaken) en Agnes van Ardenne (Ontwikkelings-samenwerking) de Kamer over de missie met een artikel-100 brief.⁶ Hierin beschreven de ministers dat de activiteiten zich, overeenkomstig het ISAF-mandaat, zouden richten op het bevorderen van stabiliteit en veiligheid door het vergroten van de steun van de lokale bevolking voor de Afghaanse autoriteiten, en het verminderen van de steun voor de Taliban en aanverwante groeperingen.⁷

Nederland was daarmee officieel niet in oorlog; artikel 96 van de grondwet trad niet in werking. Het ging allereerst om het bevorderen van goed bestuur, het opzetten van een efficiënte politie- en legermacht en de opbouw van de rechtsstaat, alsmede om het verrichten van CIMIC- en wederopbouw-activiteiten.

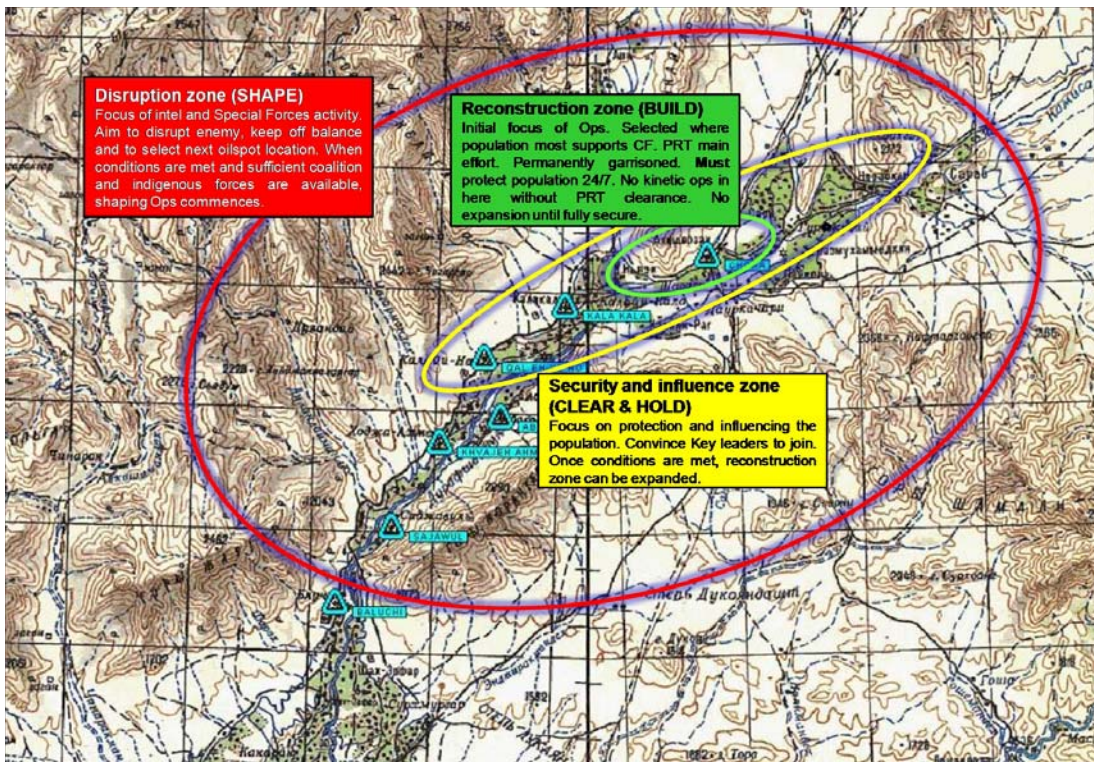
'Aanvaardbare risico's'

Het verband tussen het brengen van veiligheid, stabiliteit en wederopbouw werd door de toenmalige ministers Henk Kamp, Ben Bot en Agnes van Ardenne vroegtijdig onderkend. Op 22 december 2005 stuurden ze een brief aan de Kamer waarin ze schreven:

De stabilisering en wederopbouw van Afghanistan, in het bijzonder het zuiden, waar de Taliban haar oorsprong vindt, is van groot belang voor de bevordering van de internationale rechtsorde en de bestrijding van het internationale terrorisme dat ook Europa bedreigt. Gezien vooral dat belang acht de regering deze risico's aanvaardbaar.⁸

De ministers schreven daarnaast:

Zonder een zekere mate van veiligheid en stabiliteit kan structurele economische wederopbouw niet zonder aanvaardbare veiligheidsrisico's ter hand worden genomen.⁹

Voorbeeld van de 'inktvlek-methode'

Dat was een terechte constatering, die volledig in lijn was met de heersende opvattingen over crisisbeheersing. Veiligheid en stabiliteit zijn immers voorwaarden voor duurzame ontwikkeling.¹⁰ De regering was zich terdege bewust van de risico's van de missie, maar deze werden gezien het belang van de missie aanvaardbaar geacht.¹¹

In februari 2006 besloot de Tweede Kamer dat Nederlandse militairen onder de vlag van de TFU naar het zuiden van Afghanistan zouden worden uitgezonden. Het plan was dat de Nederlandse troepen twee bases in Uruzgan zouden betrekken. Van daaruit zouden ze de invloed geleidelijk uitbreiden en zodoende de veiligheid en stabiliteit in de provincie vergroten. Dat zou vervolgens de wederopbouw bevorderen, die bij voorkeur in samenwerking met Afghaanse en internationale organisaties zou worden uitgevoerd.¹²

Opbouw- versus vechtmissie

Nog voordat de eerste TFU-rotatie was ont-plooid, vergeleek Tweede Kamerlid Farah

Karimi (GroenLinks) de Nederlandse inzet op 22 februari 2006 tijdens een algemeen overleg in de Kamer echter al met een 'vechtmissie'.¹³ Die term werd door de andere oppositiepartijen (SP en later ook D66 en PVV) overgenomen.¹⁴ Dit luidde het begin in van een lange discussie over de missie – een discussie die zich concentreerde op de (vermeende) tegenstelling tussen de termen 'opbouwmissie' en 'vechtmissie'.

Critici in het parlement waren vooral bang dat de Nederlandse wederopbouwactiviteiten zouden gaan overlappen met de Amerikaanse gevechtsoperaties in het kader van operatie *Enduring Freedom*. Minister Ben Bot (Buitenlandse Zaken) en minister Eimert van Middelkoop (Defensie) probeerden het tij te keren door op te merken dat de regering nooit had gezegd dat er sprake zou zijn van een dergelijke simplistische tegenstelling.¹⁵ Maar het leed was al geschied. Niet alleen in het politieke debat maar ook in de media ging het vervolgens steeds weer om die tegenstelling.¹⁶

'Doen wat nodig is'

De krijgsmacht zelf probeerde aan die blikvernuwing te ontkomen door duidelijk te maken dat er vele opties tegelijkertijd open lagen. Op de vraag of het een vechtmis­sie dan wel opbouwmissie zou worden, antwoordde de commandant van TFU-1, kolonel Theo Vleugels:

*We gaan doen wat nodig en mogelijk is.*¹⁷

Ook generaal-majoor Ton van Loon, commandant van *Regional Command – South* (RC-South) van 1 november 2006 tot 1 mei 2007, liet zich niet meesleuren in de discussie die in Nederland werd gevoerd:

*Wij moeten op bepaalde plaatsen, daar waar we niet kunnen opbouwen, bereid zijn om ook te vechten om die veiligheid te realiseren.*¹⁸

FOTO AVDD, H. KEERIS

Voormalig minister van Defensie Henk Kamp onderkende het verband tussen veiligheid, stabiliteit en wederopbouw (Vliegbasis Eindhoven, 2006)

De commandant van TFU-2, kolonel Hans van Griensven, zei hierover:

*De woorden 'wederopbouwmissie' en 'vechtmis­sie', en de daaraan gekoppelde interpretatie bestaan niet in onze Defensie Doctrine.*¹⁹

Ook in de jaren erna trachtte Defensie de gepolariseerde discussie te doorbreken. Generaal

Dick Berlijn, de toenmalige Commandant der Strijdkrachten, liet op 5 oktober 2007 weten dat hij erg ongelukkig was met de term 'opbouwmissie'. Minister Eimert van Middelkoop benadrukte dat de missie in Zuid-Afghanistan noch te typeren is als een 'opbouwmissie', noch als een 'vechtmis­sie'.²⁰

Die pogingen om de bandbreedte van de missie duidelijk te maken, stoelden op moderne inzichten van crisisbeheersing; inzichten die in het parlementaire en publieke debat veelal onderbelicht bleven. Generaal-majoor Ton van Loon merkte op tijdens een counter-insurgency symposium in Den Haag (november 2007) dat er meer politiek en publiek begrip voor de missie was gekweekt als men vanaf het begin de juiste terminologie had gebruikt.²¹

Gemiste kans

In die zin is het een gemiste kans dat de Nederlandse politiek niet koos voor de term die zowel het militaire, politionele en bestuurlijke als het ontwikkelingsgerichte element omvat: 'counter-insurgency' (COIN). Eerder in 2007 schreef de militair historicus Thijs Brocades Zaalberg dat de Nederlandse operatie in Uruzgan op alle fronten voldoet aan de definitie hiervan.²²

De betrokken ministers schreven in hun artikel-100 brief immers al over typische COIN-aspecten als het belang van de steun van de bevolking, de legitimiteit van het Afghaanse gezag, de ondersteunende rol van ISAF ten opzichte van de Afghaanse regering en het belang van training van lokale veiligheidstroepen als onderdeel van de *Security Sector Reform* (SSR).²³ In die zin lijkt de Nederlandse politieke omschrijving van de aanpak – al sinds de aanvang van de missie in 2006 – nauw aan te sluiten bij bestaande COIN-doctrines.

Ook de Nederlandse officieren in Afghanistan beseften al vroeg dat ze met counter-insurgency bezig waren.²⁴ Bij zijn afscheid op 8 april 2008 werd generaal Dick Berlijn de vraag gesteld of Nederland verwickeld is in een counter-insurgency. Zijn antwoord was: ja.²⁵ Toch wordt de term door de ministers van Defensie en

Buitenlandse Zaken gemeden, en slechts zelden gebruikt in de discussies in de Tweede Kamer. Een mogelijke reden hiervoor is dat het begrip COIN in Nederland, in vergelijking met de discussie in Groot-Brittannië, Frankrijk of de Verenigde Staten, nog altijd een negatieve connotatie lijkt te hebben.²⁶

Maar ook binnen de NAVO was er lange tijd geen eensluidende definitie van wat de missie in Afghanistan precies inhield. GroenLinks, de SP, D66 en de PVDA bekritiseerden in 2007 het gebrek aan een duidelijke strategie en uitwerking van de NAVO-missie in Afghanistan.²⁷ De NAVO hanteert van oudsher een tweedeling van operaties: *article 5* en *non-article 5 Crisis Response Operations* (NA5CRO). In de officiële persverklaring naar aanleiding van de NAVO-top in Boekarest in april 2008, waar de nieuwe ISAF-strategie werd bekendgemaakt, werd de term 'counter-insurgency' categorisch ontweken.

Desondanks gebruikt zowel de huidige commandant van ISAF, luitenant-generaal Stanley McChrystal, als zijn voorganger luitenant-generaal David McKiernan, in hun *tactical directive* voor de ISAF-missie juist die term om het conflict in Afghanistan te omschrijven.²⁸

Verkeerde verwachtingen

Die onduidelijkheid in het debat is een politiek-strategisch zwaktepunt. Het is overigens wel begrijpelijk, zeker in de Nederlandse context. Afgezien van enkele militaire experts was er te weinig kennis in huis over de geschiedenis en het fenomeen van counter-insurgency. Dat blijkt wel uit de simplistische tegenstelling tussen de 'opbouw'- en de 'vechtmis­sie' die de debatten bepaalde. De ervaringen die waren opgedaan in Nederlands-Indië waren blijkbaar al lang in de vergetelheid geraakt.

Toch is een eenduidige politieke omschrijving van de missie als COIN-operatie essentieel.²⁹ Andere benamingen wekken namelijk verkeerde verwachtingen. COIN geeft aan dat er naast alle civiele en bestuurlijke werkzaamheden ook hard opgetreden zal moeten worden. Wederopbouw suggereert daarentegen dat de bevolking op de buitenlandse eenheden zit te wachten.

De kloof tussen de verwachtingen in Nederland en de praktijk in Afghanistan neemt daardoor toe. Christ Klep heeft overtuigend uiteengezet dat wanneer een vredesmissie onverhoopt niet afloopt zoals vooraf is geschetst, zo'n kloof in de beeldvorming (als gevolg van onduidelijke besluit- en begripsvorming) tot enorme spanningen en een dramatische nasleep kan leiden. Met andere woorden, door de missie duidelijk als een COIN-operatie te benoemen, kan er politiek en publiek draagvlak en expertise gemobiliseerd worden voor de noodzakelijke combinatie van politionele, bestuurlijke, militaire en humanitaire aspecten van de missie. Bovendien hoeven de bevelhebbers ter plekke zich niet voortdurend te verantwoorden voor een Kamer die ten onrechte van mening is dat militaire operaties losstaan van humanitaire activiteiten.³⁰

De Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) concludeerde in april 2009 dat heldere communicatie een noodzaak was.³¹ Niet alleen zal de gepolariseerde discussie en de publieke onduidelijkheid blijven voortbestaan als die helderheid er niet komt, de regering zet op deze manier het publiek ook op het verkeerde been door allerlei verwachtingen te wekken over de missie in Uruzgan – en dat terwijl democratische legitimiteit en publiek-politieke steun voor een militaire missie cruciaal zijn.

De missie als COIN-operatie

The best way to attain peace is to combine force with politics. [...] Each time an officer is required to act against a village in a war, he needs to remember that his first duty, after securing submission of the local population, is to rebuild the village, reorganize the local market and establish a school.

(Generaal Joseph Gallieni)³²

Er zit dus nogal wat licht tussen de politiek-publieke discussie en de daadwerkelijke aanpak van de missie in Uruzgan. Die aanpak kan volgens ons het beste als een counter-insurgency getypeerd worden. Dat blijkt zoals gezegd al uit de onderdelen van de missie die in de artikel-

100 brief werden benoemd. Het blijkt ook uit de *Afghanistan National Development Strategy* (ANDS), de strategie die leidend was en is voor de missie.³³

De 'inktvlekmethode'

Bovendien sprak de regering bij aanvang van de missie al van een olievlekbenadering,³⁴ in latere debatten en de media ook wel 'inktvlekmethode' genoemd. Dit is een typisch begrip uit de COIN-literatuur.³⁵ Mede door toedoen van de Britse generaal Sir David Richards, commandant van ISAF van juli 2006 tot februari 2007, werd deze methode weer geïntroduceerd en toegepast in Zuid-Afghanistan.³⁶ Impliciet is de TFU dus al drie jaar bezig met een counter-insurgency.

Wat houdt deze COIN-benadering nu in voor de operationele praktijk? De onlangs verschenen *U.S. Government Counterinsurgency Guide* definieert counter-insurgency als de:

*blend of comprehensive civilian and military efforts designed to simultaneously contain insurgency and address its root causes.*³⁷

De militaire doctrine gebruikt vaak de definitie van de Amerikaanse Joint Publication 1-02:

*counterinsurgency is military, paramilitary, political, economic, psychological, and civic actions taken by a government to defeat insurgency.*³⁸

De definitie die binnen de Nederlandse krijgsmacht gangbaar is, sluit hierbij aan. COIN is 'het geheel van militaire, paramilitaire, politieke, economische, psychologische en civiele activiteiten die worden ondernomen ter bestrijding van een opstand.'³⁹

Counter-insurgency richt zich dus niet primair op het elimineren van insurgents (*enemy-centric*), maar op het beveiligen van de bevolking (*population-centric*). Zoals generaal-majoor Mart de Kruif verwoordde: 'Ja, we zullen slechteriken doden, maar het zwaartepunt ligt bij het beschermen van de bevolking.'⁴⁰ De eindsituatie van een succesvolle counter-insurgency operatie

is een legitieme, soevereine regering, die zorg draagt voor effectief bestuur en de insurgency zelfstandig kan terugbrengen tot, of handhaven op, een acceptabel niveau.⁴¹

Hiërarchie

Bij operaties als de huidige missie in Afghanistan geldt een duidelijke hiërarchie: het politieke doel staat voorop en de aanpak, de manier waarop de diplomatieke, militaire en ontwikkelingsmiddelen worden ingezet, staat in dienst hiervan.⁴²

Gezien deze opmerkingen lijkt dit concept ons dan ook niet meer dan een logisch aanknopingspunt voor verdere evaluatie en analyse van de missie in Uruzgan. Hierna willen wij op basis van recente Nederlandse ervaringen in Uruzgan een voorzet geven tot een verdere uitwerking van een moderne COIN-doctrine. De aanpak van de Nederlandse militairen is volgens generaal-majoor De Kruif overigens niet anders dan van de overige troepen in RC-South, zoals de Britten, de Amerikanen en de Canadezen.⁴³ In lijn met de aanpak van de RC-South hanteert de TFU de strategie van *shape-clear-hold-build*.⁴⁴

Hoewel Nederland deze terminologie pas in een later stadium van de missie ging gebruiken, passen we deze terminologie hier toe in de beschouwing van de operaties. In de hedendaagse praktijk is de strategie van *shape-clear-hold-build* namelijk in essentie niet anders dan de inktvlekmethode.⁴⁵

In de shaping-fase worden de militaire voorwaarden gecreëerd voor de daadwerkelijke operatie. Te denken valt daarbij aan de inzet van *Special Forces*. Tijdens de *clear-hold-build* wordt een gebied vrijgemaakt van insurgents, waarna het onder controle wordt gebracht en het leveren dan wel verbeteren van infrastructuur en publieke diensten kan beginnen. Het concept is afgeleid van de door Sir Robert Thompson ontwikkelde methode *clear-hold-winning-won*, die hij beschreef in zijn standaardwerk *Defeating Communist Insurgency* in 1965.⁴⁶ Beide principes bevatten het volledige spectrum aan offensieve, defensieve en stabili-

serende operaties die van gebied tot gebied worden uitgevoerd, dus ook niet-kinetische activiteiten.⁴⁷

Aan de hand van de strategie *shape-clear-hold-build*⁴⁸ proberen we te verklaren hoe succesvol de operaties zijn geweest die in Uruzgan zijn uitgevoerd. Daarbij richten we ons op de uitvoering en zullen dus alle voorbereidingen die werden getroffen in de *shape*-fase niet behandelen. Gezien de ruimte is het ondoenlijk om alle operaties van de TFU te behandelen. We hebben daarom besloten om de TFU-operaties onder de loep te nemen die de afgelopen drie jaar in één gebied zijn uitgevoerd: in de Baluchi-vallei, zo'n twintig kilometer ten noorden van Tarin Kowt.

Operatie Perth

[We] attack an enemy who is invisible, fluid, uncatchable.

(Roger Trinquier)⁴⁹

De Baluchi-vallei was al vóór de komst van de Nederlandse en Australische militairen een bolwerk van de Taliban. In juli 2006 namen Nederlandse commando's deel aan operatie Perth, een door de Australische *Special Operations Task Group* geleide ISAF-operatie. Operatie Perth had als voornaamste doel de dreiging voor Tarin Kowt en omgeving te verminderen door Talibanstrijders uit de Baluchi-vallei te verdrijven. Dit om te voorkomen dat er een dreiging voor de opbouw van het Nederlandse kamp in Tarin Kowt zou ontstaan.⁵⁰

De operatie verliep succesvol, waarbij 200 tot 300 strijders omkwamen en het restant aan tegenstanders het gebied ontvluchtte. Door de operatie was de Baluchi-pas voor het eerst toegankelijk voor ISAF-troepen en ontstond er *freedom of movement* in de vallei rond Chora, Surkh Murgab en Khurma.⁵¹

Een korte periode na deze operatie stroomde de vallei echter weer vol met insurgents. 'De vijand is vloeibaar', constateerde majoor Joris dan ook terecht.⁵² Zonder een vervolg (hold) heeft een *sweep*-operatie (clear) slechts effect op de korte termijn. Het verdrijven van de insurgents zonder voldoende eigen en Afghaanse capaciteit

om het gebied te behouden, leidt ertoe dat het gebied weer terugvalt in handen van de tegenstander.⁵³ Het is dan niets anders dan een oppervlakkige *area sweep*.⁵⁴ Kolonel Vleugels,

FOTO AVDD, G. VAN ES

Commandant TFU-1, kolonel Vleugels, als antwoord op de kwestie vecht- op opbouwmissie: 'We gaan doen wat nodig en mogelijk is'

commandant van TFU-1 zei hierover: 'Het is net water: als je niet blijft, stroomt het terug'.⁵⁵ Dit was een belangrijke les.

Clear-operaties zijn volgens de doctrine de aanzet tot een langdurig verblijf in een gebied. Het zijn in de regel de meest offensieve operaties, waarin het beoogde gebied 'gezuiverd' wordt van de insurgents.⁵⁶ Opstandelingen worden uitgeschakeld, gevangen genomen of gedwongen zich terug te trekken. Of ze maken zichzelf onzichtbaar door op te gaan in de lokale bevolking.⁵⁷ Voor dit soort kinetische operaties is de Nederlandse krijgsmacht voldoende getraind. Het is daarom niet verwonderlijk dat operatie Perth zo succesvol was.⁵⁸

Zoals gezegd is het 'clearen' echter alleen effectief als er een hold-fase op volgt. En die tweede fase is vele malen belangrijker – en complexer.⁵⁹ 'Het is altijd zo geweest in Afghanistan dat het op zich niet zo lastig is de Taliban te verslaan, maar het is met name het vasthouden van die veiligheid waar het om gaat', aldus een Defensiewoordvoerder in 2008.⁶⁰

Aan deze tweede fase, waarbij de nadruk op allerlei niet-kinetische inspanningen ligt om

de bevolking te winnen, kwamen de eenheden tijdens de operatie Perth niet meer toe. Dat was ook niet hun doel, zoals uitgelegd. Maar daarvoor moesten de ISAF-troepen, en dus de TFU, een jaar na aanvang van de operatie Perth de regio opnieuw onder controle zien te krijgen.

Operatie Spin Ghar

What is the crux of the problem for the counter-insurgent? It is not how to clean an area. [...] the problem is, how to keep an area clean so that the counterinsurgent forces will be free to operate elsewhere.

(David Galula)⁶¹

Op 25 oktober 2007 ging onder leiding van de TFU de tweede grote operatie in de Baluchivallei van start: Spin Ghar. Deze operatie was omvangrijker dan operatie Perth. Behalve 1500 soldaten van het Afghaanse leger (de ANA) deden ook Australische troepen en een Britse reserve-eenheid (inclusief Ghurka's) van RC-South mee. De Taliban hadden in deze regio inmiddels weer te veel freedom of movement.

Doel van de operatie

Het doel van de operatie was het verstoren van de Taliban ten noorden van Tarin Kowt, zodat de druk op de regio's Chora en Deh Rahshan zou afnemen en de Taliban vanuit de Baluchivallei geen grote operaties meer kon uitvoeren.⁶² Het was niet de bedoeling de vallei permanent te bezetten.⁶³ Zoals verwacht verliep de eerste fase van de operatie, die zich kenmerkte door offensieve operaties, wederom succesvol. De coalitietroepen wisten opnieuw zonder al te veel tegenstand een groot gedeelte van de Baluchivallei 'schoon te vegen'.

Dat de TFU had geleerd van de eerdere operatie bleek uit het feit dat gedurende de operatie diverse checkpoints rondom Chora werden opgezet. Op 2 november werd het eerste checkpoint bij Nyazi opgeleverd. Ook werd bij de zuidelijke ingang van de Baluchivallei een patrouillebasis ingericht: Khyber. 'We zetten er een stop op', aldus een woordvoerder van Defensie.⁶⁴ Hiermee moest worden voor-

komen dat de Taliban kon terugkeren. 'We gaan geen Nederlandse levens riskeren om over twee maanden weer terug bij af te zijn', lichte luitenant-kolonel Wilfred Rietdijk, commandant van het *Provincial Reconstruction Team* (PRT) toe.⁶⁵

Ook werd aandacht besteed aan het beschermen van de lokale bevolking. Zo werden er boodschappen verspreid via luidsprekers en pamfletten gedropt met vliegtuigen. Ook bracht de TFU de gouverneur van Uruzgan, Assadullah Hamdam, voorafgaand aan de operatie op de hoogte. Die lichte tijdens een *shura* (stamoverleg) de stamoudsten in over de ophanden zijnde militaire operatie, en zorgde er zo voor dat de bevolking wist wat haar te wachten stond.

Duurzaam resultaat?

Minister Eimert van Middelkoop was zich bewust van het feit dat het resultaat van de operatie duurzaam moest zijn en hoopte dat de nieuwe posten dit zouden opleveren: 'Als het goed is [...] komen de Taliban daar niet meer terug en kunnen wij na verloop van tijd ook de Baluchi-vallei wellicht rekenen tot de inktvlek', aldus Van Middelkoop op 17 december 2007 in de Kamer.⁶⁶

Hoewel operatie Spin Ghar inderdaad een zekere mate van stabiliteit in Chora opleverde, en in mindere mate ook in Deh Rahshan, had de operatie toch weinig effect op de Baluchivallei zelf. De patrouillebases die in de maanden na de operatie werden ingericht, bleken toch nog te ver buiten het hart van de vallei opgezet. Het patroon herhaalde zich namelijk en de insurgents 'vloeden' na verloop van tijd weer terug de vallei in. Al na korte tijd kwamen de eerste meldingen binnen dat de Taliban waren teruggekeerd.⁶⁷ In de maanden erna raakten patrouilles van de TFU in de vallei geregeld in vuurgevechten verwickeld. Eind 2007 was de Baluchi-vallei weer volledig in handen van de insurgents.⁶⁸

Gebrek aan troepen

De Nederlandse militairen waren tijdens de operatie Spin Ghar wel de vallei ingetrokken op

zoek naar insurgents en wapens ('clear'), maar ze waren er niet gebleven om het gebied en de bevolking 'veilig te stellen' ('hold'). De reden hiervoor was niet zozeer het gebrek aan inzicht in de juiste COIN-strategie, maar vooral het feit dat de Nederlandse Task Force simpelweg niet over de benodigde hoeveelheid mankracht beschikte.⁶⁹ Voorafgaand aan de missie was weliswaar berekend dat de troepensterkte toereikend was om twee bases in het zuidelijk deel van Uruzgan te bezetten en de operaties rondom deze locaties uit te voeren,⁷⁰ maar dat bleek tegen te vallen.

bevolking te winnen.⁷² Zij dient er namelijk ten eerste van overtuigd te raken dat 'wij' vechten voor 'haar' belang en veiligheid, ongeacht de tijd en de inspanning die dit kost (het hearts-element).

Zonder die zekerheid zal de bevolking niet de zijde van de counter-insurgency kiezen, uit angst voor represailles van de insurgents.⁷³ Verder moet de bevolking gaan inzien dat de Afgaanse overheid, gesteund door de internationale coalitie, uiteindelijk de sterkste partij zal blijken, en dat alleen zij de bewoners permanent zal beschermen (het minds-element).

Alleen op die manier zal ze haar (passieve of actieve) steun aan de insurgency opgeven.⁷⁴

Overigens was het tekort aan *boots on the ground* niet alleen een probleem voor de Nederlandse troepen. De Britse luitenant-generaal Sir David Richards gaf in het voorjaar van 2007 al aan dat het door de beperkte hoeveelheid troepen buitengewoon lastig was om de veiligheid te handhaven.⁷⁵

Battles are won by our counterinsurgency forces, but 24/7 security of the liberated areas is impossible,

aldus de Canadese (gepensioneerde) generaal-majoor Lewis MacKenzie.⁷⁶ Generaal-majoor De Kruif verwoordde het tekort aan troepen als volgt:

*we were able to clear parts of [...] central Uruzgan. But to be able to extend these focus areas, we definitely need more troops.*⁷⁷

Een manier om hier met succes mee om te gaan is het aanvullen van het eigen tekort door inheemse politie- en legereenheden te trainen en op te leiden. Dit was dan ook al sinds 2006 één van de speerpunten van de TFU.⁷⁸

FOTO AVDD, G. VAN ES

Operatie Spin Ghar, Uruzgan, leverde een zekere mate van stabiliteit op. Maar na korte tijd keerden de Taliban terug naar de Baluchi-vallei

Nederland kon namelijk slechts vier- tot vijfhonderd infanteristen ter beschikking stellen. Gezien alle overige taken, zoals de wacht, beveiliging van PRT's en de *Quick Reaction Force* (QRF) waren de *Afghan Development Zones* (ADZ, de inktvlekken) rondom Tarin Kowt, Deh Rawod en Chora tijdens sommige periodes dus zeer dun bezet.⁷¹

Nadelige effecten

Operatie Spin Ghar had daardoor als belangrijk nadelig effect dat de lokale bevolking de conclusie trok dat de Nederlandse aanwezigheid in de vallei niet blijvend was, en hen dus niet kon beschermen. Volgens de COIN-doctrine is permanente aanwezigheid echter een belangrijke voorwaarde om de *hearts and minds* van die

*Behalve het verdrijven van Taliban
uit bevolkte gebieden was het vergroten
van de Afghan Development Zone
doel van operatie Spin Ghar*

Lokale veiligheidstroepen

Tot de inzet van *Operational Monitoring and Liaison Teams* (OMLT) voor het opleiden van lokale veiligheidstroepen had de Tweede Kamer al besloten in de artikel-100 brief van december 2005.⁷⁹ Samenwerking met lokale veiligheidstroepen is dus dé sleutel om de *geclearde* inktvlek goed te kunnen vasthouden of zelfs uit te kunnen breiden.⁸⁰ Maar zo ver kwam het niet gedurende operatie Spin Ghar. Een derde operatie in de Baluchi-vallei moest uitkomst bieden.

Operatie Tura Ghar

Big-units sweeps did not promote pacification unless U.S. Forces stayed in the area.

(Andrew F. Krepnevich⁸¹)

In de loop van 2008 werd besloten om voor de derde maal een offensief te lanceren in de Baluchi-vallei. Aan de zuidkant van de Baluchi-vallei waren inmiddels de patrouillebases Buman, Khyber en Qudus ingericht, van waaruit de vallei te bereiken was. Maar: 'aan de noordkant van de vallei konden we niet komen doordat de Taliban er zaten', aldus de commandant van de TFU, kolonel Kees Matthijsen, '[en] patrouillebasis Qudus [...] biedt onvoldoende mogelijkheden om het hele dal onder controle te houden'.⁸² Ook werden in het gebied veel *Improvised Explosive Devices* (IED) geplaatst. Sergeant der eerste klasse Mark Weijdt vond hier op 19 december 2008 de dood.

Voorafgaand aan deze derde operatie liet Defensie blijken dat het ditmaal anders was: 'deze keer blijven we zitten'.⁸³ 'Dit keer is het anders', bevestigde ook Matthijsen. 'Bij de vorige offensieven hebben we gedacht dat met de bouw van de bases rond de vallei de Taliban konden worden gestopt. Dat is niet uitgekomen. We gaan nu een basis in de vallei bouwen om

echt tussen de bevolking te zitten'.⁸⁴ De TFU had de les getrokken dat het belangrijk is na een eerste operatie ook in een gebied aanwezig te blijven en direct vervolgvactiteiten te ontplooiën.⁸⁵

Tura Ghar werd vooraf gegaan door inlichtingenoperatie 'Salakar' om optimaal voorbereid te zijn. Half januari 2009 trokken 800 militairen (Nederlanders, Australiërs en Afghanen) de vallei in. Ze namen enkele Talibanstrijders gevangen en ontmantelden wapenopslagplaatsen. 'We [...] *clearden* de Baluchi-vallei en doorzochten 400 tot 500 *quala's*, waarbij we veel wapens en IED's vonden', aldus commandant *Battlegroup* luitenant-kolonel Jan Renger Swillens.⁸⁶

Minimale weerstand

Opnieuw was de weerstand minimaal. De meeste opstandelingen waren volgens de lokale bewoners in boerka's via *rat lines* (sluiproutes) de vallei uitgevlucht.⁸⁷ Maar dit keer ging de

FOTO AVDD, G. VAN ES

sneller accepteren. PRT-inspanningen als de aanleg van wegen en de bouw van scholen en ziekenhuizen zouden hen vervolgens ook van de gedeelde belangen moeten overtuigen.

Civiel vertegenwoordiger van de TFU, Peter Mollema, verklaarde op 20 januari dat de operatie de opmaat vormde voor een verdere economische en infrastructurele ontwikkeling van de vallei en een versterking van de positie van de Afghaanse autoriteiten in het gebied. De bevolking was prozaïscher en hoopte dat nu de rust in de vallei zou terugkeren.⁹⁰

Bijeenkomst

Op 28 januari bezegelde gouverneur Hamdam de positieve resultaten met een bijeenkomst voor honderd lokale leiders. Hij inventariseerde hun behoeftes en nam een verzoenende houding aan ten opzichte van degenen die ooit betrokken waren bij de Taliban, maar die nu hun steun wel wilden geven aan de Afghaanse overheid. Een politieke en pragmatische houding die geheel in lijn was met de COIN-doctrine:

*the enemy of today may be part of tomorrow's solution.*⁹³

'Lessons learned'

This is a game of wits and will. You've got to be learning and adapting constantly to survive.

(Generaal Peter J. Schoemaker⁹²)

De drie operaties in de Baluchi-vallei toonden aan dat de TFU lering trok uit elke voorgaande operatie en onderkende dat het vrijmaken van een gebied zonder de daaropvolgende *permanent presence* slechts op korte termijn resultaat had. Op dit moment wordt bij de planning en uitvoering van operaties dan ook het uitgangspunt van permanente presentie in een gebied gehanteerd, waarbij operaties direct worden opgevolgd door wederopbouwactiviteiten.⁹³ Dit is een geruststellende constatering, aangezien counter-insurgency ook wel als een *adapting competition* wordt gezien. De partij die het snelst leert en zich aanpast, wint het conflict.⁹⁴

TFU verder. Om het veroverde terrein vast te houden, bouwde de TFU een *Forward Operating Base* (FOB), Mashal, in het hart van de vallei. Afghaanse militairen en politiemensen konden de aanwezigheid van regeringstroepen in het gebied zo verbeteren. Dit was een gevoelige slag voor de Taliban-kopstukken in het gebied.⁸⁸ '[Mashal] moet een icoon voor de bevolking worden', aldus een Defensiewoordvoerder. 'We vertellen iedereen dat we ditmaal blijven.'⁸⁹

Meteen na het einde van de militaire handelingen stuurde de TFU bovendien een PRT-eenheid het gebied binnen. Samen met de dorpsoudsten stelde dit team vast waar de grootste behoeften lagen. De activiteiten van de Battlegroup en het PRT lagen in elkaars verlengde: Met intensieve patrouillegang en het doorzoeken van *quala's* (ommuurde woningen) op wapens en munitie probeerden de strijdkrachten de veiligheid te verbeteren. Door een verhoogd veiligheidsgevoel zou de bevolking de legitimiteit van het gezag van de regeringstroepen en ISAF immers

Het nadeel van een kleine troepenmacht is evenwel dat het heel lastig wordt om de clear-fase door een hold-fase te laten volgen. Het permanent beveiligen van de lokale bevolking in de drie ADZ's is, gezien de huidige capaciteit van de TFU, een hele opgave. Dit betekent niet dat er in de ADZ's geen successen zijn geboekt, integendeel. De veiligheid en de ontwikkeling in Tarin Kowt, Chora en Deh Rawod zijn sinds 2006 significant verbeterd.⁹⁵

Daarentegen lijken de insurgents nog steeds niet volledig gescheiden van de bevolking. Het lukt ze immers nog steeds om zich te bewegen in de ADZ's, met intimidatie en geweld invloed uit te oefenen op het lokale bestuur en de lokale bevolking⁹⁶ en aanslagen te plegen in het hart van de 'inktvlekken'. Het incident op 2 februari 2009 waarbij een zelfmoordterrorist zich op enkele kilometers van de base opblies en daarbij twintig dodelijke slachtoffers maakte, is hiervan een voorbeeld.⁹⁷

Om de succesvolle clear-operaties door evenzo succesvolle hold-activiteiten te laten volgen, moet worden voldaan aan een aantal voorwaarden. Een eerste sleutel tot succes is de opbouw en training van lokale veiligheidstroepen. Zonder lokale troepen wordt de inktvlek wel heel erg dun, zeker voor een land als Nederland, dat relatief weinig troepen in kan zetten. De TFU investeert daarom terecht veel personeel, geld en middelen in de opbouw van een *Afghan National Army* (ANA) en een *Afghan National Police* (ANP).

Ten tweede moet er intensief worden samengewerkt met lokale leiders. Martijn Kitzen, militair onderzoeker en als docent verbonden aan de NLDA, is in 2008 betrokken geweest bij de opzet van het *Key Leader Engagement*-programma van de TFU. Hij stelt dat de Nederlandse krijgsmacht samen met de Afghaanse overheid er alles aan moet doen om de lokale

hoofden van de bevolking te overtuigen dat de weg van de Afghaanse regering de beste is. Daarbij moet overigens niet alleen gedacht worden aan formele en/of benoemde leiders, maar ook aan stamhoofden, dorpsoudsten, informele en religieuze leiders. 'Op deze manier krijg je vanzelf de rest van de bevolking mee.'⁹⁸

Tot slot is het van cruciaal belang dat de principes van counter-insurgency bekend zijn op alle niveaus van de Nederlandse krijgsmacht, dus niet alleen bij de leiding. De COIN-doctrine zou in de opleiding en training van de laagste militaire niveaus een nog grotere rol moeten spelen.⁹⁹ Counter-insurgency – en dan vooral de hold-fase – wordt immers voornamelijk uitgevoerd op het laagste niveau door eenheden van compagnies- of pelotonsgrootte of zelfs nog kleiner.¹⁰⁰ De pelotonscommandanten van de infanterie spelen een centrale en doorslaggevende rol in de huidige missie.¹⁰¹

Het verdient de aanbeveling dat theoretische kennis en praktische vaardigheden over dit

Zonder lokale veiligheidstroepen wordt de 'inktvlek' wel heel dun, zeker voor Nederland, dat relatief weinig troepen kan inzetten

FOTO AVDD, D. DEVAAL

onderwerp breed worden verspreid binnen de krijgsmacht.¹⁰² Een goede stap in deze richting is de verspreiding van de *Twenty Eight Articles* van David Kilcullen onder Uruzgan-gangers. ‘Hieruit is op alle niveaus belangrijke inspiratie geput’, aldus de commandant van de Battlegroup tijdens TFU-1, luitenant-kolonel Piet van der Sar.¹⁰³

Maar om de principes van counter-insurgency de aandacht te geven die ze verdienen, moeten ingrijpende stappen worden gezet in de opleiding en training van jonge militairen. Daarbij is het logisch en ook nodig voor een goede samenwerking dat civiele en militaire partners regelmatig met elkaar oefenen.¹⁰⁴

Om een bijdrage aan de tactische uitwerking van de COIN-doctrine voor de TFU te leveren hebben wij gemeend om nog eens dieper in te gaan op de complexiteit van de hold-operatie. Dit is naar ons inzicht de meest cruciale fase aangezien een veilige en stabiele omgeving de voorwaarde is voor een succesvolle uitvoering

van de build-fase. We richten ons hierbij op het tactische niveau. Overigens is geen van de door ons geïntroduceerde principes echt nieuw; het zijn interpretaties en toepassingen van bestaande COIN-principes.

‘Small unit leaders’ guide voor de ‘hold-operatie’

Waar u actie voert, gebeurt dit steeds in het belang van de bevolking. [...] Er is niets schadelijker voor onze zaak, niets maakt de toch reeds zo zware taak van het leger moeilijker dan wanneer ge tegenover u vindt: een tegenover u verbitterde bevolking.

(Voorschrift Politiek-Politioele Taak Leger (VPTL), 1928, 108)

Zoals beschreven vloeit een hold-operatie voort uit het ‘zuiveren’ van een gebied of dorp. Tegen de achtergrond van de Nederlandse ervaringen in Uruzgan willen wij specifiek ingaan op deze fase van ‘hold’ en die gedetailleerder uitwerken. Tijdens deze fase wordt namelijk de complexiteit van een COIN-operatie met al zijn aspecten duidelijk. De hold-fase bestaat uit geïntegreerde (*joint, combined* en *interagency*) operaties die door de elementen van de TFU volgens de *comprehensive approach* wordt uitgevoerd. Wij richten ons hier op het laagste niveau: dat van de compagnie, het peloton en de groep van de Battlegroup.

Het ‘vasthouden’ van een gebied is tijdrovend en een goede uitvoering hiervan kan op de korte termijn juist tot meer slachtoffers leiden.¹⁰⁵ De insurgent zal er alles aan doen om toenadering tussen de counter-insurgents en de lokale bevolking tegen te houden. Immers: net als zijn bestrijders heeft hij de bevolking nodig. Van die bevolking ontvangt hij informatie, onderdak en voedsel. Tegelijkertijd gaat de insurgent erin op en gebruikt haar als dek-mantel.

Op de lange termijn biedt een goede uitvoering een goede kans op stabiliteit en duurzame ontwikkeling. Wij stellen voor om de hold-fase in vier onderdelen uit te splitsen en introduceren hierbij een nieuw ‘vierluik’: *settle, secure,*

understand en *engage*. Dit is overigens geen strikte chronologische volgorde. Hoewel het begin van elke fase kan verschillen, verlopen ze grotendeels simultaan.

Settle

If you establish persistent presence in the correct places, the enemy has to come to fight you.

(David Kilcullen¹⁰⁷)

In de settle-fase van de hold-operatie vestigt de eenheid (compagnie of peloton, aangevuld met lokale veiligheidstroepen) zich op een permanente locatie in het operatiegebied. Dit kan bij een dorp zijn, maar ook in een gebied met een aantal verschillende leefgemeenschappen. Refererend aan de operaties in de Baluchi-vallei was dus de inrichting van bases aan de zuidkant van de vallei niet genoeg. De TFU moest ook in de vallei een permanente aanwezigheid garanderen; iets wat uiteindelijk met de operatie Tura Ghar wel gerealiseerd werd.

De settle-fase kan volgen op een clear-operatie, maar komt ook voor bij rotatiewisselingen van voorgaande eenheden. Hierbij geeft een eenheid die uitroeteert het gebied van verantwoordelijkheid over aan een opvolgende eenheid die de hold-operatie continueert.

De eenheid neemt bij voorkeur intrek in een kleine en toegankelijke patrouillebasis in of tegen een dorp. Volgens de COIN-doctrine gaat het immers niet om beheersing van hoge gronden, maar om een vestiging te midden van de bevolking.¹⁰⁸ Alleen door onder de bevolking te leven win je haar vertrouwen. Een ‘multi-functionele quala’, zoals in 2007 gerealiseerd in Deh Rawod, is in die zin in lijn met de COIN-principes.¹⁰⁹

Het onder controle brengen van de dorpen en de toegangswegen tot die dorpen is van groter belang dan het controleren van de hoge gronden.¹¹⁰ Op deze manier raakt de bevolking gewend aan de aanwezigheid van coalitietroepen en kunnen de Nederlandse militairen zich het gebied eigen maken (het belang van dit aspect komt ook terug in de *understand*-fase).

Helaas liggen de meeste Nederlandse patrouillebases nog steeds vrijwel allemaal op hoge gronden, relatief ver van de bevolking verwijderd. Bovendien is het de gangbare praktijk dat eenheden gedurende hun rotatieperiode nogal eens worden verplaatst. Voor een succesvolle settle-operatie is het echter essentieel dat ze in één gebied blijven, temidden van de bevolking. De rotaties zijn immers al zo kort dat het al nauwelijks mogelijk is om de bevolking en terreinkenmerken van dit gebied te leren kennen. Daarnaast is het ook voor de lokale bevolking een opgave om zich telkens weer te hechten aan een nieuwe eenheid.

Tot slot geven de troepen met de bouw van een permanente locatie de boodschap af dat ze zich ergens langdurig zullen vestigen. In de perceptie van de bevolking zijn ze daardoor al sneller betrouwbaar en winnen ze aan legitimiteit. ‘We willen permanent in meerdere gebieden aanwezig zijn, midden tussen de Afghaanse bevolking. Die klaagt nu dat de Nederlandse troepen maar af en toe langs komen, waardoor strijdgroepen een groot deel van de tijd vrij spel hebben’, aldus (de toenmalige) luitenant-kolonel Rob Querido, commandant van de Battlegroup tijdens TFU-3 in 2007.¹¹¹

Een belangrijk neveneffect van permanente vestiging is tevens dat de lokale bevolking de militairen persoonlijk leert kennen en gemakkelijk contact met hen kan leggen, wat veelal leidt tot een toename aan informatie. Concluderend bestaat de settle-fase dus uit het permanent vestigen van troepen, het inzetten van voldoende manschappen en het afbakenen van het gebied van verantwoordelijkheid (oftewel: de omvang van de inktvlek).

Secure

Secure the people where they sleep. Population security is our primary mission. [...] Achieving population security promises to be an extremely long-term endeavor – a marathon, not a sprint.

(Generaal David H. Petraeus¹¹²)

De primaire taak in de secure-fase is het beveiligen van de lokale bevolking. Dit is de centrale

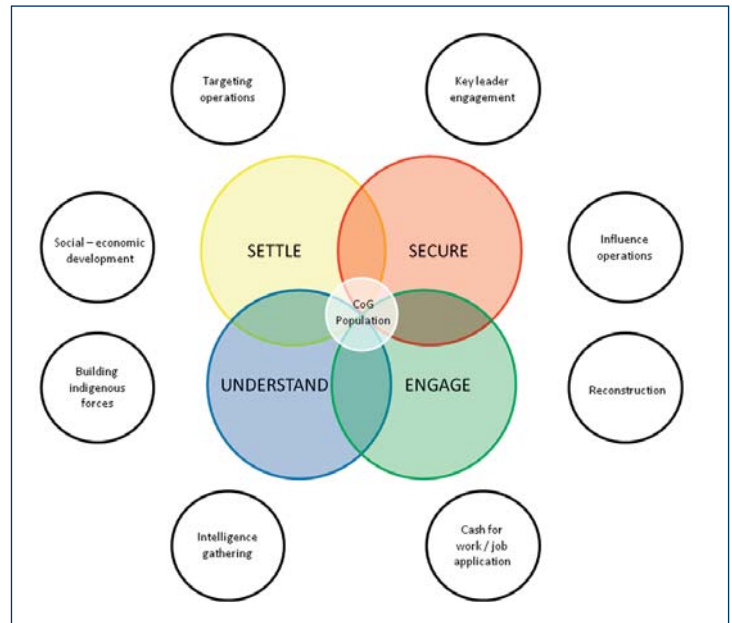
taak in counter-insurgency en de essentie van de gehele hold-operatie.¹¹³ Dit is een permanente taak, die 24 uur per dag, zeven dagen in de week moet worden gewaarborgd.¹¹⁴

Zonder deze permanente controle kan de insurgent niet van de lokale bevolking gescheiden worden.¹¹⁵ *It's no use of getting into a village at 8:00 in the morning and then leave that village at 5:00 in the evening*, aldus generaal-majoor Mart de Kruif.¹¹⁶ De insurgents zijn dan in staat met behulp van bedreigingen, molestatie, intimidatie, dwang, ontvoering, maar ook met propaganda- en beïnvloedingsactiviteiten hun greep op de bevolking te behouden. Die zal in zo'n geval niet snel openlijk haar steun betuigen aan de Afghaanse regering of sympathiseren met de coalitietroepen.

De voornaamste voorwaarde om de secure-fase te doen slagen is de beschikking over een gemengde troepenmacht van coalitietroepen en lokale veiligheidstroepen die groot genoeg is om het gebied te beveiligen en stabiliteit te handhaven.¹¹⁷

Perceptie speelt in deze fase een belangrijke rol. Het gevoel van veiligheid is voor een deel te beïnvloeden door de manier van optreden van de eenheid. Het spreekt voor zich dat voetpatrouilles waarbij wordt gepraat met de lokale bevolking een heel ander beeld geven dan een karavaan van eenheden die verborgen blijven achter pantser. In dit verband zijn de IED-tactieken van de insurgents, die op deze wijze de coalitietroepen proberen te dwingen tot bepantsering, extra schadelijk maar wel succesvol. Zij proberen de coalitietroepen immers niet alleen zelf te treffen, maar ook hun contacten met de bevolking te verstoren.¹¹⁸ De Taliban onderkennen het belang van perceptie als geen ander. Ze realiseren zich dat de daadwerkelijke mate van veiligheid ondergeschikt is aan het gevoel van veiligheid dat de lokale bevolking heeft.¹¹⁹

Het beveiligen van de lokale bevolking bestaat vervolgens uit overwegend defensieve activiteiten, al kunnen offensieve activiteiten niet altijd worden vermeden.¹²⁰ Wel dient in acht te worden genomen dat het gebruik van geweld soms

De vier kerntaken van een peloton of compagnie met de lokale bevolking als 'center of gravity'. Daaromheen de taken (niet uitputtend) waarmee de eenheden ondersteunen, maar die voornamelijk worden uitgevoerd door hogere niveaus

meer tegenstanders kan opleveren dan dat het elimineert.¹²¹ *Kill one Pashtun tribesman and you make three more your sworn enemy*, aldus een kolonel van de Amerikaanse Special Forces.¹²² Zeker als er sprake is van *collateral damage*, is de kans daarop erg groot.

In FM 3-24 wordt dit omschreven als: *sometimes, the more force is used, the less effective it is*.¹²³ Daarnaast kan de lokale bevolking het vertrouwen verliezen in de coalitietroepen.¹²⁴ De insurgents spelen hier handig op in door het bewust bevorderen van burgerslachtoffers omdat zij weten dat dit voor ISAF grote repercussies heeft. Ook schromen ze niet om zelf burgerslachtoffers te maken en de schuld bij ISAF te leggen.¹²⁵

Het kan zelfs verstandig zijn om helemaal niets te doen: *Sometimes, doing nothing is the best option*.¹²⁶ Niet zelden lokken insurgents een overreactie uit die door hen kan worden geëxploiteerd, bijvoorbeeld als propaganda.¹²⁷ Een kop thee drinken met de lokale bevolking lijkt wellicht minder heldhaftig dan een patrouille met pantservoertuigen. Maar het is in veel gevallen wel effectiever.¹²⁸

In dit kader moet de secure-fase van de hold-operatie de volgende elementen bevatten: een waarborging van '24/7 presentie' in het gebied, het uitvoeren van voetpatrouilles, bewaken van de voornaamste toegangswegen en essentiële locaties (bijvoorbeeld voedseldistributiepunten en ziekenhuizen) en het opzetten van (mobiele) checkpoints en/of roadblocks.

FOTO AVDD, D. BEVAAL

Nederlandse patrouilebases moeten in één gebied blijven, temidden van de bevolking

Daarnaast kan er ook aan de volgende activiteiten worden gedacht: een avondklok instellen, verplaatsingen door de lokale bevolking beperken, woningen doorzoeken op wapens en explosief materiaal (*cordon & search*), wapenregistratie, registratie van de bevolking en de invoering van een identificatiesysteem met behulp van identiteitskaarten. Dat laatste brengt ons bij de volgende fase, die van het 'begrijpen' van de bevolking en haar cultuur.

Understand

We cannot defeat the insurgency unless we understand what drives it.

(David Kilcullen¹²⁹)

Het begrijpen van de lokale bevolking en de cultuur is een aspect dat al aan de orde dient te komen tijdens de opwerkperiode voor een uitzending. De Britten hadden dat tijdens de conflicten in Noord-Ierland in de vorige eeuw al in

de gaten. De training van eenheden die naar Noord-Ierland werden uitgezonden was uitermate grondig en specifiek gericht op de taakstelling en het gebied van verantwoordelijkheid van de betreffende eenheid.¹³⁰ Sir Rupert Smith schreef al:

*To understand the operation among the people, and to capture their will we must first understand the people.*¹³¹

Op initiatief van luitenant-kolonel Piet van der Sar volgen Nederlandse militairen lessen in de Afgaanse cultuur in het opwerktraject voor de uitzending.¹³²

Diepgaand inzicht in de operationele omgeving is de basis van elk plan in een COIN-campagne.¹³³ Wanneer het peloton of de compagnie geen kennis heeft van het terrein, van demografische kenmerken, van mogelijke *root causes* en andere dreigende factoren in het gebied van verantwoordelijkheid loopt ze het grote risico dat ze indicatoren voor een onderhuids conflict zal missen. Goede contacten met de burgers in het operatiegebied dragen bij aan verhoogde veiligheid; zij hebben immers de beste situational awareness van het gebied waarin ze wonen.¹³⁴

Het is tevens essentieel om de lokale bevolking te 'begrijpen' voordat de eenheid overgaat tot non-kinetische activiteiten, zoals reconstructie, *key leader engagement* (KLE) en de opbouw van bepaalde basisvoorzieningen.¹³⁵ Dit werd overigens voorafgaande aan de missie al onderkend en verwoord door de ministers Henk Kamp, Ben Bot en Agnes van Ardenne. Op 31 januari 2006 antwoordden zij de Kamercommissies dat 'wederopbouw niet [kan] zonder een goed inzicht in clan- en familiestructuren, in mogelijke bronnen van conflict en in loyaliteiten'. Zonder gedegen kennis over deze achtergronden, aldus de ministers, zou de situatie in Uruzgan zelfs kunnen 'destabiliseren'.¹³⁶

Het is in het verleden herhaaldelijk gebeurd dat een stam zich benadeeld voelde, omdat de activiteiten van een PRT zich leken te centreren op de belangen van een concurrerende stam.

Kennis van het gebied en de populatie voorkomt dat de ontplooidde activiteiten provocatief zijn voor (een deel van) de lokale bevolking en vervolgens door de insurgents kunnen worden uitgebuit voor propagandadoeleinden.

In tegenstelling tot conventionele operaties is het inlichtingenproces bij counter-insurgency veel meer een *bottom up*-proces. Juist de eenheden op de laagste niveaus hebben kennis van wat er speelt.¹³⁷ Kilcullen schreef het al in zijn eerste van *Twenty-eight articles*:

*Know the people, the topography, economy, history, religion, and culture. Know every village, road, field, population group, tribal leader, and ancient grievance. Your task is to become the world expert on your district.*¹³⁸

Oftewel: maak deel uit van de populatie en leef onder hen. De noodzaak dat pelotons een eigen gebied krijgen toegewezen, is al onderstreept in onze bespreking van de settle-fase. Maar ook voor een goede invulling van de understand-fase is het van groot belang dat een eenheid gedurende de rotatie niet wisselt of andere taken krijgt, maar zich permanent kan richten op het toegewezen gebied.

Zonder constante aanwezigheid en de focus op alle genoemde factoren is het ondoenlijk om het noodzakelijke inzicht in de bevolking, de tegenstander en het terrein te verkrijgen. Door een goede overdracht van het gebied en alle informatie hoeven opvolgende rotaties niet steeds opnieuw het wiel uit te vinden.¹³⁹

Tot slot ondersteunt het verzamelen van goede basisinlichtingen het proces om de insurgent te scheiden van de lokale bevolking. In tegenstelling tot conventionele operaties ligt het probleem niet zozeer in het fysiek uitschakelen van de tegenstander. Het grootste probleem van de counter-insurgent ligt in de uitdaging om die tegenstander überhaupt te vinden.¹⁴⁰ 'De Taliban' zijn immers veelal niet als zodanig te herkennen.

De meeste insurgents in Uruzgan zijn geen mannen met een transnationale agenda of een

FOTO AVDD, R. FRIGGE

Voormalig minister Ben Bot op bezoek bij Nederlandse militairen in Tarin Kowt. 'Wederopbouw kan niet zonder een goed inzicht in clan- en familiestructuren, in mogelijke bronnen van conflict en loyaliteiten'

droom over de globale jihad. Het zijn mannen die hun zorgen uiten of hun lokale belangen en waarden verdedigen tegen invloeden van buitenaf.¹⁴¹

Mannen die vechten uit armoede, onvrede met de huidige situatie, uit wraak, angst, familiebelangen, verveling of een combinatie ervan.¹⁴² Het ene moment oogsten ze hun papavers en zijn het gewoon boeren, het andere moment vechten ze weer even.¹⁴³

De insurgents zijn bovendien nauw verweven met de bevolking.¹⁴⁴ Ze dragen civiele kleding, verschuilen zich achter vrouwen, gebruiken kinderen als 'spotters' en verbergen wapens in ziekenhuizen en scholen.¹⁴⁵ Basisinlichtingen, die op dit niveau voornamelijk worden verkregen door (*overt*) *surveillance*, verkenning, observatie en *low level human intelligence* (Humint), leveren *leads* op voor hoogwaardige inlichtingsensoren. Zonder inlichtingen wordt alleen de zichtbare tegenstander aan de oppervlakte geneutraliseerd, de insurgency en zijn structuur zelf blijven bestaan.¹⁴⁶

In lijn met de geschetste aandachtspunten, dient de understand-fase uit de volgende activiteiten te bestaan: het verzamelen van inlichtingen door zich zoveel mogelijk onder de bevolking te bewegen en te patrouilleren;

gesprekken voeren met verschillende groepen en stammen en het verrichten van andere vormen van verkennings- en observatietaken. Elke militair kan in dit opzicht als sensor gebruikt worden. Wat daarvoor een essentiële voorwaarde is, is dat de troepen de demografische samenstelling van het gebied in kaart brengen en in het bijzonder ook de onderlinge relaties van de *keyplayers* identificeren.

Dat kan door een soort volkstelling te houden, een *social network analysis* of *link analysis* database op te zetten waarin de 'lokale officieuze machthebbers', criminelen, plaatselijke overheidsfunctionarissen, (illegale) geldstromen en hun relaties met leiders van de insurgency worden geregistreerd.¹⁴⁷ Zo kunnen tevens de grieven en zogenaamde root causes (voor zover die bestaan) van de bevolking worden geïdentificeerd. Verworven informatie kan tevens worden gebruikt om een systeem van *tip lines* op te zetten, dat als een *early warning system* kan functioneren. Daarmee zijn we bij de volgende fase aangekomen, die van het betrekken van de bevolking bij de operaties.

Engage

*If the great mass of the population knows it will be protected by a strong, just government, it has no reason to cooperate with the guerrillas.*¹⁴⁸

Het betrekken (*engage*) van de bevolking bij de operatie komt feitelijk neer op het beïnvloeden van de inwoners en het neutraliseren van eventueel vijandige elementen in het gebied via verschillende kanalen. ISAF strijdt met de Taliban om de steun van de bevolking, en daarmee is de opinie het 'gevechtveld' geworden.¹⁴⁹ In dit verband hebben beïnvloedingsoperaties het meeste effect wanneer de bevolking werkelijk merkt dat de situatie verbetert, niet alleen op het gebied van veiligheid, maar ook met betrekking tot bestuur en ontwikkeling.

Het beïnvloeden van de lokale bevolking gebeurt via de key leaders, die in de onderstand-fase zijn geïdentificeerd. In Afghanistan bepalen deze leiders de keuze van het gehele collectief. De leider heeft een doorslaggevende

invloed op de rest van de lokale bevolking. De leden van zijn groep respecteren en volgen zijn keuze.¹⁵⁰ Daarnaast spelen ook andere instrumenten ter beïnvloeding een rol, waaronder PSYOPS, reconstructieprojecten van essentiële voorzieningen en *cash-for-work* projecten.

Het peloton en de compagnie leveren een essentiële bijdrage aan de ondersteuning hiervan en nemen ook zelf een deel van dergelijke activiteiten voor hun rekening. Uiteindelijk zijn zij verantwoordelijk voor het gebied en kennen zij het terrein het beste.¹⁵¹ Het peloton komt in alle dorpen, dient daar dag en nacht aanwezig te zijn en levert de vertrouwenspersonen voor de dorpsgemeenschap.¹⁵²

De engage-fase voorziet al in enige vormen van reconstructie en basisvoorzieningen, vooral zogeheten *Quick Impact Projects*. Dit zijn kleine projecten die met relatief weinig middelen kunnen worden gerealiseerd. Ze vormen soms het begin van grotere projecten, in de build-fase. Deze zijn veel uitgebreider en langduriger van aard.

In de engage-fase zijn de volgende activiteiten dus essentieel: informatie- en PSYOPS-operaties, operaties gericht op key leader engagement, alsmede het ondersteunen van PRT-operaties gericht op reconstructie van sociale, economische en bestuurlijke basisvoorzieningen. Daarnaast moet er aandacht worden besteed aan herstel van schade die is veroorzaakt door coalitietroepen of insurgents. In deze fase is het onderhouden van permanente aanwezigheid en beveiliging wellicht nog belangrijker dan in de eerdere fases.

Ook is het van groot belang dat de restanten van insurgency en de bijbehorende infrastructuur (bijvoorbeeld locaties die worden gebruikt voor de productie van IED's) worden opgespoord en uitgeschakeld. Om deze activiteiten uit te voeren moeten de ISAF-troepen trainen en optreden met lokale veiligheidstroepen. Ze moeten een relatie opbouwen met lokale leiders en hen bij operaties betrekken, ongeacht hun banden met de insurgency in het verleden.

Samenwerking en ‘verzoening’ met de lokale bewoners verminderen immers de kans dat het gebied weer terugvalt in de invloedssfeer van de insurgents.¹⁵³ Tegelijkertijd moeten de Afghanen worden ondersteund en aangemoedigd om zelf bemiddelingsactiviteiten te ontplooiën bij stam-, water- of landconflicten.

Conclusies

There has never been a successful counter-insurgency that took less than ten years.

(David Kilcullen¹⁵⁴)

Volgens diverse rapporten lijkt de situatie in Afghanistan sinds 2001 alleen maar te verslechteren. In 2008 zijn er 2118 Afgaanse burgers omgekomen – het hoogste aantal sinds jaren. Datzelfde jaar bereikte het aantal IED-aanslagen een hoogtepunt en was het hoogste aantal slachtoffers aan coalitiezijde te betreuren. Verschillende bronnen en cijfers bevestigen dit beeld.¹⁵⁵

Temidden van die treurige constateringën verscheen er in maart 2009 een lichtpunt. Volgens *The Economist* zouden er in één provincie, in tegenstelling tot de negatieve tendens elders, wel degelijk successen worden geboekt: in Uruzgan.¹⁵⁶

Lange adem

Ook generaal-majoor De Kruif concludeerde begin 2009 dat het goed gaat in Uruzgan. Volgens hem kwam dit doordat Uruzgan niet het zwaartepunt vormde voor de Taliban; de provincie lag nogal geïsoleerd. Maar hij voegde eraan toe dat dit toch ook te danken was aan de goede aanpak van de Nederlandse troepen.¹⁵⁷ Luitenant-kolonel Swillens, tot maart 2009 commandant van de Battlegroup, bevestigde dit. Hij maakte wel een kanttekening: ‘het is een kwestie van lange adem, het is een marathon, geen sprint’.¹⁵⁸

Om die reden stelden we al in de inleiding dat het waarschijnlijk pas over enkele jaren mogelijk is om de missie te evalueren. Pas dan kunnen we beoordelen wat nu werkelijk de resultaten zijn van de missie in Uruzgan.

In ieder geval heeft Nederland de afgelopen jaren in materiële en vooral in menselijke zin zeer veel geïnvesteerd in Afghanistan. Het is daarom van belang om dat wat bereikt is in de provincie zichtbaar te maken aan het Nederlandse publiek, ook om op die manier de door de AIV bepleitte helderheid rond de aard en de activiteiten van de missie te bevorderen – iets wat cruciaal is voor de politieke steun en publieke legitimiteit van de missie. Hierna zetten we onze belangrijkste conclusies nog eens op een rij.

Heldere terminologie

Het is van het grootste belang dat er genoeg politieke steun, publiek draagvlak en duidelijkheid bestaat over het karakter van de missie, die het best als COIN omschreven kan worden. Daarvoor moet wel aan het parlement en het

ISAF strijdt met de Taliban om de steun van de bevolking. Daarmee is de opinie een ‘gevechtsveld’ geworden

publiek duidelijk worden gemaakt wat de civiel-militaire bandbreedte van zo’n operatie is. Mooie maar vage metaforen en ‘alomvattende benaderingen’ doen geen recht aan de militaire noodzaak van een precieze invulling en een nauwlettend toezicht op naleving van de gekozen COIN-strategie.

Ze scheppen ook niet de benodigde steun en het begrip die nodig zijn om aan de genoemde eisen voor complexe *counter-insurgencies* te

voldoen. En wanneer zich onverhoopt ont-springen voordoen, verergert politieke onduidelijkheid over de aard van de missie alleen maar de nasleep en het verantwoordingsproces hiervan.

Op tactisch niveau hebben we uiter-aard maar enkele activiteiten van de TFU onder de loep genomen: slechts drie operaties in de Baluchi-vallei. Toch kan daaruit worden geconclu-deerd dat het adapterend vermogen van de TFU tot op heden groot is. Dat is een positieve constatering, aan-gezien dit een absolute voorwaarde is om in de strijd tegen de insurgency het initiatief te behouden.

Zoals een Amerikaanse generaal het formuleerde:

*The insurgency [...] is getting more organized, and it is learning. It is adapting, it is adapting to our tactics, techniques and procedures, and we've got to adapt to their tactics, techniques and procedures.*¹⁵⁹

Lessen worden toegepast

De Nederlandse troepen in Uruzgan brengen het er op dit moment in die *competitive adaptation* dus goed van af. In de drie operaties in de Baluchi-vallei werden steeds de lessen toe-gepast uit de ervaringen van de operatie ervoor. Alleen al die ervaringen zouden een fundament kunnen vormen voor een verdergaande Neder-landse invulling van COIN-doctrine.

Laagste niveaus geven de doorslag

In onze analyse concludeerden we dat de laagste niveaus de doorslag geven voor het succes van een COIN-benadering. Op dit niveau leverde de hold-fase totnogtoe echter ook de meeste problemen op. Het probleem zat hem hierbij niet een onduidelijk mandaat of te vage geweldsregels, maar in de complexiteit en het samenspel van de militaire, politionele, bestuurlijke en humanitaire aspecten ervan. Die complexiteit vereist meer dan het kort-standig schoonvegen van een gebied. Zonder de

intentie er ook langdurig te blijven heeft een operatie slechts invloed voor een korte termijn. Permanente presentie vereist echter veel meer manschappen, lokale veiligheidstroepen en civiele capaciteiten (zowel personele als finan-

FOTO AVDD, R. KETTING

Een delegatie van de Eerste Kamer bezoekt Kandahar Airfield (2009).

Het is essentieel dat er genoeg politieke steun, publiek draagvlak en duidelijkheid bestaat over het karakter van de missie. Uiteindelijk ligt de bal bij de politiek

ciële) dan waarover de TFU momenteel kan beschikken.

Opleiding en training

Voorts zijn dergelijke COIN-operaties, met name dus de hold-fase van deze operaties, zo complex dat ze het uiterste vergen van jonge pelotonscommandanten. Daarom moet er juist op de uitvoerende niveaus gelet worden op voldoende opleiding en training in een relatief onbekende en complexe materie als de COIN-strategie. Met onze theoretische uitwerking van de tactische hold-fase in de COIN-operatie – het concept van ‘settle, secure, understand, engage’ – hebben we hiervoor een aanzet trachten te geven.

Maar uiteindelijk ligt de bal bij de politieke opdrachtgevers en is het verhaal weer rond. Zij moeten het nut en de noodzaak van een COIN-benadering, met alles wat daarbij hoort, inzien en de uitvoering hiervan bevorderen. ■

NOTEN

- 1 Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 330, Tweede Kamer.
- 2 Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 328, Tweede Kamer.
- 3 Vergelijk 'Slag bij Chora roept trauma Srebrenica in herinnering', *NRC Handelsblad*, 29 juni 2007. Zie ook: Frans van Deijl, 'Henk Kamp, "we moeten slagen. Er is geen alternatief."', *HP De Tijd*, 9 juni 2006.
- 4 Zie onder meer: 'Harper's right: we won't win just by staying; there is no conventional victory in non-conventional warfare. Our task is to make the insurgents' influence irrelevant', *The Globe and Mail* (Canada), 5 maart 2009.
- 5 Generaal Sir Frank Kitson, *Bunch of five* (Londen 1977), 283.
- 6 Artikel 100 van de grondwet geeft aan dat de regering het parlement vooraf actief moet informeren als het gaat om de inzet van militairen ter bevordering of handhaving van de internationale rechtsorde waarbij de militairen geweld moeten gaan gebruiken of het risico lopen met geweld in aanraking te komen. Uit: 'De weg naar Uruzgan, een reconstructie', *Landmacht*, maart 2006, 7.
- 7 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 193, Tweede Kamer.
- 8 Ibid. en 'Brief van de ministers van Buitenlandse Zaken, van Defensie en voor Ontwikkelingssamenwerking aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal', 22 december 2005.
- 9 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 201, Tweede Kamer, 17.
- 10 Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV), 'Crisisbeheersingsoperaties in fragiele staten, de noodzaak van een samenhangende aanpak' (maart 2009), 27, zie ook: 'Lichtpunten in de Afghaanse woestijn, twee jaar Task Force Uruzgan', deel 1, *Landmacht*, oktober 2008 en 'Taliban tactics: the secret of their succes', (2009) www.icosgroup.net, geraadpleegd op 15 maart 2009.
- 11 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 201, Tweede Kamer, 17.
- 12 Ibid., 4, 15.
- 13 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 207, Tweede Kamer, 19.
- 14 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 222, Tweede Kamer en Handelingen 2006-2007, nr. 79, Tweede Kamer, pag. 4195-4199.
- 15 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 222.
- 16 Zie ook: generaal-majoor der mariniers b.d. J.A. van Reijn, 'De missie Uruzgan: politieke besluitvorming', *Carré*, (2007), nr. 5, 23.
- 17 Theo Koelè, 'We gaan doen wat nodig en mogelijk is', *de Volkskrant*, 5 juli 2006.
- 18 Bette Dam en Hans de Vreij, 'Nederlands NAVO-commando Zuid-Afghanistan, "geen schoolplein waar je vervelende kinderen wegjaagt"', *Wereldomroep*, 31 oktober 2006.
- 19 Hans van Griensven, 'It's all about the Afghan people', Eén jaar 1 (NLD/AUS) Task Force Uruzgan', in: *Atlantisch perspectief*, (2007), nr. 6, p. 4.
- 20 'Voordracht van de minister van Defensie, Eimert van Middelkoop, voor het *Reformatorisch Dagblad*, 12 november 2007, geraadpleegd op www.defensie.nl; Koninklijke Landmacht, *Beslissen in het gevecht, bouwen aan veiligheid, de ontwikkeling van het landoptreden* (Utrecht, december 2008), 19.
- 21 'Paneldiscussie counter-insurgency symposium', in: *Militaire Spectator* 177 (2008) (3), p. 167.
- 22 T.W. Brocades Zaalberg, 'Hearts and minds of search and destroy? Leren van klassieke counter-insurgency', in: *Militaire Spectator* 176 (2007) (7/8), p. 290; Zie ook: Ralph Coenen, 'Counterinsurgency operaties, geen succesvol optreden zonder gedegen kennis', in: *Carré* (2007) (1), p. 18.
- 23 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 193, Tweede Kamer.
- 24 Vooral luitenant-kolonel Piet van de Sar en kapitein Ralph Coenen hebben zich al sinds de ontplooiing van TFU-1 (en al daarvoor) ingespannen om de kennis van het begrip counter-insurgency te vergroten. Zie ook: Ralph Coenen, 'Counterinsurgency operaties, geen succesvol optreden zonder gedegen kennis', *Carré*, (2007) (1). Luitenant-kolonel Piet van der Sar, 'Kick the enemy where it hurts most, de steun van de lokale bevolking, daar gaat het om', *Carré*, (2007) (1), p. 10-17; George Marlet, 'Nederlandse militairen gaan vaker in gevecht met de Taliban', *Trouw*, 22 april 2007; Hans van Griensven, 'It's all about the Afghan people'.
- 25 Steven Derix, 'We wisten niet dat we zo vaak moesten knokken', *NRC Handelsblad*, 12 april 2008.
- 26 Vgl. Kamervragen met antwoord 2006-2007, nr. 30, Tweede Kamer en Brocades Zaalberg, 'Hearts and minds of search and destroy? Leren van klassieke counter-insurgency', in: *Militaire Spectator* 176 (2007) (7/8), p. 291.
- 27 Teun Lagas, 'Vuile oorlog' valt verkeerd bij Kamp', *Trouw*, 20 december 2006; Handelingen 2007-2008, nr. 37, Tweede Kamer, p. 2953-2979.
- 28 Generaal David McKiernan, 'Tactical Directive', 30 december 2008, geraadpleegd op 22 april 2009, http://www.nato.int/isaf/docu/official_texts/Tactical%20Directive_090114.pdf. Generaal Stanley McChrystal, 'Tactical Directive', 6 juni 2009, geraadpleegd op 14 september, http://www.nato.int/isaf/docu/official_texts/Tactical_Directive_090706.pdf.
- 29 Rupert Smith, *The Utility of Force*, 306; Dr. Conrad Crane tijdens een panel-discussie over counter-insurgency, in: 'Paneldiscussie counter-insurgency symposium', *Militaire Spectator* (177) (2008) (3), p. 167.
- 30 Vergelijk voor een analyse van de samenhang tussen politieke transparantie, besluitvorming en verantwoording achteraf: Christ Klep, *Somalïë, Rwanda, Srebrenica. De nasleep van drie ontspoorde vredesmissies* (Amsterdam 2008).
- 31 Adviesraad Internationale Vraagstukken, 'Crisisbeheersingsoperaties in fragiele staten, de noodzaak van een samenhangende aanpak' (maart 2009), p. 53.
- 32 Joseph Gallieni, *Fundamental instructions*, 1898.
- 33 Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV), 'Crisisbeheersingsoperaties in fragiele staten', 14.
- 34 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 226, Tweede Kamer. Al in 2004 gebruikte de regering de term 'olievlekbenadering', zie Kamerstuk 2003-2004, 27925, nr. 117, Tweede Kamer.
- 35 De principes van counter-insurgency worden uitgebreid behandeld in voornoemde (en vele andere) documenten. Het lijkt de auteurs dan ook niet nodig om deze hier wederom uitputtend te behandelen. Voor een gedetailleerde uiteenzetting van de inktvlekmethode, zie: P.B. Soldaat e.a., 'Observaties rond operaties in Afghanistan (I)', in: *Militaire Spectator* 178 (2009) (5), p. 265-266.
- 36 Cyrus Hodes and Mark Sedra, *The Search for security in post-Taliban Afghanistan*, Routledge Adelphi Paper 391 (New York 2007), 46.
- 37 'U.S. Government counterinsurgency guide', 2009, 2.
- 38 Joint Publication 1-02, Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, 12 april 2001, geraadpleegd op 22 april 2009, http://www.dtic.mil/doctrine/jel/new_pubs/jp1_02.pdf.
- 39 Informatiebulletin 07/02 van het Opleidings- en Trainingscentrum Operatiën (OTCOPN) Koninklijke Landmacht (2007).
- 40 Noël van Bommel, 'Blijf kalm & houd vol', *de Volkskrant*, 13 juni 2009.
- 41 Headquarters Department of the Army, *Tactics in Counterinsurgency*, FM 3-24.2, (maart 2009); 'U.S. Government counterinsurgency guide', 2009, 12, FM 3-24, counterinsurgency in modern warfare, David Galula, *Counterinsurgency warfare*, 4-5; Zie bijvoorbeeld: Brocades Zaalberg, 'Hearts and minds of search and destroy?', 293, 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', FM 3-24 (2007), 120-127.
- 42 Rupert Smith, *The Utility of Force, the Art of War in the Modern World*, (Londen 2005), 210-217 en 'Crisisbeheersingsoperaties in fragiele staten, 18.
- 43 Noël van Bommel, 'Dutch approach is helemaal niet zo Dutch', *de Volkskrant*, 30 maart 2009; P. Mollema en kolonel C.J. Matthijssen, 'Uruzgan: op de goede weg. Civiel-militaire samenwerking in een complexe counter-insurgency operatie', in: *Militaire Spectator* 178 (2009) (7/8), p. 400.
- 44 Generaal-majoor Mart de Kruijff in gesprek met de Amerikaanse kolonel Gary Keck van het Department of Defense Press Office op 20 maart 2009, <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2009/03/mil-090320-dod02.htm>, geraadpleegd op 16 april 2009. Een aantal internationale doctrines, zoals de FM 3-24, noemen het 'shape'-aspect overigens niet. Er wordt slechts geschreven over 'clear', 'hold' en 'build'.
- 45 Headquarters Department of the Army, *Tactics in Counterinsurgency*, FM 3-24.2 (maart 2009), 86.
- 46 Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency*, (Florida, 1966), 111-115.
- 47 Headquarters Department of the Army, *Tactics in Counterinsurgency*, 85.
- 48 De 'shape'-fase omvat alle activiteiten om de militaire voorwaarden te creëren voor aanvang van de vervolgoeraties 'clear-hold-build'. Deze activiteiten worden in dit artikel niet verder uitgediept.

- 49 Roger Trinquier, *Modern Warfare: A French view of Counterinsurgency* (New York 1964).
- 50 Kamervragen met antwoord 2008-2009, nr. 2028, Tweede Kamer.
- 51 'Operatie Chitag', http://www.defensie.nl/onderwerpen/personeel/onderscheidingen/militaire_willems-orde/operatie_chitag, geraadpleegd op 14 september 2009.
- 52 Deedee Derksen, 'De Taliban? Alles wat op ons schiet', *Volkscrant*, 13 september 2006.
- 53 'Tussentijdse evaluatie ISAF – 2009-09-11' bijlage bij: Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 357, Tweede Kamer.
- 54 Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency*, 111-112.
- 55 Raymond van den Boogaard, 'We gaan gevechten niet uit de weg. Commandant Vleugels over de inktvlekstrategie in Uruzgan', *NRC Handelsblad*, 13 januari 2007.
- 56 'The U.S. Army & Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', 121.
- 57 *Ibid.*, 122.
- 58 John Barry and Evan Thomas, 'Obama's Vietnam', in: *Newsweek*, 9 februari 2009, 32. Voor meer over de westerse militaire cultuur en de invloed daarvan op de uitvoering van counter-insurgency, zie: M.W.M. Kitzen, 'Westerse militaire cultuur en counterinsurgency', in: *Militaire Spectator* 177 (3), 2008, 123-134.
- 59 *Idem*; Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency*, 121.
- 60 Hans de Vreij, 'Nieuw NAVO-offensief in Uruzgan', *Wereldomroep*, 18 februari 2008, www.wereldomroep.nl, geraadpleegd op 19 april 2009.
- 61 David Galula, *Counterinsurgency warfare*, 52.
- 62 Kamervragen met antwoord 2007-2008, nr. 584, Tweede Kamer.
- 63 Noël van Bommel, 'Witte berg vol met hinderlagen', *de Volkskrant*, 27 oktober 2007.
- 64 Noël van Bommel, 'Grote schoonveegactie Baluchivallei', *de Volkskrant*, 17 januari 2009.
- 65 Joeri Boom, 'Er zit veel denkwerk achter elke kogel die wordt afgeschoten', *De Groene Amsterdammer*, 8 november 2007.
- 66 Kamerstuk 2007-2008, 27925, nr. 294, Tweede Kamer.
- 67 Peter ter Velde, 'Operatie in Uruzgan verloopt moeizaam', *NOS*, 15 november 2007.
- 68 'Tussentijdse evaluatie ISAF – 2009-09-11', bijlage bij: Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 357, Tweede Kamer.
- 69 Bommel, 'Witte berg vol met hinderlagen.'; 'Navo: te weinig troepen', *Elsevier*, 6 februari 2008; Noël van Bommel, 'Denktank: Irak-aanpak nodig in Afghanistan', *de Volkskrant*, 1 februari 2008; Ralph Coenen, 'De Taliban in Uruzgan, het karakter van de vijand en een aantal heroverwegingen om hem effectiever te bestrijden', *Militaire Spectator* 178 (2009) (3), p. 175.
- 70 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 201, Tweede Kamer.
- 71 Van de Sar, 'Kick the enemy where it hurts most', 12 en van Bommel, 'Denktank: Irak-aanpak nodig in Afghanistan', *de Volkskrant*, 1 februari 2008.
- 72 Kilcullen, *Accidental guerrilla*, 94.
- 73 AIV, 'Crisisbeheersingsoperaties in fragiele staten', 25; Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency*, (Florida, 1966) 34.
- 74 Douglas A. Oliviant en Eric D. Chewning, 'Producing Victory: Rethinking Conventional Forces in COIN Operations', *Military Review* (juli-augustus 2006), nr. 4, p. 54.
- 75 Luitenant-generaal David Richards, geciteerd in Daniel Marston, 'Lessons in 21st counterinsurgency. Afghanistan 2001-2007', in: Marston en Carter Malkasian (red.), *Counterinsurgency in Modern Warfare* (Oxford/New York 2008), p. 219-240, hier: 233.
- 76 Harper's right: We won't win just by staying.
- 77 Generaal-majoor Mart de Kruijff in gesprek met de Amerikaanse kolonel Gary Keck van het Department of Defense Press Office op 20 maart 2009.
- 78 Zie bijvoorbeeld: 'Met kleine stapjes vooruit, Nederlandse militairen leiden Afghaans leger op in Uruzgan', in: *Als wij het niet doen, wie dan wel?* (herinneringsboek Task Force Uruzgan 1), 74-77.
- 79 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 193, Tweede Kamer.
- 80 Vergelijk: Kilcullen, *Accidental guerrilla*, 278-279.
- 81 Andrew Krepnevich, geciteerd in: Seth G. Jones, *Counterinsurgency in Afghanistan*, RAND Counterinsurgency Study, volume 4, (2008), 126.
- 82 Kolonel Kees Matthijssen, geciteerd in: eerste luitenant René Bouwhuis, 'Balluchivallei terug naar bevolking, veilige haven verruult van eigenaar', *Defensiekrant*, 22 januari 2009.
- 83 'Grote schoonveegactie Baluchivallei', *de Volkskrant*, 17 januari 2009.
- 84 'Grote operatie in Uruzgan', *NRC Handelsblad*, 16 januari 2009.
- 85 Tussentijdse evaluatie ISAF – 2009-09-11' bijlage bij: Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 357, Tweede Kamer
- 86 'Commandant Battlegroup: we hebben overal gedomineerd', 29 maart 2009, www.defensie.nl, geraadpleegd op 15 april 2009.
- 87 'Grote operatie in Uruzgan', *NRC Handelsblad*, 16 januari 2009.
- 88 Zie bijvoorbeeld: Ralph Coenen, 'De Taliban in Uruzgan', 173.
- 89 'Grote schoonveegactie Baluchivallei', *de Volkskrant*, 17 januari 2009.
- 90 'Bevolking positief over operatie Tura Ghar', 20 januari 2009, www.defensie.nl, geraadpleegd op 22 april 2009.
- 91 Dr. Daniel Marston, 'Lessons in 21st counterinsurgency', 240.
- 92 The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', 11.
- 93 'Tussentijdse evaluatie ISAF – 2009-09-11' bijlage bij: Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 357, Tweede Kamer.
- 94 The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual, 46, Kilcullen, *The Accidental guerrilla*, 294. Zie ook: Steven Metz, *Iraq & the evolution of American strategy*, (Dulles (VA) 2008), 163.
- 95 'Tussentijdse evaluatie ISAF – 2009-09-11' bijlage bij: Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 357, Tweede Kamer, zie ook: 'Toespraak uitgesproken door de minister van Defensie, E. van Middelkoop, bij gelegenheid van zijn werkbezoek aan Tarin Kowt, woensdag 22 april 2009', www.defensie.nl, geraadpleegd op 15 september 2009.
- 96 'Tussentijdse evaluatie ISAF – 2009-09-11' bijlage bij: Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 357, Tweede Kamer.
- 97 Kamerstuk 2008-2009, 27925, nr. 330, Tweede Kamer.
- 98 'Samenwerking met lokale leiders essentieel voor Uruzgan', Martijn Kitzen, www.uva.nl/nieuwsbriefuva, zie ook: Captain Joe Curtis, 'The Key Leader's Engagement, an important weapon in COIN operations', *Infantry*, (juli – augustus 2008), 35-42.
- 99 Brocades Zaalberg, 'Hearts and Minds of Search and destroy?', voetnoot 8.
- 100 David Galula, *Counterinsurgency warfare*, 78; U.S. Army Training and Doctrine Command, 'Operation Enduring Freedom', 22-23. Geciteerd in: Seth G. Jones, *Counterinsurgency in Afghanistan*, RAND Counterinsurgency Study, deel 4, (2008), 126, The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', FM 3-24 (2007), 239; Brocades Zaalberg, 'Hearts and minds of search and destroy?', 296.
- 101 Van der Sar, 'Kick the enemy where it hurts most', 10. 'De luit in charge in Uruzgan', *Landmacht*, juli 2007, 11-12.
- 102 Zie ook: Coenen, 'Counterinsurgency operaties, geen succesvol optreden zonder gedegen kennis', 19 en R.E.H. Coenen, 'Op weg naar een nieuwe generatie manoeuvreofficieren', in: *Militaire Spectator*, jaargang 178, nummer 7/8, 2009, 360-367.
- 103 David Kilcullen, 'Twenty Eight Articles', *Military Review*, maart 2006; Van der Sar, 'Kick the enemy where it hurts most'.
- 104 Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV), 'Crisisbeheersingsoperaties in fragiele staten, de noodzaak van een samenhangende aanpak' (maart 2009); 'U.S. counterinsurgency guide', 50. Zie ook: Kees Homan, 'De militair en wederopbouw, zo civiel als mogelijk en zo militair als nodig', *Internationale Spectator*, (februari 2007), 66.
- 105 'Voorschrift Politiek-Politonele Taak Leger (VPTL)' (1928), 47.
- 106 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', FM 3-24 (2007), xxvii; Vgl. 'Loyaliteit is drie keer nee durven zeggen, interview Peter van Uhm', *NRC Handelsblad*, 9 mei 2009.
- 107 Kilcullen, *The Accidental guerrilla*, 96.
- 108 Kilcullen, *The Accidental guerrilla*, 7; David Galula, *Counterinsurgency warfare*, 78.
- 109 Ralph Coenen, 'Platoonhouse in Uruzgan als middel in counterinsurgency aanpak', *Landmacht*, maart 2007.
- 110 Kilcullen, *The Accidental guerrilla*, 73-74.
- 111 George Marlet, 'Nederlandse militairen gaan vaker in gevecht met de Taliban', *Trouw*, 22 april 2007.

- 112 Generaal Petraeus geciteerd in: Col. Dominic J. Carcaccilo en Lt. Col. Andrea L. Thompson, *Achieving victory in Iraq, countering an insurgency*, (Mechanicsburg (PA) 2008), 165-166.
- 113 Kalev I. Sepp, 'Best Practices in Counterinsurgency', *Military Review* (mei-juni 2005), 8-12; Kilcullen, *Accidental guerrilla*, 266; Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency*, (Florida 1966), 68; Bruce R. Pirnie, Edward O'Connell, *Counterinsurgency in Iraq (2003-2006)*, RAND Counterinsurgency Study, deel 2, (2008), 95; David Galula, *Counterinsurgency warfare, theory and practice*, (1964), viii; Seth G. Jones, *Counterinsurgency in Afghanistan*, RAND Counterinsurgency Study, deel 4, (2008), 93-95; John Nagl in: 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', FM 3-24 (2007), xix.
- 114 Zie bijvoorbeeld generaal-majoor Mart de Kruij in gesprek met de Amerikaanse kolonel Gary Keck van het Department of Defense Press Office op 20 maart 2009; Kilcullen, *Accidental guerrilla*, 94, 97, 111-112; 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', 122; Trent Scott and John Agoglia, 'Getting the basics right: a discussion on tactical actions for strategic impact in Afghanistan', www.smallwarsjournal.com, geraadpleegd op 10 juni 2009.
- 115 Rupert Smith, *The Utility of Force*, 176, 284.
- 116 Generaal-majoor Mart de Kruij in gesprek met de Amerikaanse kolonel Gary Keck van het Department of Defense Press Office op 20 maart 2009.
- 117 Kilcullen, *The Accidental guerrilla*, 97.
- 118 Luitenant-kolonel Dr. David Kilcullen 'United States Counterinsurgency, an Australian view', PPT-Presentatie, <http://smallwarsjournal.com/documents/australianview.pdf> (zonder datum, geraadpleegd op 26 juni 2009).
- 119 Speech van Air Marshal Sir Jock Stirrup, 1 december 2008, www.rusi.org/events, geraadpleegd op 15 april 2009.
- 120 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', 39.
- 121 Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency*, 35; 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', xxv.
- 122 John Barry and Evan Thomas, 'Obama's Vietnam', 33.
- 123 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency', 49.
- 124 Zie onder andere: Carlotta Gall, 'From Hospital, Afghans rebut U.S. account', *New York Times*, 25 januari 2009.
- 125 Speech van Air Marshal Sir Jock Stirrup, 1 december 2008, 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', xxvii.
- 126 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', 39.
- 127 Carlotta Gall, 'From Hospital, Afghans rebut U.S. account'. Zie ook: 'A new architecture, counter-insurgency approach for Afghanistan', (2009), www.icosgroup.net, geraadpleegd op 15 maart 2009, en: Frank Kitson, *Low intensity operations, Subversion, Insurgency and Peacekeeping* (Harrisburg (PA) 1971), 200.
- 128 Andrew F. Krepinevich, Jr., 'How to Win in Iraq', *Foreign Affairs* jrg. 84 (september-oktober 2005), nr. 5.
- 129 Kilcullen, *The Accidental guerrilla*, 114.
- 130 Kolonel Richar Iron, 'Britain's longest war, Northern Ireland 1967 - 2007', in: Daniel Marston en Carter Malkasian (red.), *Counterinsurgency in modern warfare*, (Oxford 2008), 18; John A.Nagl, *Learning to eat soup with a knife. Counterinsurgency lessons from Malaya and Vietnam* (Chicago 2005). 204-205.
- 131 Rupert Smith, *The Utility of Force*, 279.
- 132 Gielt Algra, 'Tips om misverstanden te voorkomen', *Checkpoint*, (juli-augustus 2006), nr. 6, 10.
- 133 Martijn Kitzen, 'Westerse militaire cultuur en counter-insurgency, een tegenstrijdige realiteit', *Militaire Spectator*, jrg. 177 (2008) (3), 132; 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', 40.
- 134 Vgl. Mollema en Matthijsen, 'Uruzgan: op de goede weg', 405.
- 135 Small-Unit Leaders' Guide to Counterinsurgency, 11; Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB), *Dutch Humanitarian Assistance: an evaluation*, Ministerie van Buitenlandse Zaken, nr. 303 (2006); Seth G. Jones, *Counterinsurgency in Afghanistan*, RAND Counterinsurgency Study, deel 4, (2008), 129.
- 136 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 201, Tweede Kamer.
- 137 Vice Admiral Lowell E. Jacoby, *Intelligence Collection, Handling and Analysis Undergo Fundamental Change*, (Lecture, Joint Warfare Conference, Arlington, VA, 25-26 oktober 2006), geciteerd in: Lt Col Michael L. Downs, 'Rethinking the Combined Force Air Component Commander's Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance Approach to Counterinsurgency', *Air & Space Power Journal*, voorjaar 2008.
- 138 Lieutenant-Colonel David Kilcullen, 'Twenty-eight articles, fundamentals of company-level counterinsurgency', *Military Review*, (mei-juni 2006), 103.
- 139 P.B. Soldaat e.a., 'Observaties rond operaties in Afghanistan (II)', in: *Militaire Spectator*, jg. 178 (2009), nr.6. 344.
- 140 Kilcullen, *The Accidental guerrilla*, 60.
- 141 Fareed Zakaria, 'A turnaround strategy, we're better at creating enemies in Afghanistan than friends. Here's how to fix that - and the war, too', *Newsweek*, 9 februari 2009, 36.
- 142 Zie onder andere: Dr. Daniel Marston, 'Lessons in 21st counterinsurgency, Afghanistan 2001-07', in: Daniel Marston en Carter Malkasian, *Counterinsurgency in modern warfare*, (Oxford 2008), 220-240.
- 143 David Kilcullen, *The Accidental Guerrilla*, 38-41. Zie ook: Hans van Griensven, 'It's all about the Afghan people' en: Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency* (Florida, 1966), 34.
- 144 Kamerstuk 2005-2006, 27925, nr. 201, Tweede Kamer.
- 145 'The U.S. Army Marine Corps Counterinsurgency Field Manual', xxvii.
- 146 Sir Robert Thompson, *Defeating Communist Insurgency*, 119; Rupert Smith, *The Utility of Force*, 284.
- 147 P.B. Soldaat e.a., 'Observaties rond operaties in Afghanistan (I)', in: *Militaire Spectator* jrg. 178 (2009) (5), 262-263; Areas, Structures, Capabilities, Organizations, People and Events, zie: Headquarters Department of the Army, *Tactics in Counterinsurgency*, 20-29
- 148 Frederik Wilkins, geciteerd in: John A.Nagl, *Learning to eat soup with a knife*, 25.
- 149 P.B. Soldaat e.a., 'Observaties rond operaties in Afghanistan (I)', in: *Militaire Spectator* jrg. 178 (2009) (5), 253.
- 150 Kilcullen, *The Accidental guerrilla*, 68.
- 151 Zie bijvoorbeeld: Lt Col Michael Browns, 'Rethinking the Combined Force Air Component Commander's Intelligence, Surveillance, and Reconnaissance Approach to Counterinsurgency', in: *Air & Space Power Journal*, voorjaar 2008.
- 152 Van der Sar, 'Kick the enemy where it hurts most'.
- 153 Mollema en Matthijsen, 'Uruzgan: op de goede weg', 406.
- 154 David Kilcullen in een interview met Charlie Rose, 5 oktober 2007, <http://www.charlirose.com/view/interview/8726>, geraadpleegd op 22 april 2009.
- 155 'The Taliban are Back: situation update december 2008', ICOS-report, www.icosgroups.net, geraadpleegd op 23 april 2009, United Nations Assistance Mission to Afghanistan, Human Rights Unit, 'Afghanistan, annual report on protection of civilians in armed conflict', 2008, januari 2009, www.icasualties.org, geraadpleegd op 22 april 2009; Barnaby Cook, Curtis J.K. Fraser, D. Jonathan, *The Size of the Fight in the Dog, an assessment of the security situation in Afghanistan*, (Londen, 20 maart 2009); 'Number of Afghan civilian deaths in 2008 highest since Taliban ouster, says UN', *UN News Centre*, www.un.org, geraadpleegd op 23 april 2009; 'Deaths from IED attacks up in Afghanistan', *Stars and Stripes*, Mideast edition, 9 maart 2009; Thomas H. Johnson en M. Chris Mason, 'All Counterinsurgency is local', *The Atlantic*, oktober 2008.
- 156 'The Dutch model; Afghanistan's Uruzgan province', *The Economist*, US edition, 14 maart 2009.
- 157 Generaal de Kruij in: '3D-concept werkt goed', *Defensiekrant*, 26 maart 2009.
- 158 'Commandant Battlegroup: we hebben overal gedomineerd', 29 maart 2009, www.defensie.nl; Zie ook: Rupert Smith, *The Utility of Force*, 289.
- 159 Vgl. Brian Knowlton, 'Top U.S. General in Iraq Sees 'Classical Guerrilla-Type' War', *International Herald Tribune* (Paris), 16 juli 2003, geciteerd in: Bruce Hoffman, 'Insurgency and counterinsurgency in Iraq' RAND occasional paper, 2004.

Martelen werkt averechts: nu wetenschappelijk onderbouwd

Onder de titel 'Ongeoorloofde pressiemiddelen tijdens ondervraging in extreme situaties', met als subtitel 'Moraliteit, effectiviteit en efficiëntie',¹ geeft kapitein der infanterie G. Dimtiriou onder meer antwoord op de vraag wat de inzet van harde (al dan niet geoorloofde) ondervragingsmethoden oplevert. Hij komt tot de conclusie dat het toepassen van ongeoorloofde pressiemethoden kan leiden tot informatie die op geen andere wijze zou kunnen zijn verkregen en voor het tactische niveau van grote waarde kan zijn, maar dat dit niet opweegt tegen de prijs die hiervoor op politiek-strategisch niveau en de langere termijn wordt betaald.

Excessen

Het gebruik van ongeoorloofde pressiemiddelen leidt volgens hem in de meeste gevallen tot oncontroleerbare excessen, verlies van draag-

Psychische druk, foltering
en marteling maken
het geheugen onbetrouwbaar

vlak onder de eigen bevolking en toename van radicalisering onder de (potentiële) tegenstanders. Dat daarmee ook de *hearts and minds* niet worden gewonnen, moge eveneens duidelijk zijn. Sinds de bekendmakingen van de martelingen in de Abu Ghraib-gevangenis was de werving voor de Taliban een stuk gemakkelijker dan voor Defensie. Kortom: de zogenaamde

winst op de korte termijn weegt niet op tegen de schade op langere termijn.

In hetzelfde artikel geeft de schrijver aan dat een aantal Nederlandse ondervragingsspecialisten ervan uitgaat dat het uitoefenen van psychologische druk, zoals dreiging of lichte dwang, vermoedelijk tot meer resultaat kan leiden. Op grond waarvan wordt niet duidelijk gemaakt en lijkt daarom meer een vorm van psychologie van de koude grond en *wishful thinking* bij deze ondervragers. Afgezien van het in het artikel aangegeven feit dat er onder druk leugens worden verteld om maar van die druk af te komen, is er nu wetenschappelijke onderbouwing voor de stelling dat psychische druk, foltering en marteling het geheugen en daarmee de verkregen informatie onbetrouwbaar maken, ook al zou de ondervraagde van goede wil zijn.

Onzinnig

Zware stress tast die hersendelen aan die je nodig hebt om je iets te herinneren. Mensen ruw ondervragen en martelen is volgens een artikel in het *NRC Handelsblad* van 22 september 2009 neurobiologisch gezien onzinnig. Afgezien van het feit dat verdrinking simuleren, dagenlang slaap onthouden, urenlang in dezelfde houding laten zitten, opsluiten in een aardedonkere, doodstille ruimte, enzovoort, internationaal wettelijk verboden zijn, blijken die technieken juist het tegenovergestelde effect te hebben volgens Shane O'Mara, hoogleraar psychologie in Dublin.

In zijn overzichtsartikel in *Trends on Cognitive Science* maakt hij korte metten met het idee

¹ In: *Militaire Spectator* 178 (2009) (5), p. 274-291.

dat door kwelling en martelen belangrijke informatie beter loskomt, eenvoudigweg door de effecten op de hersenfuncties te beschrijven. In het kort komt het erop neer dat hevige stress leidt tot verlies van belangrijk hersenweefsel en een vergrote amygdala. Een overactieve amygdala versterkt nog eens de effecten van stress, waardoor het reproduceren van eerder geleerde informatie wordt bemoeilijkt.

Dat blijkt bijvoorbeeld uit een uniek onderzoek onder commandotroepen die een zware training doorliepen om te leren hoe ze martelingen kunnen doorstaan. Het onderzoek laat zien dat militairen onder die omstandigheden eerder geleerde informatie niet meer kunnen reproduceren en niet meer goed een ingewikkelde tekening kunnen namaken, terwijl ze daartoe in het onderzoek volledig bereid waren, in tegenstelling tot echte krijgsgevangenen.

Invloed van extreme stress

Ons brein blijkt niet ontworpen om complexe informatie op te diepen onder extreem stressvolle situaties. Sterker nog, de extreme stress van herhaalde ondervragingen werkt zelfs het vertellen van onwaarheden in de hand. Dit verklaart ook waarom sommige mensen bij politieverhoren soms toegeven dat ze schuldig zijn, en dat voor de rechtbank weer intrekken.

Ook het bekende *waterboarding* heeft een averechts effect. Bij die techniek ligt de ondervraagde met een doek over zijn hoofd op een schuine plank en krijgt hij water over zijn hoofd gegoten. Zo krijgt hij het panische gevoel dat hij verdrinkt. De claim is dat door deze techniek de hoeveelheid kooldioxide in het bloed stijgt. Maar iedereen die wel eens langdurig in een overvolle zaal heeft vertoefd, weet dat je daarvan juist slaperig wordt en minder goed kunt denken.

Verbale prikjes

Volgens O'Mara zijn de standaardondervragingstechnieken, uitgevoerd door getrainde ondervragers, de beste manier om informatie aan iemand te ontfutselen. Die technieken maken

gebruik van verbale prikjes en aansporingen. Daarnaast wisten we al dat onregelmatig belonen van gewenst gedrag en negeren van ongewenst gedrag, het gewenste gedrag bevordert en versterkt. Na de incidenten met het niet voor ondervraging opgeleide personeel van de MIVD,

Sterker nog: extreme stress werkt het vertellen van onwaarheden juist in de hand

die in 2006 nationaal nieuws waren, werden daarna ondervragers van het ISTAR-bataljon in het missiegebied geconfronteerd met honderden gevangenen en ondervragingen, die volgens Dimitriu slechts sporadisch tot relevante informatie hebben geleid.

Het lijkt logisch die ondervraging dan maar te veranderen door zwaardere pressiemiddelen toe te passen zoals sommige ondervragers zoals gezegd willen, maar is dat niet. Behalve dat ongemerkt toch weer grenzen kunnen worden overschreden (met alle nadelige publicitaire en andere gevolgen op termijn) is er geen wetenschappelijke onderbouwing voor. Integendeel, zo blijkt nu.

Aan de andere kant is het ook van belang na te gaan wat het betekent voor de commandovoering dat ons brein onder hevige stress niet alleen, zoals we al wisten, veel minder rationeel functioneert dan gewenst, maar ook nog eens heel veel meer moeite heeft met het geheugen om de juiste informatie te reproduceren en de minst slechte beslissing te nemen, zoals we nu weten.

Wellicht kunnen experts antwoord geven op de vraag welke moderne technieken de beperktheden van het commandantenbrein kunnen compenseren. Misschien weet zelfs iemand onder de lezers dit al.

Drs. W.H.Th. Heijster – lkol MPSD b.d.

Weten wat te doen

dr. M.F.J. Houben – luitenant-kolonel der mariniers*

Een enkele keer durft een schrijver het aan om als een soort nagedachte een synthese te geven van een breed opgezet historisch werk. Andrew Gordon, verbonden aan de universiteit van Cambridge, heeft dat lef. Hij heeft een prachtige analyse geschreven van de Slag bij Jutland (1916), het eerste en enige treffen van de Royal Navy met de Duitse *Hochseeflotte* tijdens de Eerste Wereldoorlog. De Royal Navy werd, ondanks een numerieke meerderheid, door de Duitsers in luttele uren in de pan gehakt. De inzet van Gordon is om hiervoor een steekhoudende verklaring te geven. Hij doet dat in twee delen. Het eerste deel is een precieze, bijna pietepouterige analyse van de navigatorische bewegingen van de schepen, de wijze waarop ze het gevecht aangingen, de onderlinge coördinatie, enzovoorts. In het tweede deel graaft Gordon dieper. Hij vraagt zich af waarom de Britten geopereerd hebben zoals ze geopereerd hebben. Uiteindelijk komt hij op het niveau van de doctrine en zelfs van de *warfighting philosophy* van de Britten. En daar wordt het interessant: het kernprobleem dat bij Jutland aan het licht komt, is namelijk dat de opdrachtgerichte bevelvoering niet werkt zonder gedeelde doctrine.

Jellicoe en Beatty

De twee belangrijkste Britse bevelhebbers waren Sir John Jellicoe, Commander in Chief van de *Grand Fleet*, en Sir David Beatty, commandant van de *Battle Cruiser Fleet*. Jellicoe was immens geliefd op de vloot, maar leed ook aan een 'aandoening' die geregeld voorkwam bij Britse admirala's: het onvermogen te delegeren en de wens om voor iedere even-

tualiteit een klinische oplossing te zoeken en de vloot te overspoelen met een onafzienbare stroom vaste orders en formules. Gevolg: een overcentralisatie van de bevelvoering. Beatty daarentegen werd gezien als een cowboy, was financieel onafhankelijk en wars van conventies. Hij was een tactisch opportunist die bepaald niet voldeed aan het beeld van de klassieke Victoriaanse marineofficier, met een voorliefde voor gezag, orde en discipline.

Zonder verder in te gaan op de tactische overwegingen concludeert Gordon dat tussen Jellicoe en Beatty sprake is van 'incompatible doctrinal manifestos': verschillende opvattingen over leiderschap en maritieme oorlogvoering die elk compromis uitsloten. Twee voorbeelden. Jellicoe: is het niet een van de fundamentele principes van maritieme tactiek dat een admiraal zeker stelt dat zijn opdrachten zijn begrepen voordat hij zich naar een ander deel van het operatiegebied haast? Beatty: een admiraal met bevel over een *battle cruiser squadron* in (vuur)contact met de vijand mag ervan uitgaan dat zijn ondersteunende squadron zich zonder verdere bevelen bij hem voegt. Jellicoe: effectieve verbindingen zijn noodzakelijk voor een goede bevelvoering. Beatty: het is van essentieel belang dat commandanten en hun staven een goed begrip hebben van de intentie van de hogere commandant, zodat zij de juiste actie kunnen ondernemen indien een order daartoe ontbreekt.

Deze tegenstrijdige opvattingen (die je naar mijn mening zeker wel de *warfighting philosophy* mag noemen) van de Commanders in Chief kwamen tot wanhoop en consternatie van de Britten pas aan het licht tijdens de Slag bij Jutland. Beatty leidde het 'scout' squadron om

* Op deze plaats vindt u afwisselend een bijdrage van kolonel (KL) Frans Matser en luitenant-kolonel der mariniers Marc Houben.

de Hochseeflotte te lokaliseren, maar slaagde er niet in Jellicoe te informeren over de positie, koers en vaart ervan. Jellicoe had op een bepaald moment de kans de Hochseeflotte te vernietigen door recht op de vuurlinie van de Duitsers af te varen en zijn vloot daarmee bloot te stellen aan een frontale torpedo-aanval. Dat deed hij niet; hij manoeuvreerde zijn vloot naar het zuid-oosten om buiten het bereik van de torpedo's te blijven. Die beslissing stelde de Duitsers in staat te ontkomen. Commentaar van Churchill: 'Jellicoe was the only man on either side who could have lost the war in an afternoon'. De Slag bij Jutland kostte de Britten veertien kapitale schepen en ruim zesduizend mensen. De Duitsers verloren elf schepen en ruim 2500 mensen. De controverse over die tactische beslissingen leeft tot op heden voort.

Doctrines

Doctrines dient volgens Gordon vooral te worden begrepen als 'actieprincipes': dat wat geleerd wordt binnen een groep, de opvattingen binnen een bedrijf of organisatie, de geloofsartikelen. Gordon toont aan dat organisaties die doctrines kunnen overdragen door expliciete kennisoverdracht, maar ook via de sfeer of 'ambiance' binnen die organisatie (Gordon gebruikt de term *ambience*). Die *corporate ambience* bestaat uit het ethos, de tradities en de opvattingen over wat goed en fout is. In lange periodes van relatieve rust omvat die *ambient doctrine* niets meer dan gewoontes uit al lang vergeten oorlogen. Gordon waarschuwt: als doctrine niet expliciet wordt aangeleerd, zijn er voldoende gevestigde belangen die ervoor zorgen dat via die *ambient military culture* – de opvattingen en tradities van een *Fighting Service* 'in ruste' – juist de verkeerde doctrine wordt aangeleerd. 'Iedere organisatie heeft bureaucraten en administrateurs nodig, maar in oorlog is er behoefte aan rattenvangers.'

Organisatie en methode

De sleutel tot efficiency is een goede balans tussen 'organisatie' en 'methode', tussen de

beheersing van het 'proces' en doctrine. Eigenlijk: tussen het 'hoe' en het 'wat'. Gordon stelt dan ook dat de krijgsmacht één van de meest georganiseerde delen van de samenleving moet zijn en dat er in operationeel opzicht omstandigheden zijn waarin 'organisatie' de sleutel tot succes is – namelijk wanneer de reactie van een tegenstander geheel te voorspellen valt. In een tijdperk waarin de meeste militaire operaties echter *joint, combined* maar ook *remote* (= verwijderd van het bevelvoerende 'centrum' van de organisatie) zijn, is het volgens hem van doorslaggevend belang dat een krijgsmacht duidelijkheid schept onder welke aannames, uitgangspunten en verwachtingen operaties worden uitgevoerd. Gordon roept de Royal Navy dan ook op om expliciet een 'doctrinaire' agenda te ontwikkelen.

Gecentraliseerde bevelvoering

'Jutland' leert Gordon dat de 'overcentralisering' van de bevelvoering niet werkt. Het 'Northwood-systeem' (het maritieme NAVO-hoofdkwartier) van gecentraliseerde bevelvoering zou bij een volgende grote crisis wel eens een 'Maginotlinie' van de bevelvoering kunnen blijken te zijn, waarbij een slimme tegenstander kan toeslaan en onze eigen eenheden in verwarring achterlaten. Dat de opdrachtgerichte bevelvoering werkt, daarvan is Gordon overtuigd: 'Nothing is more fatal than waiting for orders'. Als voorwaarde geldt echter wel dat er een gemeenschappelijke en gedeelde doctrine is over wat er gedaan moet worden. Ontbreekt die gedeelde doctrine dan is de opdrachtgerichte bevelvoering een zwaard van Damocles dat zich tegen de gebruiker kan keren.**

** Dr. Andrew Gordon verzorgt op 18 november in Den Helder een *Master Class* Maritiem Optreden waarin de Slag bij Jutland centraal staat. Belangstellende (marine)officieren kunnen zich opgeven via mdtc@mindef.nl.

Kielhalen!

L. Polman

Voor zijn aandeel in de genocide in Srebrenica veroordeelde een oorlogstribunaal in Sarajevo in oktober j.l. de Bosnisch-Servische officier Trbic tot 30 jaar cel. Trbic pakte tientallen moslims op en executeerde ze eigenhandig. Het vonnis tegen Trbic krypt de statistieken van straf voor genocide spectaculair op. Aan massamoorden op onze planeet geen gebrek, aan veroordelingen ervoor des te meer. Hitler, Pol Pot, Mao Zedong: ze bouwden ongestoord hun concentratiekampen. Niemand klaagde ze aan. Pas in 1998 vond de allereerste genocide-veroordeling in de geschiedenis plaats. Nog een handjevol veroordelingen door het Rwanda-tribunaal volgde en ééntje door het Joegoslavië-tribunaal. Tot Trbic bleef het daarbij.

Het gebrek aan veroordelingen komt mede door een veel te strikte definitie van het begrip 'genocide'. Alleen het 'geheel of gedeeltelijk vernietigen' van een 'nationale, etnische, godsdienstige groep' valt eronder. Stalin zou de dans zijn ontsprongen. In de jaren dertig liet hij miljoenen Oekraïeners verhongeren, maar dat deed hij om Oekraïense 'grootgrondbezitters' uit te roeien, een klasse dus, geen 'nationale, etnische of godsdienstige groep'. Voorbereidingen van genocide, door verdrijving en uithongering bijvoorbeeld, vallen er ook buiten. Uithongering is gebruikt, of op zijn minst opzettelijk getolereerd, door de Sovjets, de Duitsers, de communistische Chinezen, in Biafra, Noord-Korea, Eritrea en Sudan.

De meeste hongersnoden in onze tijd hadden voorkomen kunnen worden met voedselvoorraden die beschikbaar waren, maar die regeringen verkozen niet te distribueren. De hongersnoden waren onderdeel van een vernietigingspolitiek. De zo goed als niet bestaande kans op vervolging maakt het voor daders wel heel verleidelijk om fantasieën over uitroeiing van de 'vijand' in daden om te zetten.

We doen veel te ingewikkeld over die genocide-definitie, vindt de Amerikaanse wetenschapper Daniel Goldhagen. In oktober, op dezelfde dag dat Trbic werd veroordeeld, publiceerde Gold-

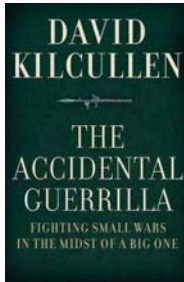
hagen zijn boek *Worse Than War*, over genocides en de preventie en zelfs uitbanning ervan. Volgens Goldhagen zijn genocides makkelijk te stoppen. Als we daders uitschakelen en dat een 'humanitair bombardement' noemen, zoals in het geval van Kosovo, dan doet geen kip daar verder moeilijk over. Integendeel: de wereld zou blij en trots zijn.

We moeten genocide niet langer zien als misdrijf tegen één volk of groep, maar als een aanval op de mensheid in z'n geheel, vindt Goldhagen. Als Al-Bashir in de woestijn van Sudan en Kim Jong-Il in Noord-Korea vinden dat bepaalde groepen mensen het niet verdienen om te leven, of temidden van anderen te leven, dan verklaren ze in feite de oorlog aan ons allemaal. We kunnen immers niet zeker weten dat daders zullen stoppen na eliminatie van die ene groep. De Duitsers, Japanners en Sovjets stopten niet, de Serviërs trokken moordend van gebied naar gebied en de Rwandese Hutu's zetten de eliminatie van Tutsi's voort in Congo.

Met hun oorlogsverklaring aan één groep zijn daders in feite vijanden van de mensheid en hebben wij eenzijdig of in een militair bondgenootschap het recht om ze te verslaan. Een wild ideetje van Goldhagen? Nee. Het internationaal recht biedt de mogelijkheid. Piraten vallen onder de *Hostis Humani Generis*, een juridische doctrine die bepaalt dat piraten met ons allen in permanente staat van oorlog verkeren en dat wij ze mogen verslaan.

In 1801 begon de eerste militaire interventie van zeevarende naties tegen piraten. Amerika droeg een miljoen dollar per jaar af aan de piratennesten van Algiers, Tripoli en Tunis, om vrije doorvaart te 'kopen'. In 1801 verhoogden de piraten die prijs. Toen was het genoeg. Het kostte 15 jaar van havenblokkades, mariniersacties ter zee en aan land, maar toen was het mooi wel afgelopen met de Berberse piraterij.

Je krijgt er gewoon weer zin in door het boek van Goldhagen. Massamoordenaars? Kielhalen!

The Accidental Guerrilla

Fighting Small Wars in the Midst of a Big One

Door David Kilcullen

New York (Oxford University Press) 2009

346 blz.

ISBN 978 0 19 536 834 5

€ 19,25

Van Indonesië tot Afghanistan. In *The Accidental Guerrilla* neemt David Kilcullen de lezer mee langs de paden die hem uiteindelijk hebben gemaakt tot de *soldier-scholar* en topadviseur die hij vandaag de dag is. In zijn boek observeert en analyseert deze antropoloog de conflicten waarin zijn praktische alter ego werkzaam is. De belangrijkste bevinding van deze analyse is het patroon dat Kilcullen onderscheidt in de manier waarop al-Qaida, met behulp van lokale bondgenoten, er steeds in slaagt zijn invloed te verspreiden. Hij noemt dat het *Accidental Guerrilla Syndrom*.

Fases

Het Accidental Guerrilla Syndrom beslaat een viertal fases. Als eerste vestigen al-Qaida leden zich in een gebied waar geen sterk centraal gezag bestaat. Zo'n gebied raakt als het ware geïnfecteerd met terroristen die proberen zich in de lokale bevolking te nestelen. Als al-Qaida eenmaal voet aan de grond heeft zal de beweging vanuit die positie de omgeving beginnen te 'besmetten'. Door terroristische activiteiten en propaganda- en media-activiteiten probeert de beweging zo haar invloed te vergroten. Als reactie hierop zal er een interventie van buitenaf plaatsvinden. Dit is de

derde stap in het model. Zo'n interventie maakt van de lokale omgeving een hogedrukpan, waarin al-Qaida leden en de bevolking in verhoogd tempo samensmelten. Als reactie op inmenging van buitenaf zal de lokale bevolking schouder-aan-schouder met terroristen tegen de vreemde' indringers vechten. Dit gebeurt niet zozeer omdat de bevolking de ideologie of doelstellingen van de terroristen onderschrijven, maar min of meer 'bij toeval', omdat ze in de interveniërende partij een gemeenschappelijke vijand tegenover zich vinden. De verwerping van interventie, de vierde fase in Kilcullens model, creëert daarmee *accidental guerrillas*.

Counterinsurgency

Nu is natuurlijk de belangrijkste vraag hoe dit patroon doorbroken kan worden. Kilcullen bespreekt in zijn boek een aantal cases waarin hij ingaat op zowel de verschijningsvorm van de accidental guerrilla als de manier waarop deze conflicten in het voordeel van de westerse wereld beslecht kunnen worden. Naast Afghanistan en Irak bespreekt hij onder meer ook Oost-Timor, Thailand en West-Europa. Eerstgenoemde cases zijn het best uitgewerkt omdat Kilcullen, als adviseur van de Amerikaanse regering en

militaire commandanten zoals David Petraeus, de beschikking had en heeft over een rijk primair bronnenmateriaal. *Counterinsurgency* met behulp van complexe politieke manoeuvres, waarbij gebruik wordt gemaakt van opbouw en veiligheidverhogende maatregelen, lijkt stevast onderdeel van de succesformule. Voor bijvoorbeeld de Afghaanse provincie Kunar analyseert de auteur het proces dat heeft geleid tot de totstandkoming van een verharde weg. De aanleg van de weg werd gebruikt als springplank om de banden met lokale leiders aan te knopen. Daarmee opende dit proces ook de weg tot duurzame samenwerking tussen nationale en lokale overheden en uiteindelijk ook tot de totstandkoming van een scheiding tussen opstandelingen en bevolking.

Ook in Irak zien we hoe counterinsurgency-technieken met succes worden geïntroduceerd en gebruikt. Kilcullens bespreking van deze case is zeer bijzonder, omdat deze ons het verhaal van de Amerikaanse *surge* van 2007 van binnenuit vertelt. Overigens geeft Kilcullen ruiterslijk toe dat in 2007 de samenhang tussen *accidental guerrillas* en al-Qaida in Irak al aardig aan het aftakelen was als gevolg van een doorgeslagen extremisme van de laatste partij. Toch is het vooral de *surge* geweest die Amerikaanse eenheden in het veld in staat heeft gesteld met succes counterinsurgency-technieken toe te passen tot op het laagste niveau. Is counterinsurgency daarmee het adequate antwoord op het accidental guerrilla syndroom?

Kilcullen concludeert dat counterinsurgency het beste mogelijke

middel is dat voor handen is om te interveniëren in gebieden waar we te maken hebben met de hierboven beschreven dynamiek. Nog beter is het echter volgens de auteur om in de toekomst te vermijden op grote schaal in de islamitische wereld te interveniëren, omdat zo'n interventie onherroepelijk elders weer nieuwe accidental guerrillas zal creëren. Counterinsurgency is weliswaar effectief, maar niet aanbevolen.

Dynamische omgeving

Kilcullen eindigt *The Accidental Guerrilla* met een advies om tot een samenhangende strategie en benadering van 21ste-eeuwse conflicten te komen. Het boek verzandt op dit punt in een verzameling lijstjes met essentiële punten die een nadere uitwerking waard zijn. Helaas verzuimt de auteur dit te doen. Het werk als geheel is echter meer dan de moeite van het lezen waard. Waar de adviseur en militair Kilcullen zijn ervaringen van de afgelopen jaren in anekdotische vorm met de lezer deelt, probeert de wetenschapper Kilcullen ze in een breder perspectief te zetten. Het boek geeft daarmee inzicht in de dynamische omgeving die de conflicten van de 21ste eeuw voorlopig lijkt te domineren. Daarmee is *The Accidental Guerrilla* een echte aanrader voor eenieder die in deze omgeving manoeuvreert of dat nog zal moeten doen.

Drs. M.W.M. Kitzen, NLDA

De bloedigste oorlog

Het vergeten bataljon Nederlandse militairen in Korea

Door Robert Stiphout

Amsterdam (Uitgeverij L.J. Veen) 2009

256 blz.

ISBN 978 902 040 720 4

€ 19,90

De grote tekortkoming van het door de militair historicus M.D. Schaafsma geschreven boek *Het Nederlands Detachement Verenigde Naties in Korea 1950-1954* (Den Haag, 1960) is het ontbreken van persoons- en eigennamen in de tekst. Het voortreffelijk gedocumenteerde boek is daardoor minder prettig leesbaar. Het verhaal leeft niet. Robert Stiphout, redacteur van het weekblad Elsevier, heeft hierin op voortreffelijke wijze verandering gebracht met zijn boek *De bloedigste oorlog*.

De bloedigste oorlog komt, aldus Stiphout, tegemoet aan het gevoel van de Korea-veteraan onbekend en onbemind te zijn. Al tijdens de oorlog was er nauwelijks aandacht van politici en journalisten voor de Nederlanders. Nederland was in die jaren druk met de wederopbouw en tijd om stil te staan bij de heldendaden van de Nederlanders in het verre Korea was er niet. Het gevoel vergeten te zijn is niet alleen typisch voor Korea-veteranen, maar vindt bij veel veteranen weerklank. Het is dan ook jammer dat dit het oogmerk van het boek is. In de jaren direct na de oorlog verschenen immers al vier boeken (het boek van de journalist Van Sprang meegerekend) waarin Korea-gangers

verslag deden van hun ervaringen. Schaafsma's magnum opus verscheen zoals gezegd in 1960. Het tekort aan belangstelling werd in de laatste jaren ruimschoots gecompenseerd. Zo publiceerde het Instituut voor Militaire Geschiedenis (tegenwoordig Nederlands Instituut voor Militaire Historie) in 2000 *Focus op Korea. De Nederlandse pers in de beeldvorming over de Korea-oorlog 1950-1953*. Een jaar later verscheen *Vechten, verbeelden en verwerken. Nederland en zijn Korea-veteranen* van de hand van onder meer Martin Elands, die als historicus werkzaam is bij het Veteraneninstituut. De televisie-documentaire reeks *Andere Tijden* besteedde ruimschoots aandacht aan de persoonlijke ervaringen van de Korea-veteraan. Het bovenstaande doet overigens niets af aan het boek zelf, dat vlot en pakkend is geschreven met zowel oog voor het militaire als het menselijke aspect. Een aanrader voor een ieder die meer wil weten over de Nederlandse militairen in het land van de morgenzon. Dit smaakt naar meer. Jammer alleen dat het boek slechts de ervaringen van de eerste rotatie Korea-gangers verslaat.

Drs. R.J.A. van Gils, NIMH

SUMMARIES

J.R. Swillens – The Comprehensive Approach: A Field Test

In earlier contributions about Uruzgan much has been said about the Comprehensive Approach on the strategic and operational level. Less clarified is the question how this approach, where activities in the field of Development, Diplomacy and Defense interact, influences the actions on

the tactical level. The author directs his attention to this level. He does this not only to clarify the practice of this approach 'on the ground', but also to share experiences and observations that might be relevant for the preparation for and execution of future operations.

G.J.M. Boink – Strategic Air Transport

Lessons identified and other studies still show a lack of sufficient, adequate and timely available transport capacities. Although the shortage of military airlift should be mitigated in the near future with the arrival of new and better capabilities such as the A400M and C-17, nations will still have to rely on the civil spot market for operational (peak)

requirements. Active coordinated planning of military airlift capacities, preferably in a multimodal setting, is vital to optimize the utilization of the available capacity. The author states that coordination centres play a pivotal role in achieving this goal, but that the current setup is inadequate.

S.J. van der Meer – The Proliferation of Weapons of Mass Destruction

After the Cold War the topic of weapons of mass destruction some way fell into oblivion. However, the so-called *War on Terror*, the activities of North Korea and Iran as well as plans for nuclear disarmament as proposed by U.S. President Obama made attention flare up again. What are the prospects

of proliferation of chemical, biological, radiological and nuclear weapons? The author goes into these and surveys what they could mean for the Netherlands, both directly and indirectly. He also dwells on possible consequences for the Dutch Armed Forces.

G.R. Dimitriu and B.A. de Graaf – The Dutch COIN Approach: Three Years in Uruzgan, 2006-2009

This article first describes the difficult discussion leading to the mission of Task Force Uruzgan. The authors then focus on three ISAF operations in the Baluchi Valley in order to clarify and analyze the perspective of the classical *counter-insurgency* doctrine. Their final observations concern

the most complex and crucial phase of such operations, the stage where it comes to 'hold' what has been reached. The clarification of the concept and the discussion of observations on what happened on the operational and tactical levels produce food for thought.

Aankondiging

NOV symposium 26 november 2009

Uruzgan 2010: afmaken of afhaken?

Defensie-evenementencentrum Casino, Kampweg 1, 3769 DE Soesterberg

Tussen nu en medio 2010 zal het Kabinet een beslissing moeten nemen over het al dan niet beëindigen van de Nederlandse missie in Uruzgan. Eind vorig jaar verklaarde minister Van Middelkoop nog tegenover de pers dat de Nederlandse militairen in augustus 2010 hun positie als *lead nation* aan anderen zullen overdragen. Redenen: de overbelasting van het personeel, (te) hoge kosten en Nederland heeft zijn *fair share* dan wel gedaan. Begin oktober stond de kwestie uitgebreid op de agenda van de Tweede Kamer. De vraag of en hoe Nederland na 1 augustus 2010 in Uruzgan blijft deelnemen aan ISAF zal zeker verdere publieke en politieke aandacht blijven vragen.

De politiek lijkt deelname op het huidige niveau van inspanning in ieder geval uit te sluiten evenals de voortzetting van de rol van Nederland als *lead nation*. Lijkt, want de discussie is nog verre van geconsolideerd.

Vele instituten en journalisten zullen hun mening verkondigen. Maar wat vinden de professionals ervan? De mannen en vrouwen die het echt kunnen weten, de officieren die in Uruzgan hebben gediend. Wellicht kan de NOV, als professionele beroepsvereniging, een bijdrage aan de besluit- en meningsvorming leveren. Want de mening van 'de Nederlandse officier' mag in deze discussie niet ontbreken!

Onder meer jonge officieren zullen, gebaseerd op hun eigen recente ervaringen, hun visie geven om aansluitend in de forumdiscussie met de deelnemers aan het symposium van gedachten te wisselen.

Programma:

- 12.00-12.45 Ontvangst (met een lopende lunch)
- 12.45-12.50 Welkomstwoord voorzitter NOV
Bgen (bd) J.L.R.M. Vermeulen
- 12.50-14.20 Kol inf W.J.M. Verweij (commandant OMLT november 2008 - juni 2009);
elnt KMAR J. Schutten (LSO police bij PRT 5 en commandant Police Mentor Team PRT 7); kol inf J.R. Swillens (commandant Battlegroup 8)
- 14.20-14.50 Pauze
- 14.50-15.50 Kap KLu E. Boesenkool (ALO Tarin Kowt); kap Marns A.J.T. van Velzen (FAC-er bij PRT 6 en bij Battlegroup 6)
- 16.00-16.30 Forumdiscussie
- 16.30-18.00 Afsluitend samenzijn

De gratis deelname staat open voor NOV-leden en officieren van alle krijgsmachtdelen. Aanmelding voor 15 november per e-mail via info@nov-officieren.nl, onder vermelding van naam, eenheid en, indien u intekent voor anderen, het aantal.

Het symposium wordt georganiseerd door de NOV-werkgroep Defensiebeleid en Krijgsmacht (DenK).

NOV Symposium 26 november 2009
Defensie Evenementencentrum
Soesterberg

URUZGAN

2010

Afmaken of afhaken?
"Officieren, de echte professionals, aan het woord"

INFORMATIE : WWW.NOV-OFFICIEREN.NL